

HYVÄ EROVANHEMMUUS

ERON KOKENEIDEN KUVAAMANA

HANNA LUOKKANEN

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu- tutkielma

Marraskuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

HANNA LUOKKANEN: Hyvä erovanhemmuus eron kokeneiden kuvaamana

Pro gradu-tutkielma, 73 s., 2 liites.

Sosiaalityö

Ohjaajat: Kirsi Juhila ja Irene Roivainen

Marraskuu 2015

Tämän pro gradu- tutkielman tarkoituksena on tarkastella hyvää erovanhemmuutta eron kokeneiden kuvaamana. Ero tarkoittaa tässä tutkimuksessa sekä avioeroa että avoeroa. Tutkimuskysymykseni ovat 1) Millaista on hyvä erovanhemmuus sekä 2) Millaiset asiat tukevat hyvän erovanhemmuuden toteutumista. Olen tarkastellut tutkimuskysymyksiäni taustoittaakseni myös sitä, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia ero on vanhemmuuteen mukanaan tuonut. Erojen negatiivisia seurauksia painottavaa tutkimusta on tehty paljon, minkä vuoksi olen halunnut kääntää erotutkimuksen näkökulmaa enemmän voimavarakeskeisyyteen.

Laadullisen tutkimukseni aineisto sisältää kahdeksan valtakunnalliseen kirjoituskilpailuun lähetettyä kirjoitusta, joiden aiheena on ollut ”Vanhemmuus eron jälkeen”. Kirjoituksista viisi on äitien ja kolme isien kirjoittamia. Aineistoni on arkistoitu Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon (FSD). Analysoin aineistoni sisällönanalyttisin menetelmin. Analyysin avulla muodostin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen viisi luokkaa, joita ovat *yhteistyö ja kommunikaatio*, *yhteiset pelisäännöt*, *toisen vanhemmuuden tukeminen*, *osallistuminen lapsen elämään* sekä *lapsen edun ensisijaisuus*. Toiseen tutkimuskysymykseen muodostin analyysin avulla neljä luokkaa, joita ovat *hyvin hoidettu ero*, *viranomaisilta saatava tuki*, *huollosta*, *elatuksesta ja tapaamisasioista tehtävät selkeät sopimukset*, sekä *riitojen ja konfliktien välttäminen*.

Toivon, että tutkimuksestani voisi olla hyötyä niin sosiaalityön kuin muiden alojen ammattikäytäntöihin, asiakasprosesseihin ja kehittämistyöhön. Lisäksi toivon, että eroa harkitsevat tai jo eronneet, voisivat löytää tutkimukseni kautta itselleen eräänlaista vertaistukea sekä keinoja rakentaa eron jälkeistä vanhemmuuttaan mahdollisimman luontevaksi ja eri osapuolien tarpeita palvelevaksi.

Asiasanat: perhe, lapset, vanhemmuus, ero, erovanhemmuus ja sisällönanalyysi.

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

HANNA LUOKKANEN: Good break-up parenthood as described by individuals who experienced a break-up.

Master's Thesis, 73 pages, 2 appendices.

Social Work

Thesis Supervisors: Kirsi Juhila and Irene Roivainen

November 2015

The aim of this Master's Thesis is to study good break-up parenthood as described by individuals who have experienced a break-up. Break-up in this study refers to both divorce and non-marital separation of parents. My research questions are the following: 1) What is good parenthood after break-up like? 2) What elements support good parenthood after the parents' break-up? To form background for my questions, I also study what kind of challenges and opportunities break-ups have caused for parenthood. While a large number of studies focus on the negative aspects of break-up, it was my intention to turn the focus of this subject area towards a notion of personal resources.

I used eight writings sent to a national writing contest with the theme "Parenthood after break-up" as the data for this qualitative study. Five of these writings were written by mothers, and three by fathers. This data was archived to the Finnish Social Science Data Archive (FSD). The analysis was carried out using the methods of content analysis. To answer the first research question, I formed five classes as the result of this analysis: co-operation and communication, mutual ground rules, support of other person's parenthood, part-taking in the child's life, and the priority of the best interest of the child. To answer the second question, I used the analysis to form four classes: a well-managed break-up, support from authorities, clear agreements of custody, child support, and access, and avoiding fights and conflicts.

It is my wish that my study could be of use in the codes of conduct, client processes, and development of social work as well as of other professions. I also wish that the individuals who are planning to or have broken up could find a type of peer support through this study, and find ways to build their post-break-up parenthood to be as natural as possible and to serve the needs of different parties.

Keywords: family, children, parenthood, break-up, break-up parenthood, content analysis.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 PERHE MUUTOKSESSA.....	4
2.1 Perhe ja sen määrittelyn vaikeus	4
2.2 Perhemuotojen moninaisuus, perheen hajoaminen ja perheen elinkaari	5
2.3 Ero ilmiönä ja prosessina.....	6
2.4 Eron vaikutuksia lapsiin	9
2.5 Eron vaikutuksia aikuisiin ja vanhemmuuteen	12
2.6 Huoltajuus eron jälkeen.....	13
3 VANHEMMUUS ERON JÄLKEEN - TUTKIMUSTEN KUVAAMANA	15
3.1 Vanhemmuuden määrittelyä.....	15
3.2 Kirjallisuuskatsaus erovanhemmuus-tutkimuksen jäsentäjänä.....	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1 Tutkimuksen tavoite	23
4.2 Aineisto.....	23
4.3 Kirjoitelmat laadullisen tutkimuksen aineistona	25
4.4 Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä	26
4.5 Tutkimuksen eteneminen ja aineiston analyysi	27
5 TULOKSET	30
5.1 Erovanhemmuuden haasteet ja mahdollisuudet.....	30
5.2 Hyvän erovanhemmuuden elementtejä	37
5.2.1 Yhteistyö ja kommunikaatio.....	39
5.2.2 Yhteiset pelisäännöt.....	41
5.2.3 Toisen vanhemmuuden tukeminen	43
5.2.4 Osallistuminen lapsen elämään.....	45
5.2.5 Lapsen edun ensisijaisuus.....	46
5.3 Hyvää erovanhemmuutta tukevia tekijöitä	48
5.3.1 Hyvin hoidettu ero	50
5.3.2 Viranomaisilta saatava tuki	51
5.3.3 Huollosta, elatuksesta ja tapaamisasioista tehtävät selkeät sopimukset	53
5.3.4 Riitojen ja konfliktien välttäminen	55
5.4 Empirian yhteenvedo.....	57
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	60
6.1 Yhteenvedo.....	60
6.2 Tulosten reflektio.....	61

6.3 Tutkimusprosessin reflektio	64
6.4 Tutkimuksen rajoitukset	66
6.5 Tutkimuksen hyödynnettävyys ja merkitys sosiaalityön ammattikäytännöille	66
7 KIRJALLISUUS	68
LIITTEET	74
Liite 1. Aineisto	74
Liite 2. Kirjoituskilpailun kutsu	75
TAULUKKOLUETTELO	
Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaus kansainvälisistä tieteellisistä artikkeleista/eron jälkeinen vanhemmuus..	18
Taulukko 2. Analyysin myötä syntyneet luokat ja niitä kuvaavat aineisto-otteet	38
Taulukko 3. Analyysin myötä syntyneet luokat ja niitä kuvaavat aineisto-otteet	49
KUVALUETTELO	
Kuva 1. Solmitut avioliitot ja avioerot vuosina 1965–2010	7
Kuva 2. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen muodostetut luokat	28
Kuva 3. Toiseen tutkimuskysymykseen muodostetut luokat	28

1 JOHDANTO

Perhettä, lapsuutta ja vanhemmuutta on tutkittu paljon eri tieteenaloilla. Nämä teemat ovat kiinnostaneet erityisesti sosiaalitieteissä, psykologiassa ja kasvatustieteissä. Niin perhettä, lapsuutta kuin vanhemmuutta voidaan tarkastella hyvin erilaisista näkökulmista, aina perheenjäsenten keskinäisistä vuorovaikutussuhteista, perherakenteiden vaikutuksista yhteiskunnan vallitseviin rakenteisiin. Tässä pro gradu- tutkielmassa mielenkiintoni kohdistuu eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Näkökulmani pohjautuu voimavarakeskeiseen lähestymistapaan. Selvitän teorian ja aineiston vuoropuhelulla sitä, millaista on hyvä erovanhemmuus.

Käytän tutkimuksessani sellaisia käsitteitä, jotka ovat vakiintuneet perhe - ja erotutkimuksen kentällä yleisemmin. Näitä ovat esimerkiksi eroperhe ja erovanhemmuus sekä lähi- ja etävanhempi. Ensimmäiseksi mainituilla käsitteillä viitataan eron jälkeiseen perheeseen ja vanhemmuuteen. Jälkimmäisillä käsitteillä viitataan ensinnäkin vanhempaan, jonka luona lapsi virallisesti asuu ja toiseksi vanhempaan, jonka luona lapsen koti ei ole virallisesti väestötietojärjestelmän perusteella. Käsitteet, kuten erovanhempi ja etävanhempi ovat herättäneet keskustelua, sillä ne on koettu toisinaan perhettä sekä vanhemmuuden laatua arvottaviksi tai leimaaviksi. Tämän vuoksi käsitteitä on haluttu korvata vähemmän arvolatautuneilla ilmauksilla, kuten ”lapsen kanssa asuva vanhempi” tai ”lapsesta erillään asuva vanhempi”. (Kääriäinen & Hämäläinen & Pölkki 2009, 13.)

Perehtyessäni tutkimusprosessin alkuvaiheissa aiempiin erovanhemmuutta koskeviin tutkimuksiin, löysin niitä määrällisesti paljon. Tästä nousi väistämättä mieleeni kysymys, mitä annettavaa omalla tutkimuksellani voisi enää olla. Koskela (2012) tuo kuitenkin esiin väitöskirjassaan ”Avioero suomalaisen miehen kokemana – Ero ja erosta toipuminen prosessina”, että aiemman erotutkimuksen runsaudesta huolimatta, on uuden tutkimuksen tarvetta edelleen olemassa. Koskela toteaa, että yhteiskuntamme ollessa jatkuvassa muutosliikkeessä, myös erojen vaikutukset sekä kulttuuriset ymmärrystapamme muuttuvat.

Tutkimukseni aiheena oleva erovanhemmuus tarkoittaa tässä yhteydessä sekä avioliiton että avioliiton jälkeistä vanhemmuutta. Katson, että vanhemmat kohtaavat samanlaisia haasteita ja mahdollisuuksia parisuhteensa päättyessä, riippumatta siitä, onko vanhempien suhde ennen eroa ollut juridinen avioliitto vai avoliitto. Hokkanen (2005, 9) toteaa, että erojen yleisyydestä johtuen, ero voi koskettaa tavalla tai toisella lähes jokaista. Siitä huolimatta, ettei itse ole eroa kokenut, omasta lähipiiristä löytyy

usein eron läpikäyneitä henkilöitä. Eroihin liittyy usein myös lapsia, joten eron jälkeinen vanhemmuus on yhtä lailla yleistä. Vanhempien eron kokeekin vuosittain arviolta noin 25000–30000 alakäistä lasta (Litmala 2002, 3; Valjakka 2002, 39).

Perhetutkimus on kiinnostanut minua pitkään. Työelämään liittyvänä haaveenani on toimia vielä joskus esimerkiksi pari- ja perheterapeuttina, joten tästä kiinnostuksesta on syntynyt myös pro graduni aihe. Olen myös itse vanhempi, minkä vuoksi olen utelias tarkastelemaan, millaista on vanhemmuus eron jälkeen ja ennen kaikkea, miten eron jälkeinen vanhemmuus voi jatkua yhtä lailla hyvänä vanhemmuutena. Henkilökohtaisen kiinnostukseni lisäksi, koen hyvän erovanhemmuuden yhteiskunnallisesti tärkeäksi ja ajankohtaiseksi tutkimusaiheeksi erojen yleisyyden vuoksi. Riitaisat erot voivat aiheuttaa valtavia kustannuksia niin eron osapuolille itselleen kuin kuntataloudelle ja koko yhteiskunnalle. Hokkanen (2005, 12) tuo esiin yhden keskeisen syyn, miksi erovanhemmuutta kannattaa tutkia. Vanhempien sopeutumisella eron jälkeiseen elämään on nimittäin huomattava vaikutus myös lasten sopeutumiselle muuttuneeseen elämäntilanteeseen.

Erojen yleisyyden vuoksi on myös tärkeää miettiä sitä, miten perhettä ja sen jäseniä voitaisiin tukea parisuhteen päättymisen seurauksena syntyvissä käytännön ongelmissa. Erilaisten eroneuvontapalveluiden kehittäminen on tärkeää. Tällaisten palveluiden kehittämisessä toivon omankin tutkimuksen olevan hyödyksi. Toivon myös, että tutkimukseni voisi olla eräänlainen väylä löytää vertaistukea, jos eroprosessia läpikäyvä vanhempi voi löytää lohtua aineistossani mukana olevista erovanhemmuuskirjoituksista. Ayalon ja Flasher (1997, 210) katsovatkin, että eronneille vanhemmille perustetut vertaisryhmät, ovat usein hyvä väylä työstää eroprosessia. Niissä on mahdollisuus oppia toisten kokemuksista, saada vastauksia kysymyksiin ja löytää kokemuksiaan ymmärtävä ihminen.

Kauppinen (2013) toteaa lisensiaatin tutkimuksessaan ”Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa”, että eroja on tutkittu paljon ongelmalähtöisesti. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet eron positiivisten vaikutusten tutkiminen ja ylipäätään onnistuneet erot. Kauppinen tutkimuksen tavoin, toivon tuovani tutkimuksellani esiin myös sitä hyvää, mitä erosta voi seurata ja ylipäätään, että erosta voi selvitä. Näin tutkimukseni voi tuoda lisää tuoreutta erotutkimuksen kentälle. Myös Koskelan (2012) väitöskirjassa nousee esiin, että eroa koskevissa tutkimuksissa on korostunut eron kielteisten vaikutusten tarkastelu. Koskelan mukaan myös myönteisten vaikutusten tarkastelu tulisi ottaa tutkimuksissa aiempaa monipuolisemmin käsittelyyn.

Tutkimukseni rakentuu siten, että tämän johdantoluvun jälkeen esittelen tutkimukseni teoreettista viitekehystä luvussa nimeltä ”perhe muutoksessa”. Esittelen siinä aihetta käsittelevää tutkimusta ja teorioita. Avaan tutkimukseni keskeisiä käsitteitä sekä eroa prosessina. Tarkastelen lisäksi eron vaikutuksia niin lapsiin, aikuisiin kuin vanhemmuuteen. Tarkastelen myös hyvän vanhemmuuden käsitettä. Tämän ”perhe muutoksessa” - luvun jälkeen etenen tutkimukseni metodilukuun. Kuvaan siinä tutkimukseni toteuttamista eri vaiheiden kautta, aineistoa ja sen analysointia sisällönanalyttisin menetelmin. Metodiluvun jälkeen esitän tutkimukseni keskeiset tulokset. Lopuksi teen yhteenvedon ja päätän tutkimukseni pohdintaan.

2 PERHE MUUTOKSESSA

Kuvaan seuraavaksi tutkimukseni teoreettista viitekehystä, jossa Tuomen ja Sarajärven (2009, 18) mukaan tuodaan esiin tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita. Tutkimukseni *keskeisiä käsitteitä* ovat perhe, lapset, vanhemmuus, ero, erovanhemmuus ja sisällönanalyysi. Tarkastelen näitä käsitteitä seuraavaksi, lukuun ottamatta sisällönanalyysia, mihin syvennyn myöhemmin metodiluvussa. Nyt keskityn perheen käsitteeseen ja sen määrittelyyn liittyvään problematiikkaan. Kuvaan myös eron vaikutuksia lapsiin, aikuisiin ja erityisesti vanhemmuuteen. Avaan eroon ja erovanhemmuuteen liittyvää tematiikkaa, näihin keskeisesti liittyvää lainsäädäntöä sekä eroa prosessina.

2.1 Perhe ja sen määrittelyn vaikeus

Perheen määrittely on vaikeaa, minkä voi tulkita siitä, ettei mitään perheen määritelmistä ole täysin hyväksytty perhetutkimuksen kentällä (Jokinen 2014, 167). Litmala (2002, 3) esittää syitä tälle esimerkiksi avoliittojen yleistymisestä ja erojen lisääntymisestä, mitkä ovat osaltaan muuttaneet käsitteitä parisuhteen ja perheen perinteisistä muodoista. Jokinen (2014, 167–168) toteaaakin, että perhesuhteista käytävä jatkuva neuvottelu johtaa lopulta päättymättömään ideologiseen prosessiin. Hokkanen (2005, 17) ottaa osaa tähän keskusteluun toteamalla, että perheen määrittelyt muuttuvat jatkuvasti, sillä perhe on arvosidonnainen instituutio.

Perhe on Kronqvistin ja Pulkkisen (2007, 18) näkemyksen mukaan kulttuurisidonnainen käsite. Tätä kuvaa heidän mukaan se, että perhe voi muodostua eri tavoin eri kulttuureissa. Erilaiset perheen määrittelyn perustana olevat kulttuuriset koodit tulevat esiin Ritala-Koskisen (2003, 133–134) tutkimuksessa uusperheissä elävistä lapsista ja heidän pohdinnoistaan omasta perheestään. Pysyvyyttä ja kulttuurista vahvuutta kuvaa Ritala-Koskisen mukaan se, että uusperheessä elävien lasten tulkinnat omasta perheestään rakentuvat samanlaisista peruselementeistä kuin ydinperheessä elävillä lapsilla. Nämä lasten moninaiset perhekuvaukset osoittavat, ettei ole olemassa yhtä absoluuttista perhettä tai sen määritelmää. Pikemminkin käsitys perheestä on yksilöllinen, tilanteittain rakentuva sekä ajassa muuntuva. Se, miten perhe normatiivisesti ja yleisesti tulkitaan, toimii lapsille oman perheen määrittelyn kompassina, mutta ne eivät kuitenkaan sido heidän ymmärrystään omasta perheestään.

Myös Linnavuoren (2007, 13) väitöskirjassa tulee esiin, että lapsille perhe voi merkitä virallisia määritelmiä laajempia kokonaisuuksia. Lasten perheen määrittelyn kriteerinä on usein ollut yhdessä asuminen, mutta perheeseen voivat kuulua niin ikään muualla asuvat sisarukset, biologinen vanhempi, tämän uusi puoliso ja kotieläimet. Lapsille oleellista on perheenjäsenten välisten suhteiden emotionaalisuus ja käytännöllisyys.

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheeseen kuuluu kahta eri sukupolvea; yleensä yhdessä asuva avio- tai avopari lapsineen tai toinen vanhemmista lapsineen. Tilastokeskus määrittää myös lapsettomat avo- tai avioparit perheiksi. Perheeseen saattaa kuulua myös omat vanhemmat sekä puolison vanhemmat. Nämä jäävät kuitenkin virallisen perheen määrittelyn ulkopuolelle. Tilastokeskuksen määritelmä sopii yhteen suomalaisen enemmistön näkemyksen kanssa, minkä mukaan perheestä tulee todellinen lasten myötä. Lapset ovat näin katsottuna perheen keskeisimpiä määrittämiskriteereitä. (Keurulainen 2014, 46, 49.) Jallinoja on määritellyt 1980-luvulla perheen samansuuntaisesti sosiaalisesti yhteiseksi, jossa on vähintään kahden perättäisen sukupolven edustajia. Määritelmässä lapset ovat näin ollen yhtä lailla keskeisiä perheen määrittäjiä. (Jallinoja 1985; ref. Hokkanen 2005, 17.)

Olipa perhemuoto mikä hyvänsä, sillä on monia tärkeitä tehtäviä. Gerris (1994, 146) tuo esiin näistä joitakin. Hänen mukaansa perhe vastaa esimerkiksi resurssien jakamisesta, sosialisatiosta, huolenpidosta, turvallisuudesta, henkilökohtaisen identiteetin vaalimisesta, koulutuksellisista suuntautumisista, työ- ja uraorientaatiosta, tuesta suurissa elämäntapahtumissa sekä taloudellisesta yhteistyöstä. Myös Keurulainen (2014, 51-52) tuo esiin perhe-elämään liittyvät taloudelliset tekijät. Perhettä voidaan pitää kansantalouden keskeisenä toimijana ja ostovoimana. Taloudellisten tekijöiden lisäksi perhe-elämään liittyvät myös juridiset tekijät. Ne sitovat perheen yhteen erilaisin lain, säännöksin, normein ja asetuksin.

2.2 Perhemuotojen moninaisuus, perheen hajoaminen ja perheen elinkaari

Normaalina pidetyn ydinperheen vaihtuessa mitä moninaisimpiin perhemuotoihin, ovat jotkut perhetutkijoista huolestuneet. On esitetty huolta siitä, että traditionaalisen perherakenteen horjuminen voi murtaa koko yhteiskunnan perusrakenteen. Toisaalta perheiden monimuotoisuuden on myös nähty

mahdollisuutena valintaan, uuteen ja onnellisempiin ihmissuhteisiin. (Linnavuori 2007, 14.) Kriittisessä perhetutkimuksessa onkin alettu moraalisen syyttelyn sijaan analysoida perhemuotojen moninaistumista (Kuronen 2003, 103). Katseiden voidaan todeta suuntautuvan perinteisestä ydinperheideologiasta laajempiin perhemuotoihin, kuten yksinhuoltajaperheisiin, uusperheisiin, adoptioperheisiin sekä eroperheisiin.

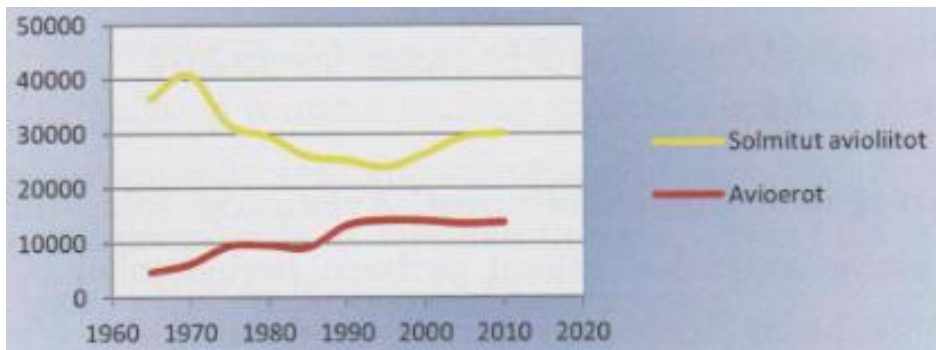
Kuronen (2003, 104) tuo esiin yhteiskunnallisen huolen, joka kohdistuu ennen kaikkea eron vaikutuksista lapsiin sekä perhe- ja avioliittoinstituutioihin. Marin (1994, 22) toteaa, että perheen hajoamisesta on keskusteltu ainakin vuosisadan verran. Perheiden hajoamisesta on syytetty esimerkiksi individualismia, sillä perheen tarjoamat pysyvät ihmissuhteet ovat korvautuneet vähemmän sitovilla ihmissuhteilla ja erilaisilla sosiaalisilla verkostoilla. Mitterauer ja Sieder (1988, 71) ovat tuoneet jo vuonna 1988 tutkimuksessaan esiin huolen perheiden hajoamisesta. Perheen sosiaalisena muotona nähtiin ajautuneen sellaiseen kriisiin, että sen tulevaisuus koettiin uhatuksi.

Keurulainen (2014, 53–62) esittelee väitöskirjassaan perheen elinkaarimallin ja sen eri vaiheita. Elinkaarimallin mukaan perheet ovat jatkuvassa prosessimaisessa liikkeessä, edeten eri vaiheesta toiseen. Elinkaari voi katketa jossain vaiheessa esimerkiksi perheen hajoamiseen. Tällöin perhe jatkaa elämänsä uudenaikaisena perheenä. Perhe voidaan myös perustaa uudelleen. Elinkaarimallin mukaisesti perhe vaihtaa muotoaan, vanhenee, usein kasvaa ja lopulta pienenee esimerkiksi lasten muuttaessa pois aikuistumisen myötä. Jos perhe elää yhdessä koko elinkaarensa, tällöin elinkaari päättyy viimeisenä elossa olevan vanhemman kuolemaan. Perheen elinkaari jatkuu tämän jälkeen elinkaarensa päätäneen perheen lasten perheiden kautta. Eri sukupolvien perhetutkijat ovat Keurulaisen mukaan yhtä mieltä siitä, että jokaisella perheellä on oma elinkaarensa. Nykytutkimuksessa perheen elinkaaren vaiheet liitetään erityisesti parisuhteen solmimiseen, lasten syntymään ja heidän kasvamiseen.

2.3 Ero ilmiönä ja prosessina

Ennusteen mukaan lähes puolet nykyään solmituista avioliitoista päättyy eroon Suomessa. Avioeroa voi tarkastella hyvin erilaisista näkökulmista käsin. Se näyttäytyy erilaisena riippuen siitä, tarkasteleeko sitä sosiaalisesta, yhteiskunnallisesta, taloudellisesta, oikeudellisesta vai poliittisesta näkökulmasta. (Hokkanen 2005, 20.) Ensimmäisiä tilastotietoja avioeroista on saatu vuonna 1870 valmistuneen väestölaskennan yhteydessä. 1900-luvun alussa avioerot olivat harvinaisia, sillä niitä oli vain

noin 100 vuodessa. 1920-luvun lopulla on ylitetty jo 1000 avioeron vuotuinen määrä. (Litmala 2002, 13.)

Kuva 1. Solmitut avioliitot ja avioerot vuosina 1965–2010.

(Tilastokeskus, perhetilasto 2011; ks. Keurulainen, 2014, 40)

Nykyään yhä useammat erot otetaan avioliiton varhaisemmassa vaiheessa. Avoparit muuttavat tilastojen valossa erilleen lähes kolme kertaa yleisemmin kuin avioparit. Molemmista liitoista muutetaan selkeästi useammin erilleen, jos perheen lapset ovat vain toisen osapuolen biologisia lapsia. Yleisintä vanhempien erilleen muutto on ollut perheissä, joissa lapset ovat 2-4 -vuotiaita. Perheissä, joissa lapset alkavat olla aikuisuuden kynnyksellä, vanhempien eroriski on ollut pienin. (Kartovaara 2007, 93–94.) Eroaminen avoliitosta ja avioliitosta poikkeavat toisistaan merkittävästi johtuen avioliiton juridisesta luonteesta. Avoliitosta puolisoit voivat erota joko keskinäisen sopimuksen tai toisen puolison päätöksen myötä. Sen sijaan avioliitto purkautuu yleensä toisen puolison kuollessa tai aviopuolisoiden tullessa tuomituiksi avioeroon. Avioliitolain mukaan puolisoilla on oikeus saada avioero puolen vuoden harkinta-ajan jälkeen. Harkinta-aikaa ei kuitenkaan vaadita, jos pariskunta on asunut erillään keskeytyksettä kaksi vuotta. (Avioliittolaki 3. §, 25-26. §.)

Koskela (2012, 14) tuo esiin eroon mahdollisesti johtaneita syitä, joita ovat puolisoitten ristiriitaiset arvot, kommunikaatio-ongelmat, sukupuolinen yhteensopimattomuus, uskottomuus, päihdeongelmat, väkivalta, mustasukkaisuus, vaikeudet käsitellä vanhemmuuteen liittyviä paineita ja elämänmuutoksia sekä työhön ja taloudenpitoon liittyvät ongelmat. Määttä (2002, 63) lisää tähän vielä, että eron todennäköisyys kasvaa esimerkiksi seuraavista syistä: avioliitto solmitaan hyvin nuorena, siihen päädytään suunnittelemattoman raskauden vuoksi, omat vanhemmat ovat eronneet, sosioekonominen asema on heikko tai kyseessä on uusavioliitto.

Eron monenlaiset vaikutukset perheisiin ovat kiinnostaneet huomattavaa määrää eri alojen tutkijoita. On esimerkiksi haluttu ymmärtää, kuinka vanhemmat ja lapset selviytyvät eron aiheuttamista seurauksista ja stressaavista muutoksista. Afifi, Huber ja Ohs (2006, 3) nostavatkin esiin muutoksia, joita ero väistämättä tuo perheisiin. Eron myötä perheiden elintaso laskee usein dramaattisesti, perheenjäsenet viettävät yhä vähemmän aikaa keskenään, fyysinen terveys sekä mielenterveys voivat heikentyä, koti ja koulut saattavat vaihtua ja sosiaalinen verkosto kaventua.

Vaikka ihmiset lopettavat liittonsa eri tavoin ja ero on psyykkisenä prosessina aina yksilöllinen tapahtuma, eroprosesseista löytyy myös säännönmukaisuutta (Hokkanen 2005, 21; Rähä 1995, 69). Tietyt tunnetason reaktiot ovat yleisiä kaikissa eroprosesseissa. Eroavat puoliset voivat kokea syvää surua, depressio-oireita, voimakasta vihan tunnetta entistä puolisoaan kohtaan, syyllisyyttä lapsen puolesta sekä voimakasta mustasukkaisuutta mahdollista kolmatta osapuolta kohtaan. (Kaffman 1993; Rähä 1995, 71.)

Erokriisi voidaan jakaa sokki-, reaktio-, kunnostus- ja työvaiheeseen sekä uudelleen suuntautumisen vaiheeseen. (Öberg 1979; ref. Rähä 1995, 69) Sekä lasten että vanhempien kannalta on huolestuttavaa, jos puoliset juuttuvat reaktiovaiheeseen, missä katkeruus, viha, apatia ja depressio täyttävät elämän. Eron tulisi aina kuulua myös surun käsittely. (Rähä 1995, 69–70.) Ero on kriisi, josta selviytyminen vie voimavaroja. Samanaikaisesti vanhempien pitäisi kuitenkin pystyä tekemään järkeviä päätöksiä esimerkiksi lasten huollosta, tapaamisesta ja omaisuuden jaosta. Lasten vuoksi vanhempien pitäisi kyetä yhteistyöhön, vaikka he eivät välttämättä enää edes haluaisi nähdä toisiaan. (Taskinen 2001, 15.) Hokkanen (2005, 21) kuitenkin muistuttaa, että vaikka ero on aina kriisi, se voi muuttaa elämää myös parempaan suuntaan. Näin ollen erosta on tullut todellinen vaihtoehto monille ihmisille.

Konflikteihin johtaneissa eroprosesseissa nousevat usein esiin vanhempien mustasukkaisuus, uudet seurustelu- tai parisuhteet, psyykkiset ongelmat, väkivaltaisuus, liiallinen alkoholin käyttö sekä josakin määrin myös uskonnolliset ristiriidat. Vanhempien kommunikaatio-ongelmat ovat yleisiä eroriidoissa. Eron tekee vaikeaksi erityisesti toisen osapuolen halu jatkaa liittoa, toisen halutessa eroa. Riita voi laajentua myös sukujen keskeiseksi ja lopulta myös viranomaisverkostoon. (Auvinen 2002, 117.)

2.4 Eron vaikutuksia lapsiin

Lapset ja aikuiset kokevat eron usein erilaisena, koska lapset menettävät eron myötä perherakenteen, mikä on erittäin tärkeä heidän kehityksensä kannalta. Perhe edustaa lapsille tukirakennelmaa, jonka puitteissa lapset kasvavat ja kehittyvät eri vaiheiden myötä aikuisiksi. Perhe tukee lasten sosiaalista, fysiologista ja emotionaalista kypsymistä. Tämän rakenteen romahtaessa, lapsen maailma on tilapäisesti ilman tukea. (Wallerstein & Blakeslee 1991, 37.) Lapsen kannalta konkreettinen eron hetki on, kun toinen vanhempi muuttaa pois kotoa, ei niinkään lainvoiman saaneen eropäätöksen voimaantulo (Kartovaara 2007, 93). Linnavuori (2007, 21–22) toteaaakin, että eron jälkeiset asumisjärjestelyt ovat lapselle eron tärkein ja näkyvin seuraus. Jatkuvuutta ja pysyvyyttä lapsen elämään luodaan Linnavuoren mukaan sillä, että jaetaan eron jälkeinen vanhemmuus samassa suhteessa kuin se oli ennen eroa.

Erosta on saattanut kulua jo vuosia, kun toinen vanhemmista, koulun tai päiväkodin henkilökunta huolestuu lapsesta. Oireita ei välttämättä heti osata yhdistää vanhempien eroon. Taustalla saattaa kuitenkin olla vanhempien kesken jäänyt eroprosessi, isän ”katoaminen” tai vanhemman masennus ja väsymys. Eron pitkäaikaiset vaikutukset lapsille pakottavat miettimään keinoja, joilla eroavia tai eroa suunnittelevia vanhempia voitaisiin paremmin auttaa jo akuutissa kriisissä, mutta myös sen jälkeen. (Räihä 1995, 69.) Kauppinen (2013, 26) huomauttaakin, että lasten sopeutumista vanhempien eroon helpottaa, jos vanhemmat pystyvät itse sopeutumaan eroonsa. Useat vanhemmat kykenevät Kauppinen mukaan jopa parempaan vanhemmuuteen eron jälkeen, jolloin lapset hyötyvät erosta.

Rangell (2015) on tarkastellut pro gradussaan vapaaehtoistyöntekijöiden kokemuksia perhetapaamistoiminnasta, joka on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osaston kehittämä eroperheiden palvelu. Haastatteluvastauksista nousi esiin Kauppinen tutkimuksen tavoin ymmärrys siitä, että lapsena koetulla erolla voi olla kauaskantoiset seuraukset, mutta sillä on suuri merkitys, millä tavoin vanhemmat eron hoitavat. Smart, Neale ja Wade (2001) toteavat, että parisuhteen päättyessä, aikuiset yleensä kokevat perheensä hajonneen, mutta lapset voivat kokea asian toisin. Erillään asuvat vanhemmat voivat muodostaa lapsen mielestä täysin oikean perheen, jos perheenjäsenten keskinäiset suhteet toimivat ja lapsi kokee saavansa riittävästi huomiota.

Yhdysvaltalaiset sosiaalitieteilijät ovat olleet vuosikymmeniä erityisen kiinnostuneita eron vaikutuksista lasten hyvinvointiin. Kiinnostuksen kohteina ovat olleet esimerkiksi eron vaikutukset lasten koulumenestykseen, psykologiseen hyvinvointiin, antisosiaaliseen käyttäytymiseen, fyysiseen terveyteen

sekä myöhempisiin sosiaalisiin suhteisiin. (Lagraff, Stoltz & Brandon 2015, 118.) Arkes (2015) on tutkinut eron väliaikaisia vaikutuksia 7-14 – vuotiaiden lasten koulumenestykseen ja ongelmakäyttäytymiseen. Tulokset antavat viitteitä siitä, että ero voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen luetun ymmärtämisen oppimiseen ja aiheuttaa ongelmakäyttäytymistä, kunnes aikaa erosta kuluu tarpeeksi.

Toisaalta Arkes (2015) tuo esiin myös tutkimuksia, jotka osoittavat, että vanhempien riidat ennen eroa vaikuttavat yhtä lailla haitallisesti lapsiin. Vanhemmat saattavat viipyä töissään pidempään, jotta välttäisivät konfliktit puolison kanssa kotona. Näin lapset viettävät vähemmän aikaa vanhempiensa kanssa jo ennen eroa. Myös Taskinen (2001, 12) huomauttaa, että vanhempien ero voi tuntua lapsen elämässä jo kauan ennen tuomioistuimen varsinaista eropäätöstä. Tunnelma perheessä saattaa olla riitainen ja kireä. Lapset voivat aavistaa vanhempien eroaikkeet, vaikkei asioista puhuttaisikaan suoraan.

Vanhempien ero voi olla lapsille lopulta myönteinen asia, jos vanhempien väliset konfliktit vähenevät tai esimerkiksi jaettu aika väkivaltaisen vanhemman kanssa loppuu. Lapset voivat saada myös paremman taloudellisen turvan, jos vanhemmat löytävät uudet puoliset, jotka jakavat taloudellisia kuluja. (Pierret 2001; ref. Arkes 2015, 27.) Linnavuori (2007, 20) on samaa mieltä siitä, että ero saattaa tarjota mahdollisuuden päästä eroon epätydyttävästä ja konfliktisesta perhe-elämästä. Muutokset voivat edesauttaa myös tyydyttävämpien perhesuhteiden syntymistä sekä tarjota mahdollisuuden henkiseen kasvuun.

Vanhempien kyky asettua lapsensa asemaan ja pohtia eroa lapsen näkökulmasta, auttaa lasta selviytymään eron aiheuttamasta hämmennyksestä. Lapset kokevat todennäköisesti eroon liittyvää kipuilua vähemmän, kun perheen sisällä keskustellaan yhdessä eroon liittyvistä tunteista ja eron tuomista muutoksista. (Kääriäinen 2008, 80.) Vastaavaan tulokseen päätyvät Afifi, Huber ja Ohs (2006) tutkimuksessaan, joka tarkastelee aikuisten ja nuorten kommunikaatiota eroon liittyvistä stressitekijöistä sekä kommunikaation vaikutuksista erosta selviytymiseen. Tutkimustulokset osoittavat, että lapsen keskustellessa erosta vanhempiensa kanssa, lapsi toipuu eron aiheuttamasta stressistä paremmin. Vastavasti aikuisen empatiaa sisältävät keskustelut lapsen kanssa tukee lapsen erosta selviytymistä. Aikuiselle itselleen erosta puhuminen lapsen kanssa ei tuottanut myönteisempää erosta selviytymistä.

Craig (2014, 14) tuo esiin myös tekijöitä, jotka auttavat lapsia sopeutumaan eroon. Näitä ovat esimerkiksi vanhempien kyky ratkaista konfliktinsa, etävanhemman kyky ylläpitää suhdettaan lapseen sekä lapsen omat persoonalliset ominaisuudet ja selviytymiskeinot. Myös säännölliset arkirutiinit, kuten nukkumaanmenoajat, vähäinen television katselu, harrastukset sekä säännöllisyys molempien vanhempien tapaamisessa, auttavat lasta sopeutumaan eron jälkeiseen elämään. Craig nostaa esiin

myös sen huomion arvoisen seikan, ettei vanhempien ero yksin ole riski lapsen kehitykselle. Konkreettista eroa enemmän, lapsen kehitystä voivat vaarantaa esimerkiksi toisen vanhemman katoaminen lapsen elämästä, taloudelliset vaikeudet sekä eron mukanaan tuomat, stressaavat elämänmuutokset. Saman toteaa Linnavuori (2007, 23): ”Ero sinänsä ei ole vahingollinen, vaan eroprosessin epäonnistuminen siten, ettei se tyydytä ketään osapuolista.”

Taskinen (2001, 12) nostaa esiin joitakin eron aiheuttamia vaikutuksia lapsiin. Alle kouluikäiset näyttävät tunteensa usein suoraan. Heidän käytöksensä saattaa taantua eron seurauksena. Isommat lapset saattavat kärsiä koulunkäyntiin liittyvistä keskittymisvaikeuksista. He saattavat myös etsiä turvaa kaveripiiristään tai vaihtoehtoisesti sulkeutua masentuneina itseensä. Monet lapset voivat elätellä toiveita vanhempiensa yhteen paluusta pitkään. Isommat lapset voivat huolehtia vanhempiensa jaksamisesta, jolloin ottavat mahdollisesti liian aikuismaista vastuuta perheestään. Eron myötä lapset joutuvat Harveyn ja Finen (2004, 35) mukaan myös matkustamaan muualla asuvan vanhemman luokse, ikävöimään toista vanhempaa, tuntemaan mahdollista häpeää vanhempien eron vuoksi sekä kohtaamaan toisenlaisen elintason. Vanhempien uudet puoliset mahdollisine lapsineen saattavat aiheuttaa piankin eron jälkeen tunteita, jotka vaativat käsittelyä ja sopeutumista lapselta.

Ayalon ja Flasher (1997, 40) painottavat lasten reagoimisessa vanhempien eroon persoonallisuutta, temperamenttia, sukupuolta, kasvuhistoriaa, perheen rakennetta sekä lapsen ikää. Eron ajankohdalla voi myös olla vaikutusta, sillä jos ero sattuu esimerkiksi lapsen koulun aloittamisvuonna, vaikeuksia voi odottaa todennäköisemmin. Kauppinen (2013, 20) muistuttaa kuitenkin, että eron vaikutukset lapseen voivat näkyä lapsessa vasta vuosien jälkeen. Samoin Craig (2014, 1) toteaa, että ero vaatii lapselta sopeutumista usein pitkälle aikuisikään asti. Craigin mukaan lapsena koettu ero voi laukaista kriisejä aikuisuudessa omia kumppanuussuhteita solmittaessa. Vanhempien ero voi heijastaa pelon, vihan ja sopeutumattomuuden tunteita myös omien lasten kasvatukseen sekä omaan vanhemmuuden kokemiseen. Toisaalta, Harvey ja Fine (2004, 36) esittävät tähän eräänlaisen vasta-argumentin toteamalla, että vanhempien eron lapsena kokeneet, saattavat omistautua parisuhteelleen enemmän saadakseen sen kestämään. Crowell, Treboux ja Brockmeyer (2009) ovat tehneet tutkimuksessaan havainnon, etteivät lapsena eron kokeneet aikuiset eronneet todennäköisemmin kuuden avioliittovuoden jälkeen kuin ydinperheessä kasvaneet aikuiset.

2.5. Eron vaikutuksia aikuisiin ja vanhemmuuteen

Kulttuurin muutokset ovat entisestään lisänneet mahdollisuuksia valita aikuisuuden elämäntapoja ja -tyylejä. Työelämän ja vanhemmuuden asettamat paineet sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ovat nykyaikaisia aikuisiän haasteita. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 210.) Myös Hokkanen (2005, 22) kuvaa aikuisen elämään liittyviä paineita ja ristiriitoja. Nämä nousevat viimeistään eroa perheellisenä pohtiessa näkyviksi. Nykyihmisen eräänlaisena velvollisuutena on nimittäin tehdä itsestään onnellinen ja elämäänsä tyytyväinen. Itseään tulee toteuttaa haluamallaan tavalla, mutta eläessään epätydyttävässä suhteessa perheellisenä, tilanne on ristiriitainen. Paineita on sekä liitosta lähtemiseen, että siihen jäämiseen. Tilanne on dilemmaattinen, sillä joka tapauksessa aikuinen saattaa tehdä väärin joko itseään tai lapsiaan kohtaan.

Erossa jokainen asianosainen menettää paljon konkreettisia asioita. Mahdollisten menetysten pitkä lista osoittaa, miten keskeisistä asioista erossa on lopulta kysymys aikuistenkin osalta. Taskinen (2001, 14–15) tuo esiin asioita, joita erossa saatetaan menettää. Näitä ovat rakkauden kohde, seksikumppani, yhteistyökumppani, ystävä, lasten läheisyys, puolison sukulaiset, yhteiset ystävät, lemmikkieläimet, koti, auto, elintaso, perheenomainen elämäntapa ja esimerkiksi perheen yhteiset lomat. Siviilisäädyn muuttuessa voi joutua miettimään omaa identiteettiäänkin uudestaan. Eteen voi tulla myös sukunimen vaihtaminen.

Hokkanen (2005, 19) katsoo, että vanhempien liitto voi päättyä, mutta vanhemmuus jatkuu. Perhe ei katoa eron myötä, vaan jatkuu äitiytenä ja isyytenä eli vanhemman ja lapsen välisenä suhteena. Kuronen (2003, 106) toteaa, että vanhemmuuden säilyminen eron jälkeen edellyttää myös entisten puolisoiden suhteen säilymistä. Parisuhde muuttuu eron jälkeen uudelleenlaiseksi, eron jälkeiseksi suhteeksi, halusivatpa osapuolet sitä tai eivät.

Usein erilaiset stressiteoriat korostavat eron negatiivisia puolia jättäen huomioimatta eron positiiviset seuraukset aikuisille ja lapsille. Esimerkiksi ero väkivaltaisesta liitosta on hyväksi sekä lapsille että väkivallan uhrille. Muita positiivisia vaikutuksia voivat olla esimerkiksi uudelleen itsenäistyminen, henkilökohtainen kasvu, sosiaalisen elämän vilkastuminen ja yleinen lisääntynyt onnellisuus. Hyvin hoidettu ero voi siis olla parempi kuin huono liitto. Eron kokeneet vanhemmat voivat myös tiedostaa ja arvostaa omaa vanhemmuuttaan entistä enemmän. Kriisin jälkeen elämän arvot asetetaan usein uuteen järjestykseen. (Kauppinen 2013, 26.) Parisuhteen päättäminen ei lähtökohtaisesti hävitä, riko tai huononna vanhemmuutta. Eron jälkeisen vanhemmuuden uudelleen muotoutuminen voi jopa

mahdollistaa vanhemmuussuhteiden paremman toimivuuden. Kun esimerkiksi toimimatonta parisuhdetta ei enää tarvitse hoitaa, siitä voi vapautua täysin uutta energiaa vanhemmuuteen. (Kääriäinen 2008, 72, 86.)

2.6 Huoltajuus eron jälkeen

Sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain, että elatuslain lähtökohtana on vanhempien kyky sopia lapsen huoltoon, asumiseen, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvistä kysymyksistä haluamallaan tavalla. Pääsääntöisesti sosiaalitoimen tai tuomioistuimen on vahvistettava vanhempien tekemä sopimus, jos vanhemmat ovat asiassa yksimielisiä. Vanhempien sopimusvapaus ei kuitenkaan ole rajaton, sillä lapsen edun vastaista sopimusta ei lain mukaan voi vahvistaa. (Valjakka 2002, 54.)

Lasta koskevat tärkeimmät päätökset tehdään yleensä erokriisin kulminaatiopisteessä. Se on Ayalon & Flasherin (1997, 19) mukaan mahdollisimman huono ajankohta, koska kyky tehdä päätöksiä on eron aiheuttamien henkisten paineiden vuoksi vääristynyt. Tähän samaan viittaa esimerkiksi Taskinen (2001, 15), jonka mukaan eron aiheuttaman tunnemyrskyn vuoksi ihmisten harkintakyky ei ole välttämättä parhaimmillaan. Viranomaiset kohtaavat poissa tolaltaan olevia ihmisiä, joiden reaktiot ja käytös eivät vastaa heidän tavanomaista käyttäytymistään. Sen ei kuitenkaan tarvitse merkitä, etteivät he voisi silti olla hyviä, lapsistaan huolehtivia vanhempia. Useimmiten molemmat vanhemmat ovat sopivia huoltajiksi, ja kysymykseen eron jälkeen tulee lähinnä käytännön järjestelyistä sopiminen. Ellei huoltajuudesta ja asumisesta päästä sopuun, joudutaan selvittämään, kumpi vanhemmista paremmin turvaisi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa mainitut lapsen kasvun edellytykset. Eron jälkeen lapsen huolto jatkuu yhteisenä, ellei huollosta tehdä erikseen sopimusta tai tuomioistuimen päätöstä. (Taskinen 2001, 19, 23.) Lapsen huolto voidaan uskoa myös pelkästään toiselle vanhemmalle, jolloin puhutaan yksinhuollosta. Joskus tämä on välttämätön ratkaisu myös siitä syystä, jotta vältettäisiin lapsen joutuminen vanhempien jatkuvien riitojen välikappaleeksi. (Emt., 26–27.)

Laajimmillaan tapaamisoikeus voi toteutua (ks. esim. Gottberg 2008) vuoroviikkojärjestelyinä, jolloin lapsi tapaa vanhempiaan yhtä paljon ja käytännössä asuu vuoroviikot eri osoitteissa. Hokkanen (2005, 24) tuo esiin, etteivät asiantuntijat ole kuitenkaan tukeneet täysin tätä vaihtoehtoa, sillä heidän mukaansa yksi koti olisi lapselle paras. Aikuisten tarpeet vanhepina toteutuu kyllä hyvin vuoroviikko-

asumisessa, mutta lapsen tilanne voi olla toinen. Tällainen järjestely voi Hokkasen mukaan toimia vaan silloin, kun vanhemmat asuvat lähellä toisiaan ja lapsen päiväkoti sekä koulu pysyvät samoina. Eron jälkeiset asumisjärjestelyt ovat merkittävässä asemassa ajatellen sitä, millaiseksi elämä ja arki sekä perheensisäiset ihmissuhteet muodostuvat niin vanhemmille kuin lapsillekin. Viry (2014, 503–505) toteaa, että mitä lyhyempi etäisyys vanhempien kodeilla on, sitä helpompaa etävanhemman on osallistua lasten elämään. Lyhyt välimatka voi helpottaa myös vanhempien välistä yhteistyötä sekä lisätä lasten hyvinvointia. Lapset, joiden vanhemmat asuvat toisiaan lähellä, kokevat tutkimusten mukaan vähemmän käyttäytymisongelmia kuin lapset, joiden vanhemmat muuttavat etäälle toisistaan eron jälkeen.

Warshakin (2015, 57-58) tutkimuksessa nousee esiin se, että naisen ja miehen sukupuoleen liittyvät stereotypiat ovat hallinneet huoltajuuskiistoja halki historian. 1900-luvun alussa isät saivat automaattisesti huoltajuuden eron jälkeen. Tämä johtui siitä, että isillä oli yleensä varallisuutta ja näin taloudellisesti mahdollista huolehtia lapsistaan. Ajan myötä käsitys vaihtui näkemykseen siitä, että äiti on paras hoitaja lapselle, ellei äiti ole sairas. Tämän vallinneen käsityksen mukaan, lapsi tarvitsee äitiään. Isää saattoi sen sijaan tavata muutaman tunnin päivässä, parina päivänä kuussa. 1970-luvun jälkeen näkemyksiä alettiin muuttaa enemmän sukupuolineutraalimpaan vanhempi-käsitykseen. Tämä tarkoitti sitä, että lapsen oikeudeksi ymmärrettiin molempien vanhempien tapaaminen yhtä lailla. Sekä isä että äiti alettiin nähdä myös tasavertaisina ehdokkaina lapsen huoltajaksi.

Suomalaisessa perhekeskustelussa korostuu sukupuolineutraalisuus, mutta toisaalta eron jälkeinen vanhemmuus on vahvasti sukupuolittunutta. Usein retorisesti sukupuolettomat vanhemmat osoittautuvat äideiksi. Näin on myös erovanhemmuudessa. Suomen kieli mahdollistaa puhumisen yksinhuoltajista ja elatusvelvollisista, lähi- ja etävanhemmista. Mielikuvissamme näihin käsitteisiin liittyy usein kuitenkin ajatus lähiäidistä ja etäisästä, mikä paljolti vastaakin erovanhemmuuden todellista tilannetta. Tilastojen mukaan valtaosa lapsista jää asumaan äidin kanssa eron jälkeen. (Kuronen 2003, 107–108.)

3 VANHEMMUUS ERON JÄLKEEN - TUTKIMUSTEN KUVAAMANA

Seuraavassa luvussa kuvaan, miten eri tutkimuksissa on kuvattu eron jälkeistä vanhemmuutta. Tätä varten olen tehnyt kirjallisuuskatsauksen, joka sisältää kahdeksan tieteellistä artikkelia. Kirjallisuuskatsauksen avulla erovanhemmuuden laaja tutkimuskirjo tulee vielä paremmin esiin. Näin voin perustella oman tutkimukseni relevanttiuden paremmin, sillä kirjallisuuskatsausta varten tekemäni aineistohaku osoitti, ettei erovanhemmuutta ole juuri tutkittu voimavaraisesta lähtökohdasta käsin. Ennen kirjallisuuskatsauksen tarkempaa erittelyä, kuvaan, miten monella tavalla vanhemmuutta voidaan määrittellä. Mitään yhtä, kaiken kattavaa määritystä ei vanhemmuudelle voi antaa.

3.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuus on ainutlaatuisen läheinen ja merkityksellinen ihmissuhde, joka vallitsee kahden eri sukupolvea olevan ihmisen välillä. Vanhemmuuteen on jokainen vanhempi saanut eväät omasta lapsuuden perheestään sekä kasvuympäristöstään. (Helminen 2001, 3.) Vanhemmuus, äitiys ja isyys voidaan ymmärtää sosiaalisesti rakentuneena, kulttuurisena ilmiönä. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemmuutta opitaan, kehitetään ja luodaan sosiaalisessa toiminnassa, vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Korhonen 1994, 16.)

Hyvistä ja huonoista perheistä sekä vanhemmista puhuttaessa, ei aina muisteta, että samallakin perheellä voi olla erilaisia kausia (Hokkanen 2005, 19). Kääriäinen (2008, 108-109) kuvaa vanhemmuutta yleisenä käsitteenä ja yhtenä aikuisen roolina. Hän toteaa, että meillä kaikilla on jonkinlainen suhde vanhemmuuteen joko omakohtaisena kokemuksena tai omien vanhempiemme kautta. Kääriäisen mukaan mikään vanhemmuus ei ole samanlainen toisen vanhemmuuden kanssa. Vanhempana olo on myös eräänlainen sekoitus, johon kytkeytyy omien ja puolison vanhempien tavat toimia vanhempina. Vanhemmuuteen voi liittyä myös yritykset olla vanhempana jotain aivan muuta kuin omat vanhemmat ovat olleet.

Vanhempi on vastuussa lapsen huolenpidosta ja hyvinvoinnista. Tässä yhteydessä nousee esiin myös lapsen tarpeet ja niihin vastaaminen. Hyvän vanhemmuuden tulkinnassa on usein unohdettu lapsen aktiivinen rooli vanhemmuuden laatuun vaikuttavana tekijänä. Aikaisemmin vanhemmuutta ja van-

hemmuuden laatua on tarkasteltu yksisuuntaisena prosessina, jolloin on keskitytty arvioimaan vanhemman vaikutusta lapsen kehitykseen. Näkökulmaa on kuitenkin laajennettu myös lapsen aktiivisen roolin tarkasteluun varhaisen vuorovaikutussuhteen kehittämisessä. (Kähkönen 1995, 21.)

Kuivakankaan (2002, 31) mukaan lasten näkökulmaan keskittyminen voi tuottaa uutta tietoa vanhemmuudesta ja perheestä käytyyn keskusteluun. Valkonen (2006) onkin tutkinut väitöskirjassaan viides- ja kuudesluokkalaisten lasten käsityksiä vanhemmuudesta ja sitä, mikä vanhemmuudessa on lapsen kannalta tärkeää. Tutkimustulokset osoittavat, että lasten mielestä hyvät vanhemmat eivät riitele keskenään, ainakaan paljoa. Vanhempien pitäisi yrittää tulla toimeen mahdollisimman hyvin keskenään. Valkosen tutkimusaineiston yhdessä kirjoituksessa lapsi on tuonut myönteisenä asiana esiin, etteivät omat vanhemmat inhoa toisiaan, vaikka ovat eronneet. Osassa kirjoituksista otettiin kantaa avioeroa vastaan. Kirjoitelmissa esitettiin myös toivomus, että vanhemmat muuttaisivat jälleen yhteen. Toisaalta lasten kirjoituksissa esitettiin käsitys, että joskus hyvään vanhemmuuteen kuuluu eroaminen, kunhan eron jälkeen vanhemmat pitävät yhteyttä lapseen.

Winnicottin (1987) ajatuksiin pohjautuva käsite ”riittävän hyvät vanhemmat” tarkoittaa vanhempia, jotka pystyvät antamaan lapselle hänen tarvitsemansa kasvun ja kehityksen edellytykset (Koski 1995, 3). Bemiller (2010, 169) on tarkastellut lapsistaan etäällä asuvia äitejä. Bemillerin mukaan kulttuuri on se konteksti, joka määrittelee käsitettä ”hyvä äiti”. Hyvä äiti vastaa lapsen toiveisiin ja tarpeisiin, tarjoaa emotionaalista ja taloudellista tukeaan sekä laittaa lapsen tarpeet omien tarpeidensa edelle. Etäällä lapsistaan asuva äiti haastaa vallitsevan käsityksen äidistä lapsen ensisijaisena hoitajana. Bemiller toteaa Warshakin (2015) mukaisesti, että isän ja äidin vanhemmuudelle asetetaan erilaiset odotukset sukupuolittuneista käytännöistä johtuen. Äitien oletetaan jäävän eron jälkeen asumaan lastensa kanssa. Mikäli näin ei tapahdu, äidissä oletetaan helposti olevan jotain vikaa.

3.2 Kirjallisuuskatsaus erovanhemmuus-tutkimuksen jäsentäjänä

Eron jälkeistä vanhemmuutta on tutkittu paljon eri tieteenaloilla, erilaisista näkökulmista käsin. Erojen vaikutuksia on myös tutkittu paljon, mutta lähinnä ongelmahakuisesti. Tutkimuksissa erojen positiiviset seuraukset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Varsinaisesti hyvään erovanhemmuuteen liittyvää tutkimusta on tekemäni kirjallisuuskatsauksen perusteella melko vähän. Tähän samaan

tulokseen ovat päätyneet muutkin eroja tutkineet (ks. esim. Kauppinen 2013, Koskela 2012). Tutkimustani varten löytyy kuitenkin runsaasti lähde- ja vertailuaineistoa.

Kotimaassa erovanhemmuutta on tutkinut sosiaalityössä esimerkiksi Kauppinen (2013), jonka lisen-
siaatin työn aihe tulee hyvin lähelle omaa pro gradu- tutkielmaani. Kauppinen on tarkastellut tutki-
muksessaan *Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa* niitä van-
hempia, jotka ovat kyenneet rakentamaan yhteistyöhön lapsen asioissa. Kauppisen tutkimuksen mu-
kaan toimivaa erovanhemmuutta ohjaa ajatus lapsen parhaasta. Vanhempien tulisi käsitellä omat
tunteensa eroon liittyen, jotta voivat toteuttaa toimivaa erovanhemmuutta. Kauppisen mukaan hyvä
erovanhemmuus on mahdollista, kun toista vanhempaa arvostetaan, kunnioitetaan ja kun vanhem-
mat toimivat yhteistyössä lapsen etua tavoitellen.

Koskela (2012) on tarkastellut väitöskirjassaan avioeroa suomalaisen miehen kokemana. Koskelan
tutkimuksessa nousee esiin esimerkiksi miehen heikko asema naisiin nähden huoltajuusriidoissa. Lin-
navuori (2007) on sen sijaan tutkinut lasten kokemuksia vuoroviikkoasumisesta. Niin ikään Panttila
(2005) on tehnyt selvitystä lapsen vuoroasumiseen ja ”kahden kodin lapsuuteen” liittyen. Hokkanen
(2005) on sen sijaan tarkastellut yhteishuoltajavanhemmuutta arjen kokemuksena. Erivanhemmuus
on ollut aiheena myös pro gradu- tutkielmissa. Esimerkiksi Lanne (2014) on tarkastellut sosiaalityön
tutkielmassaan ”Muuttuva isyys, erovanhemmuus ja sukupuoli” etäisyyden ja sosiaalityön kohta-
amista internetin keskustelupalstoilla.

Etsiessäni erovanhemmuuteen liittyviä aiempia tutkimuksia, löysin suuren määrän kansainvälisiä tut-
kimuksia eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja sen eri osa-alueista. Suoranaisesti hyvään erovanhem-
muuteen liittyviä tutkimuksia löysin kuitenkin vähän. Esittelen seuraavaksi lyhyen kirjallisuuskat-
sauksen avulla, minkä tyyllisiä tutkimuksia erovanhemmuudesta on tehty. Kuvaan myös hieman tar-
kemmin, millaisen prosessin kautta kirjallisuuskatsaus on syntynyt. Valitsin katsaukseen lopulta kah-
deksan kansainvälistä artikkelia. Esittelen näissä artikkeleissa käsiteltyjen tutkimusten taustaa ja tar-
koitusta, aineistoa ja menetelmää sekä keskeisiä tuloksia.

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsaus kansainvälisistä tieteellisistä artikkeleista/eron jälkeinen vanhemmuus.

<p>Madden-Derdich D. & Leonard S. Shared Experiences, Unique Realities: Formerly Married Mothers' s and Father' s Perceptions of Parenting and Custody after Divorce. Family Relations 2002, 51 (1), 37-45</p>	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Monilla entisillä puolisoilla on usein ristiriitaiset käsitykset heidän eron jälkeisistä olosuhteistaan, erityisesti, jos heillä on yhteisiä lapsia. Artikkelissa tarkastellaan näitä keskenään eroavaisia ja usein ristiriitaisia käsityksiä.
AINEISTO JA MENETELMÄ	Symbolisen interaktionismin viitekehyksessä tarkasteltiin 112 osallistujaa, 56 entistä aviopuolisoa.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Sekä isillä että äideillä käsitykselliset eroavaisuudet isän osallistumisesta lasten kasvattamiseen sekä äidin kykyyn olla mukautuva, näyttäytyivät konfliktien ennustajina.
<p>Finzi-Dottan R. & Cohen O. Predictors of Parental Communication and Cooperation Among Divorcing Spouses. Journal Of Child & Family Studies 2014, 23 (1), 39-51</p>	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelissa käsitellään vanhempien kommunikointia ja yhteistyötä onnistuneen yhteistyövanhemmuuden ennustajina avioeroprosessin aikana.
AINEISTO JA MENETELMÄ	Toteutettiin kyselytutkimus yhteensä 123 äidille ja 94 isälle. Aineisto analysoitu varianssianalyttisin menetelmin.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Tulosten mukaan naiset kommunikoivat miehiä enemmän. Lisäksi tulokset osoittavat, että vanhemman sukupuoli sekä neuvottelun käyttö konfliktitilanteissa olivat suurimmat ennustajat vanhempien väliselle yhteistyölle ja kommunikaation sujumiselle.
<p>Malcore S. & Windell J. & Seyuin M. & Hill E. Predictors of Continued Conflict After Divorce of Separation: Evidence from A High-Conflict Group Treatment Program. Journal of Divorce & Remarriage 2010, 51 (1), 50-64</p>	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelissa arvioidaan, menevätkö sopu, kommunikaation sujuminen sekä uskomus, että entinen puoliso arvostaa lasten hyvinvointia, konfliktien edelle.
AINEISTO JA MENETELMÄ	Kyselytutkimus 280 vanhemmalle. Data analysoitu regressioanalyttisin menetelmin.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Vaikeasti konfliktoituneet erot näyttävät olevan muista eroista poikkeavia. Vanhempien kommunikointi ja kyky sopia asioista keskenään riippuvat merkittävästi siitä, montako kertaa vanhemmat ovat palanneet oikeuteen riitelemään huoltajuuteen liittyvistä asioista.
<p>Amato P. & Kane J. & James S. Reconsidering the "Good Divorce". Family Relations 2011, 60 (5), 511-524</p>	

TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelissa tahdotaan osoittaa, että ”hyvä avioero” suojelee lapsia mahdollisilta eron negatiivisilta seurauksilta.
AINEISTO JA MENETELMÄ	944 eronnutta perhettä, joista muodostui kolme ryhmää. Analysoitiin klusterianalyysin avulla.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Ensimmäisessä ryhmässä vanhemmat olivat yhteistyökykyisiä. Näillä lapsilla oli vähiten käyttäytymisongelmia ja parhaimmat suhteet isään. Toisessa ryhmässä etävanhempalla oli yhteyksiä lapsiin, mutta etävanhempi ei osallistunut lähivanhemman kasvatustyöhön. Kolmannessa ryhmässä etävanhempi näki lapsia harvoin eikä juuri ollut kommunikaatio-yhteyttä entisen puolison kanssa.
Willen H. Challenges for divorced Parents: Regulating Negative Emotions in Post-Divorce Relationship. Australian & New Zealand Journal of Family Therapy 2015, 36 (3), 356-370	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelissa pyritään löytämään syvempi ymmärrys emotionien säätelystä perhekonflikteissa. Tämän ymmärryksen toivotaan kehittävän terapeuttisia orientaatioita.
AINEISTO JA MENETELMÄ	Haastatteluaineisto, jossa 55 tutkittavaa. Järjestettiin kaksi eri haastattelukertaa: 3 ja 5 vuotta eron jälkeen. Temaattinen, laadullinen analyysi.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Tutkimuksessa löydettiin kaksi tapaa, joilla vanhemmat käsittelivät negatiivisia tunteitaan eron jälkeen. Toinen tapa oli se, että vanhemmat säätelivät tehokkaasti erosta syntyneitä negatiivisia tunteitaan. Toiset vanhemmat olivat sen sijaan estyneitä säatelemään tunteitaan ja olivat näin vihamielisempiä eron jälkeen.
Strohschein L. Challenging the Presumption of Diminished Capacity to Parent: Does Divorce Really Change Parenting Practices? Family Relations 2007, 56 (4), 358-368	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelissa tarkastellaan, onko eronneilla vanhemmilla heikentynyt kyky olla vanhempia eron jälkeisellä ajanjaksolla.
AINEISTO JA MENETELMÄ	Kaksiosainen data kansallisesta tutkimuksesta Kanadalaisista lapsista. Seurattiin 5004 lapsen elämää. Verrattiin eroon päätyneiden perheiden vanhemmuutta perheisiin, jotka pysyivät yhdessä.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Erolla ei näyttänyt olevan vaikutusta vanhemmuudessa toimimiseen. Löytyi enemmän samankaltaisuutta kuin eroavaisuutta, eronneiden ja naimisissa pysyneiden vanhempien välisessä tarkastelussa.
Wesolowski K. & Nelson W. & Bing N. Relationship Components and Nature of Postdivorce Parenting Responsibilities among Individuals Going Through a Divorce. Journal of Divorce and Remarriage 2008, 49 (3-4), 258-271	

TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelissa tarkastellaan erovanhempien eriasteisia konflikteja, vanhemmuussuhteen osatekijöitä sekä eron jälkeisen vanhemmuuden vastuita.
AINEISTO JA MENETELMÄ	110 alaikäisen lapsen vanhempaa, jotka läpikäyvät eroa. Tutkittavat jaettiin neljään ryhmään sen mukaan, kuinka paljon eroon liittyi konflikteja ja oikeusprosesseja. Kyse-lylomakkeella tutkittiin osallistujien kommunikointia, vuorovaikutusta, vihaa, syyllisyyttä, positiivisia tunteita sekä asenteita entistä puolisoa kohtaan.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Vanhemmilla, jotka eivät palanneet oikeuteen, todettiin parempaa keskinäistä kommunikointia, enemmän vuorovaikutusta sekä positiivisemmat asenteet entistä puolisoa kohtaan kuin niillä vanhemmilla, joiden erosta tuli hyvin riitaisia ja oikeustaistelut jatkuivat.
Bailey S. Challenges and Strenghths in Nonresidential Parenting following Divorce. Marriage & Family Review 2003, 35 (1-2), 29-44	
TAUSTAA JA TARKOITUS	Artikkelin myötä toivotaan esimerkiksi kasvattajille ja lakimiehille lisää tietoa siitä, kuinka he voivat auttaa eron kohdanneita perheitä.
AINEISTO JA MENETELMÄ	Laadullinen tutkimus, jossa kuvataan 36 etävanhemman näkökulmasta lapsesta etäällä asuvan vanhemman haasteita ja voimavaroja.
KESKEISIÄ TULOKSIA	Etävanhemmat kohtasivat haasteita esimerkiksi siinä, miten heidän roolinsa vanhempana jatkuu. Haasteista huolimatta tutkittavat onnistuivat säilyttämään vanhempi-lapsisuhteensa erilaisia keinoja kehittämällä.

Taulukossa esittelemäni kahdeksan artikkelia ilmentävät sitä moninaisuutta, jolla erovanhemmuutta on tieteellisissä tutkimuksissa lähestytty. Ennen kuin tarkennan näitä artikkeleita enempiä, kuvaan kirjallisuuskatsauksen tekoprosessia hieman tarkemmin. Kirjallisuuskatsaus perustuu tarkasteluun, jossa käytännöllisen valintaprosessin kriteereinä olivat julkaisukieli (englanti), ajankohta (vuosina 2000-2015 kirjoitetut artikkelit) sekä julkaisun aihepiiri. Sain kirjaston informaattikolta vinkkejä, millaisilla eri hakusanoilla ja hakusana-yhdistelmillä artikkeleita kannattaisi etsiä. Pääasiallisen tiedonhaun suoritin kotonani loka-marraskuussa 2015. Tarkoitukseni oli rajata hakuehdot sosiaalityön julkaisuihin. Hakua piti kuitenkin pian laajentaa muihinkin tieteisiin sekä niin laadullisiin kuin kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Ensimmäisten artikkeleiden löytämisen jälkeen, karsin niistä pois esimerkiksi kirja-arvostelut sekä tutkimukset, joiden aiheet olivat lopulta liian kaukana oman tutkielmani aiheesta, hyvästä erovanhemmuudesta.

Valitsin lopulta kirjallisuuskatsaukseni kahdeksan artikkelia, joista löysin yhtymäkohtia omaan tutkimukseeni. Ajattelin, että kahdeksan artikkelia voisi olla sopiva määrä pro gradu-tutkielman laa-

juutta ajatellen. Valitsemani artikkelit löytyivät viidestä eri tieteellisestä ja kansainvälisestä julkaisusta. Analyysimenetelmiltään artikkeleissa esitellyt tutkimukset vaihtelivat riippuen siitä, olivatko ne kvalitatiivisin vai kvantitatiivisin tutkimusperintein tehtyjä.

Erovanhemmuutta on tutkittu kansainvälisissä tutkimuksissa erilaisista näkökulmista. Valitsemisani artikkeleissa Madden-Derdich ja Leonard (2002) tarkastelevat eronneiden vanhempien erilaisia ja usein ristiriitaisia käsityksiä. Finzi-Dottan ja Cohen (2014) ovat puolestaan tarkastelleet vanhempien kommunikointia ja yhteistyötä onnistuneen yhteistyövanhemmuuden ennustajina avioeroprosessin aikana. Tulosten mukaan naiset kommunikoivat miehiä enemmän. Lisäksi tulokset osoittavat, että vanhemman sukupuoli sekä neuvottelun käyttö konfliktitilanteissa olivat suurimmat ennustajat vanhempien väliselle yhteistyölle ja kommunikoinnin sujumiselle.

Malcore, Windell ja Seyuin (2010) sen sijaan arvioivat, menevätkö vanhempien sopu, kommunikoinnin sujuvuus ja uskomus, että entinen puoliso arvostaa lasten hyvinvointia, konfliktien edelle. Amato, Kane ja James (2011) ovat tahtoneet osoittaa, että ”hyvä avioero” suojelee lapsia mahdollisilta eron negatiivisilta seurauksilta. Tutkimukseen osallistuneet jaettiin kolmeen eri ryhmään saatu- jen tulosten perusteella. Ensimmäisessä ryhmässä vanhemmat olivat yhteistyökykyisiä. Heidän lapsillaan havaittiin vähiten käyttäytymisongelmia sekä parhaimmat suhteet isään. Toisessa ryhmässä etävanhemmalla oli yhteyksiä lapsiin, mutta etävanhemp ei osallistunut lähivanhemman kasvatus- työhön. Kolmannessa ryhmässä etävanhemp näki lapsia harvoin eikä juuri pitänyt mitään yhteyttä entiseen puolisoonsa.

Willen (2015) on pyrkinyt omassa tarkastelussaan löytämään syvempää ymmärrystä emotionien säätelystä perhekonflikteissa. Tämän ymmärryksen hän toivoo osaltaan kehittävän terapeutisia orientaatioita. Strohschein (2007) on sen sijaan tarkastellut, onko eronneilla vanhemmilla heikentynyt kyky toimia vanhempina eron jälkeisellä ajanjaksolla. Erolla ei näyttänyt olevan vaikutusta vanhemmuudessa toimimiseen. Tehdyn tutkimuksen perusteella näyttääkin siltä, että eronneiden ja naimissa pysyneiden vanhempien välillä voi havaita enemmän vanhemmuuteen liittyvää samankaltaisuutta kuin eroavaisuutta.

Wesolowski, Nelson ja Bing (2008) ovat tutkineet erovanhempien eriasteisia konflikteja, vanhemmuussuhteen osatekijöitä sekä eron jälkeisen vanhemmuuden vastuita. Baileyn (2003) laadullinen tutkimus kuvaa sen sijaan 36 etävanhemman näkökulmasta, millaisia haasteita ja voimavaroja lapsista etäällä asuva vanhemp kohtaa. Hänen tutkimustuloksensa osoittavat, että etävanhemmat kohtaavat haasteita esimerkiksi siinä, miten heidän roolinsa vanhempana jatkuu. Haasteista huolimatta tutkittavat onnistuivat säilyttämään vanhempi-lapsi-suhteensa erilaisia keinoja kehittämällä.

Kirjallisuuskatsaukseni myötä voin vakuuttua siitä, minkä jo muutamat, eroa tutkineet ovat todenneet. Erotutkimusta on tehty paljon, mutta se ei ole painottunut hyvän erovanhemmuuden tarkasteluun. Oma tutkimukseni voi näin ollen vastata osaltaan tällaisen tutkimuksen vajeeseen, perhe- ja erotutkimuksen orientaatioissa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvaan tutkimusprosessini etenemistä ja sen toteuttamista, aiheen valinnasta tutkimusraportin kirjoittamiseen. Kerron tarkemmin, mikä on tutkimukseni tavoite ja mitkä tutkimuskysymykset. Kuvaan myös tutkimusaineistoani ja sen analyysia vaihe vaiheelta.

4.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni on laadullinen ja paikantuu perhe- ja erotutkimusten kenttään. Tarkoitukseni on tarkastella vanhemmuutta eron jälkeen. Ero tarkoittaa tutkimuksessani sekä avioeroa että avoeroa. Tarkastelen sitä, millaista on hyvä erovanhemmuus, ja mitkä asiat tukevat hyvän erovanhemmuuden onnistumista.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. *Millaista on hyvä erovanhemmuus?*
2. *Millaiset asiat tukevat hyvän erovanhemmuuden toteutumista?*

Näiden tutkimuskysymysten lisäksi, olen kiinnostunut siitä, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia eron jälkeiseen vanhemmuuteen liittyy. Tutkimuskysymykseni ovat muotoutuneet tutkimuksen teon aikana, yksin sekä yhdessä ohjaajieni sekä seminaariryhmäni avustuksella. Kiviniemen (2001, 69) mukaan tutkimuskysymysten sijaan voitaisiin puhua enemmän esimerkiksi tutkimusta ohjaavista ajatuksista. Tämä käsitys kuvaa myös omaa tutkimusprosessiani, sillä tutkimuskysymykset eivät muotoutuneet heti eksakteiksi, vaikka niiden sisältö pysyikin samana tutkimuksen alusta alkaen.

4.2 Aineisto

Aineistoni on Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston (FSD) elektroninen aineisto ”FSD2739 Erovanhemmuuskirjoitukset 2011–2012”. Kuula (2006a, 220) kuvaa tarkemmin Yhteiskuntatieteellistä tie-

toarkistoa, joka on perustettu vuonna 1999 kaikkia Suomen yliopistoja ja tutkimuslaitoksia palvelevaksi valtakunnalliseksi yksiköksi. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto on sijoitettu Tampereen Yliopiston yhteyteen. Se arkistoi elektronisia tutkimusaineistoja ja edistää niiden jatkokäyttöä.

Tutkimusaineistoni sisältää valtakunnalliseen kirjoituskilpailuun lähetettyjä kirjoituksia aiheesta ”Vanhemmuus eron jälkeen”. Kirjoituskilpailu on järjestetty ajalla 1.9.2011–15.3.2012. Kirjoituskilpailuun osallistuneita pyydettiin kertomaan kokemuksistaan eroon ja erovanhemmuuteen liittyen. Erityisesti kirjoittajia pyydettiin pohtimaan, miten ero on vaikuttanut vanhemmuuteen tai kirjoittajan vanhempien vanhemmuuteen. Kirjoituksen on siis saanut kirjoittaa myös lapsen roolissa. Kirjoittajat saivat kirjoittaa vapaamuotoisesti omalla tyylillään. Muutamia kysymyksiä ja teemoja annettiin kirjoittajan tueksi, jotka olivat seuraavia: aikuisten ja lasten eron jälkeinen vuorovaikutus, tasa-arvoinen vanhemmuus sekä henkilökohtaiset tunteet. Taustatietoina pyydettiin kertomaan ammatti, sukupuoli ja asuinpaikka Tilastokeskuksen luokitusten mukaisesti luokiteltuna (maakunnat).

Kirjoituskilpailun kutsussa (ks. liite 2) kysyttiin, ”Miten avo- tai avioero on muuttanut vanhemmuuttasi tai vanhempiesi vanhemmuutta? Millaista sinun mielestäsi olisi hyvä erovanhemmuus?” Nämä kysymykset ovat omien tutkimuskysymysteni kaltaisia, mutta ne eivät ole ohjanneet omien tutkimuskysymysteni muodostumisprosessia. Olen muotoillut alustavat tutkimuskysymykseni ennen kuin edes löysin kyseisen aineiston Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta.

Tutkimuskutsussa kerrottiin, että tekstit arkistoidaan ja niitä voidaan käyttää tutkimus- ja opetuskäyttöön. Kirjoituskilpailun järjestivät Hyvä erovanhemmuus ry, Suomalaisen kirjallisuuden seura (SKS) Kansanrunousarkisto, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Yhden vanhemman perheiden liitto, Lastensuojelun keskusliitto ja Elatusvelvollisten liitto. Kilpailuun osallistuneille jaettiin palkintoja, joita olivat 50 euron pääpalkinto ja erilaiset kirjapalkinnot.

Aineistossa on mukana kahdeksan kirjoitusta, jotka vaihtelevat pituudeltaan ja muodoltaan. Kirjoitusten pituudet vaihtelevat yhdestä sivusta kuuteen sivuun. Viisi kirjoituksista on äitien kirjoittamia ja kolme isien. Aineisto ei ole sivumäärällisesti laaja, mutta tämä on laadulliselle tutkimukselle melko tyypillistä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 150; Patton 2011, 230). Kirjoitukset ovat nimettömiä, mutta osa kirjoittajista on halunnut käyttää nimimerkkiä. Alkuperäisessä kirjoituksessa on kuitenkin pitänyt näkyä kirjoittajan nimi, koulutus, ammatti, syntymäaika- ja paikka, osoite, puhelinnumero, sähköposti-osoite ja allekirjoitus lupauksena siitä, että kirjoitus saadaan arkistoida.

Kvalitatiivisen aineiston erikoislaatu verrattuna kvantitatiiviseen on se, että vaikka aineiston dokumentointi ja analyysi tehdään yksityiskohtaisesti, aineistoa voi hyödyntää enemmän kuin yhden tutkimuksen verran (Alasuutari 2011, 86). Oman tutkimukseni aineisto on ollut osa-aineistona Strömbergin (2013) pro gradu-tutkielmassa. Strömberg on tarkastellut tutkielmassaan ”Eroisän kadotettu sosiaalinen kansalaisuus” suomalaisten ero- ja etäisien asemaa kansalaisuuden näkökulmasta.

4.3 Kirjoitelmat laadullisen tutkimuksen aineistona

Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen yksi selkeimpiä eroja on aineiston laajuus. Laadullinen tutkimus liittyy yleensä suhteellisen pienen aineiston syvälliseen analysointiin, kun taas kvantitatiivisessa tutkimuksessa analyysia tehdään tyypillisesti laajoja otoksia sisältävästä, satunnaisotannalla kerätystä aineistosta. Laadullisen tutkimuksen aineiston laatu riippuu pitkälti tutkijan metodologisista taidoista, sensitiivisyydestä sekä eettisyyden ja moraalien tunnustavista arvoista. Aineiston analysointi on paljon muuta kuin aineiston läpilukua. (Patton 2011, 5, 230.)

Laadullisessa tutkimuksessa on merkityksellistä, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Tämän vuoksi kirjoitukset omasta erokokemusta, avaavat hyvin tutkimuskohteenani olevaa ilmiötä. Aineiston koostuessa kirjoituksista, voin säilyttää tutkija-positioni etäisenä verrattuna haastatteluasetelmaan. Eskola ja Suoranta (1998, 86) toteavat tämän saman. Kirjoituspyynnön kautta tuotetun aineiston erityisyys liittyy siihen, että tutkija jää tutkimuskohteille kaukaiseksi verrattuna haastattelutilanteeseen, jossa tutkija on läsnäolollaan osaltaan tuottamassa aineistoa.

Alasuutarin teoksessa (2011, 84) nousee myös esiin etu valmiin aineiston käyttämiseen. Valmis aineisto on olemassa tutkimuksen tekemisestä ja tekijästä riippumatta. Tutkittavat eivät näin ollen häiriinny tutkimuksen suorittamisesta. Oma tutkimusaineistoni on juuri tällainen aineisto, joka on syntynyt ilman tutkijan vaikutusta ja väliintuloa. Aineistoni vanhemmat eivät ole uskoakseni häiriintyneet tutkimuskohteena olostaan, kun he ovat lähtökohtaisesti osallistuneet kirjoituskilpailuun. Näin siitä huolimatta, että heille on ilmaistu kirjoituksien päätyvän mahdollisesti myöhemmin tutkimustarkoituksiin.

Tutkimukseni ideointivaiheessa tarkoitukseni oli kerätä aineisto juuri kirjoituspyynnön avulla. En kokenut mielekkääksi lähteä tällä kertaa keräämään aineistoa esimerkiksi haastattelujen avulla. Koin

kiireisen elämäntilanteeni, haastattelujen työläyden ja kokemattomuutenikin vuoksi mielekkääksi valita suhteellisen helposti kerättävä aineisto. Uskoin lisäksi, että kirjoituspyynnön avulla voisi olla helpompaa saada henkilökohtaisempaa kokemustietoa erosta. Tästä asetelmasta lähtien, olin todella tyytyväinen löytäessäni Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta juuri kuin omaa tutkimustani varten kerätyn aineiston.

Kirjoitukset aineistona säästävät aikaa myös siinä, että ne ovat ikään kuin valmiiksi litteroidussa muodossa. Aineisto voi olla myös suhteellisen nopealla aikataululla tutkijan hyödynnettävissä, mutta toisaalta tekstiaineisto asettaa myös rajoituksia. Se ei taivu välttämättä niin monenlaiseen analyysiin kuin esimerkiksi haastatteluaineisto. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 84) nostavat esiin myös sen, että yksityisten dokumenttien käyttö tutkimusaineistona sisältää oletuksen, että kirjoittaja kykenee ilmaisemaan itseään kirjallisesti. Näin ollen esimerkiksi tutkittavan ikä ja kirjalliset kyvyt voivat muodostua tutkimuksen kannalta kynnyskysymyksiksi. Tämä kävi mielessäni aineistovalintaa tehdessä, mutta osoittautui onneksi turhaksi huoleksi. Aineistoni kirjoitukset ovat toisistaan tyyllillisesti poikkeavia, mutta jokainen niistä ilmentää kuitenkin hyvää kielellistä ilmaisutaitoa.

4.4 Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Alasuutari (2011, 82–83) toteaa, että aineistossa olevien havaintojen erottaminen todellisista tutkimustuloksista, vaatii selkeän tutkimusmetodin. Tämä on Alasuutarin mukaan tärkeää, sillä ilman eksplisiittisesti määriteltyä metodologiaa, tutkimuksesta voi tulla omien ennakkoluulojen empiiristä todistelu. Aineistoni analyysissa käytän sisällönanalyysia, joka on Tuomen ja Sarajärven (2009, 91) mukaan paitsi perusanalyysimenetelmä, myös laajemmin ymmärrettävissä teoreettiseksi kehykseksi kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen aineistojen analyysiin. Janhonen ja Nikkonen (2001, 21–22) toteavat, että sisällönanalyysi otettiin käyttöön sosiaalitieteissä 1950-luvulla, ja on siitä asti kehittynyt sekä kvantitatiiviseen että kvalitatiiviseen suuntaan. Holstin (1969, 15) mukaan sisällönanalyysia käyttäviä tutkijoita rajoittaa vain heidän oma mielikuvituksensa.

Esimerkiksi Syrjäläinen (1994) on kuvannut sisällönanalyysia vaiheittaisena prosessina. (ks. myös Metsämuuronen 2006; Kiiski 2015) Kuvaan tämän prosessin seuraavaksi, sillä juuri Syrjäläisen kuvaus analyysiprosessista vastaa parhaiten omaa analyysiprosessiani. Analyysin voi katsoa alkavan siitä, kun tutkija herkistyy tutkimusaiheelle esimerkiksi keskeisiin käsitteisiin tutustumalla. Tämän

jälkeen alkaa aineiston karkea luokittelu keskeisimpien teemojen mukaan. Tässä vaiheessa voi tutkimuskysymyksetkin muokkautua täsmällisempään muotoon. Näin kävi myös omille tutkimuskysymyksilleni.

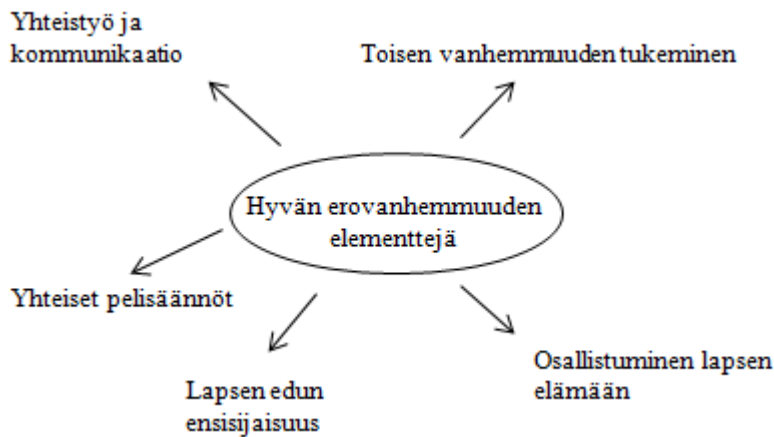
Janhonen ja Nikkonen (2001, 24) tiivistävät sisällönanalyysi-prosessin siten, että siihen kuuluu analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä arviointi. Luokittelun tulee perustua tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuskysymyksiin. Aineistoon tulee tutustua huolellisesti, jotta tutkijan on mahdollista erottaa tutkimusongelmien kannalta olennaiset asiat (Raudaskoski 2000, 79).

Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Näiden näkökulmien lisäksi puhutaan teoriaohjaavasta sisällönanalyysista. Omassa tutkimuksessani voi löytää näitä kaikkia variaatioita. Aineistolähtöisessä analyysissa aineistosta etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta aineistolla itsellään on myös valta ohjata tutkimusprosessin suuntaa. Ongelmaksi voi muodostua aineistolähtöisessä analyysissa se, voiko tutkija kontrolloida analyysin tapahtuvan tutkittavien ehdoilla eikä tutkijan ennakkoluulojen ohjaamina. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa teoreettiset kytkennät toimivat apuna analyysin tekemisessä. Analyysi lähtee liikkeelle aineistosta, mutta aikaisempi tutkimustieto auttaa analyysin etenemisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-97.) Tämäkin lähtökohta löytyy omasta analyysiprosessistani johtuen erovanhemmuutta koskevan tutkimuskirjallisuuden runsaudesta.

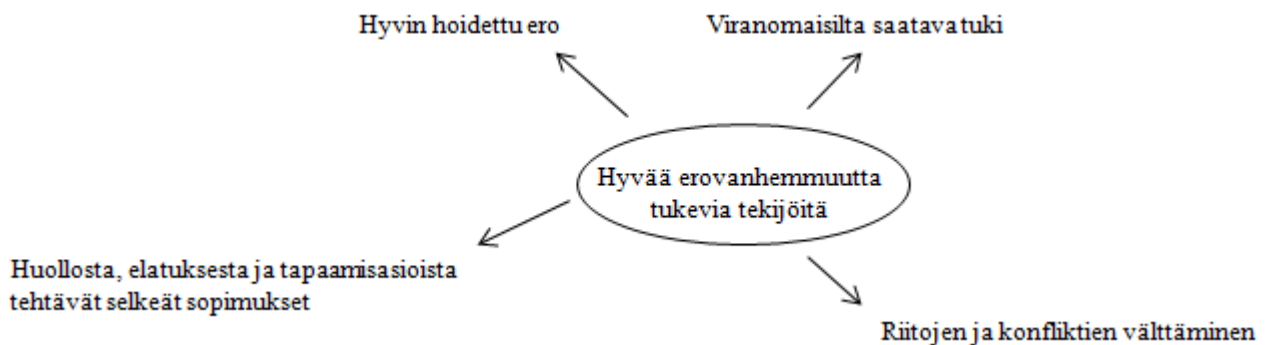
4.5 Tutkimuksen eteneminen ja aineiston analyysi

Tämän pro gradu- tutkimuksen teko on alkanut syksyllä 2014 tutkimussuunnitelman muotoilulla. Aineiston olen ladannut Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta lokakuussa 2014. Tällöin olen alustavasti tutustunut aineistoon ja samaan aikaan perehtynyt tutkimukseni kannalta keskeisiin käsitteisiin, tutkimuksiin ja teorioihin. Tämä on ollut Syrjäläisen (ks. luku 4.4) mukaisesti tutkimukseni herkistymisvaihe. Herkistymisvaiheen jälkeen olen alkanut tutustua huolellisemmin aineistoon, tehnyt ensimmäisiä havaintoja sekä alkanut alleviivata eri kirjoittajien välillä toistuvia teemoja. Tämän jälkeen, alkuvuodesta 2015, olen tehnyt Syrjäläisen kuvauksen mukaan aineiston karkeaa luokittelua keskeisimpien teemojen mukaan. Luokat ovat hioutuneet niiden testaamisvaiheen jälkeen. Eräänlaiseen testiin analyysini on joutunut keväällä 2015 esitellessäni alustavia tutkimustuloksia tutkielmaseminaarissa.

Lopulta olen muodostanut aineistostani luokkia, joiden avulla vastaan tutkimuskysymyksiini. Muodostamani pääluokkien alla on ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä viisi alaluokkaa sekä toisessa neljä alaluokkaa. Tämän luokittelun esitän seuraavien graafisten kuvien avulla. Ympyröiden sisällä ovat muodostamani pääluokat ja nuolilla osoitettuna alaluokat.

Kuva 2. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen muodostetut luokat

Kuva 3. Toiseen tutkimuskysymykseen muodostetut luokat

Luokkien nimeämisessä olen ollut vahvasti aineistolähtöinen, sillä nimet ovat pitkälti kirjoittajien omia ilmaisuja. Toiseksi luokkien nimet ovat syntyneet omien tulkintojeni kautta, lukemalla aineistoa

niin sanotusti rivien välistä. Esitän luokitteluni ja tulosteni luotettavuuden tukena kirjoittajien suoria lainauksia, jotka esiintyvät tekstissä kursivoidulla fontilla. Aineisto-otteen keskellä esiintyy paikoitellen merkintä (...). Tämä viittaa siihen, että alkuperäisessä kirjoituksessa on ollut jotain, mikä ei sinänsä tuo katkelmalle lisäarvoa, mutta voi ilmentää liikaa kirjoittajaan liittyvää yksityiskohtaisuutta. Yksityiskohdat voivat johtaa helpommin kirjoittajan tunnistettavuuteen. Merkintää olen käyttänyt myös puhtaasti tilaa säästääkseni. Olen koodannut aineistoni kirjoitukset seuraavalla tavalla: äiti 1, isä 2, äiti 3, äiti 4, isä 5, äiti 6, äiti 7 ja isä 8. Nämä syntyivät siitä, kun annoin jokaiselle aineistoni kirjoitukselle oman järjestysnumeron. Ensimmäinen aineistoni kirjoitus on siis äidin, toinen on isän, kolmas äidin ja niin edelleen.

Analyysivaiheen jälkeen olen tehnyt löytämistäni havainnoista johtopäätökset sekä kirjoittanut tutkimukseni yhteenvedon kesän ja syksyn 2015 aikana.

5 TULOKSET

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaista on hyvä erovanhemmuus. Tahdon nostaa tarkasteluun eron negatiivisia puolia painottaneiden tutkimusten vastapainoksi sitä hyvää, mitä erosta voi seurata. Tästä huolimatta, tutkimuksessani nousee esiin myös eron negatiiviset seuraukset, sillä hyvää erovanhemmuutta ei voi ymmärtää ilman huonoa. Hyvän erovanhemmuuden lisäksi, tarkastelen sitä, mitkä tekijät tukevat hyvän erovanhemmuuden onnistumista. Ennen kuin vastaan tutkimuskysymyksiini, kuvaan tutkimustulosten taustoittamista varten hieman tarkemmin, millaisia muutoksia ero on tuonut mukanaan aineistooni kuuluvien vanhempien kohdalla. Keskityn siihen, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia ero on vanhemmuuteen tuottanut.

5.1 Erovanhemmuuden haasteet ja mahdollisuudet

Aineistoni kirjoituksista nousee esiin sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia, joita ero on vanhemmuuteen mukanaan tuonut. Vanhemmat kuvaavat kirjoituksissaan eron jälkeistä vanhemmuutta hieman eri tavalla riippuen siitä, ovatko heisiä tai äitejä. Siinä missä useampi äiti kuvaa vanhemmuutensa muuttuneen vain hieman esimerkiksi uudenlaisten arjen käytäntöjen myötä, jokainen isä kirjoittaa vanhemmuutensa muuttuneen eron jälkeen joko haastavammaksi tai sitten jopa oleellisesti päättyneeksi, kuten on käynyt yhden isän kohdalla. Kirjoituksista olen löytänyt erovanhemmuuteen liittyen sekä uusia haasteita että mahdollisuuksia. Tämä tulee esiin esimerkiksi seuraavan äidin kirjoituksesta.

Kun on yksin vanhempänä, se on sekä helpompaa, että vaikeampaa. Helpo siitä tekee se, ettei tarvitse toisen vanhemman mielipiteitä kuunnella. On vain minun näkemys ja mielipide! Vaikeaa siitä tekee sen, että on vain yksi syli, varsinkin silloin kun lapset ovat pieniä. Taloudellisesti on myös tiukempaa mitä isoimmiksi lapset kasvavat. (äiti 3)

Äiti kirjoittaa myös siitä, kuinka huomasi toistavansa eron jälkeen usein lausetta ”Mä en jaksa, mä en jaksa”. Hän kertoo havahtuneensa omaan väsymykseensä lapsen kysyessä äidiltään: ”Mitäs, jos sä et oikeesti jaksa?”.

Aineistostani löytyy runsaasti viittauksia siihen, ettei parisuhteen päätyminen päättä vanhemmuutta. Hyvään erovanhemmuuteen kuuluukin yhden äidin (äiti 1) mukaan sen oivaltaminen, että *vanhemmuus todella jatkuu ihan seuraavasta päivästä eron jälkeen*. Vanhemmuus paitsi jatkuu eron jälkeen, se myös säilyy eronneiden aikuisten välillä yhteisesti jaettuna. Tämä nousee esiin toisen äidin (äiti 6) kirjoituksesta, missä kuvataan vanhemmuuden olevan yhteistä ja pysyvää niin kauan kuin vanhemmat ovat olemassa. Eron myötä vanhemmille rakentuvat omat erilliset elämät omine koteineen, osoitteineen ja perheineen, mutta yhteiset lapset muodostavat ikuisen siteen eronneiden puolisoitten välille.

Vanhemmuus voi jopa vahvistua eron jälkeen. Yksi äiti (äiti 1) tuo paljon sellaisia positiivisia asioita esiin, joiden on kokenut vahvistaneen vanhemmuuttaan ja muuttaneen sitä jopa entistä paremmaksi. Näitä ovat olleet esimerkiksi perusrakkauden syveneminen lasta kohtaan sekä välittämisen osoitusten lisääntyminen. Yhteistä aikaa lapsen kanssa osaa arvostaa paremmin, kun se ei ole enää itsestään selvää. Kyseinen äiti kirjoittaakin, kuinka viikon erossaolon jälkeen ilo sekä riemu ovat vahvasti läsnä hänen ja lapsen yhteisellä ajalla. Lapsen kanssa yhteistä aikaa arvostettiin uudella tavalla myös yhden isän (isä 5) kirjoituksessa. Hän kuvaa olevansa maailman onnellisin isä, kun saa olla mukana rakkaan tyttärensä kasvatuksessa ja elämässä.

Yksi selkeimmin esiin nousseista, eron mukanaan tuomista myönteisistä asioista, on lisääntynyt vapaa-aika. Kun lapset ovat toisen vanhemman luona, omaa vapaa-aikaa on huomattavasti aiempaa enemmän. Tällöin voi esimerkiksi vaalia ystävyys-suhteita, urheilla tai matkustella. Vapaa-aika voi auttaa jaksamaan vanhemmuudessa paremmin, sillä oma aika voi tuottaa tärkeitä voimavaroja. Tämän vuoksi kannattaa miettiä, mihin oman aikansa käyttää, jotta siitä saisi mahdollisimman paljon energiaa, toteaa yksi äiti (äiti 4). Oman vapaa-ajan viisaan käyttämisen lisäksi, itsestä huolehtiminen nousee keskeisenä asiana esiin eron jälkeisessä vanhemmuudessa jaksamisessa. Yksi äiti (äiti 3) kirjoittaakin hyvään erovanhemmuuteen kuuluvan paitsi toisen vanhemman kunnioittamisen ja joustamisen, myös yhtä lailla itsestään huolehtimisen.

Kun on parisuhteessa tottunut jakamaan vanhemmuuden vastuut ja velvollisuudet, voi vanhemmuus eron jälkeen tuntua ajoittain hyvin raskaalta. Yksi äiti (äiti 1) kuvaakin sitä, miten helposti yksin vanhempana ollessaan väsyä ja suuttuu lapsilleen. Näistä riidoista syyllistyy lisäksi helpommin, sillä yhteistä aikaa lasten kanssa on entistä vähemmän. Näissä tilanteissa äiti olisi mielellään jakanut vanhemmuuden vastuuta toiselle aikuiselle. Tämä onkin saanut hänet ajattelemaan, että *todella on lapsen etu, että hän saa olla ja elää myös toisen vanhempansa kanssa, joka on erilainen kuin minä niin*

hyvässä kuin huonossa. Sama äiti kirjoittaa myös siitä, kuinka on joutunut todella opettelemaan anteeksi pyytämistä lapsiltaan uudella tavalla, kun on taas kerran lapsen päälle jostain turhanpäiväisestä asiasta puhistellut kiukkuaan.

Oma jaksaminen vanhemmuudessa voi joutua koetukselle myös silloin, kun toinen vanhempi ei ota yhtä paljon vastuuta lasten hoidosta. Yhteishuollosta huolimatta tilanteet voivat usein muistuttaa lähinnä yksinhuoltajuutta, kuten kaksi aineistooni kuuluvaa äitiä toteavat (3 ja 4). He molemmat kokevat kantavansa suuremman vastuun lapsistaan, yhteishuoltajuudesta huolimatta, niin ajallisesti kuin taloudellisestikin. Toinen äideistä kokee vastaavansa arkielämän velvoitteista jopa yksin. Hän ei kuitenkaan näe suurta eroa vanhemmuudessaan ennen ja jälkeen eron, sillä hän on parisuhteen aikaanakin huolehtinut lasten asioista suurimmalta osalta itse. Tästä huolimatta hänellä on ollut heti eron jälkeen vaikeuksia selvittää omassa vanhemmuudessaan.

Vanhemmuuteni oli kadoksissa pitkään eron jälkeen, olin päivästä toiseen selviytyjä, lasteni ruokkija, pukija, puhtaanapitäjä, erotuomari ja lohduttaja. En pitänyt meitä perheenä, olimme joukko, joka asui yhdessä ja yritti selvittää elämästä. (äiti 3)

Nykytilannetta tämä vanhempi kuvaa kuitenkin useassa kohtaa kirjoitustaan jo siten, että ”Me ollaan perhe!” Eron jälkeen kyseisen perheen vuorovaikutus on myös tiivistynyt. Muutenkin äiti kirjoittaa hyvin voimaannuttavaa tarinaa eron jälkeisestä vanhemmuudestaan. Vaikeuksia on perheen ja sen jäsenten elämään tullut, mutta aina he ovat selvinneet.

Kaikkien vanhempien kuvaukset omasta erovanhemmuudestaan ei kuitenkaan ole yhtä myönteisiä. Esimerkiksi yksi äiti (äiti 6) suree kovasti sitä, miten eropäätös ensinnäkin heidän parisuhteessaan on syntynyt, miten ero on hoidettu ja mihin se on lopulta johtanut. Kyseinen äiti on erokonfliktien myötä menettänyt läheiset välit poikaansa. Elämästä on tullut hyvin riitaisaa pojan kanssa. Äiti kysyykin kirjoituksessaan, onko hän puolisonsa ohella eronnut myös pojastaan. Oma vanhemmuudessa jaksaminen voikin heikentyä myös siitä syystä, ettei saa viettää lapsensa kanssa tarpeeksi aikaa. Jatkuva ikävä lasta kohtaan vie vanhemman voimia muulta elämältä ja lopulta myös suoranaisesti vanhemmuudelta. Yksi isä (isä 5) kirjoittaa, kuinka on jaksanut olla erossa lapsestaan sen ajatuksen voimin, että näkee lapsensa jälleen viikon päästä. Lapsen äiti alkoi kuitenkin hankaloittaa näitä tapaamisia vaatimalla yhteistä lasta yhä enemmän luokseen.

Ero itsessään on jo iso kriisi aikuisen elämässä. Siinä yhteydessä vanhemmalla on vielä lapset hoidettavanaan ja heidän hyvinvointinsa vastuullaan. Vanhempi on suurten haasteiden edessä. Lapset

eivät voi odottaa, että aikuisen oma olo paranee ja suru erosta hälvenee. Lapset ovat yhtä riippuvaisia aikuisen huolenpidosta ja huomiosta kuin ennenkin. Tämän tuo esiin myös seuraava äiti.

Oma tuska lapsen puolesta ja suru omastakin puolesta ovat olleet päällä samaan aikaan, ja ne on vain pitänyt yhdessä elää läpi. (äiti 1)

Yhtenä erovanhemman haasteena on myös nähdä lapsen ikävöivän toista vanhempaansa sekä kipuillevan eron vuoksi menettämiään asioita. Edellisen katkelman äiti (äiti 1) mainitsee tällaisina lapsen suremina ja menettäminä asioina sen, ettei tämä saakaan toivomaansa pikkuveljeä eikä pääse enää koskaan nukkumaan äidin ja isän väliin. Näissä tilanteissa vanhempi on tuntenut itsensä hyvin avuttomaksi. Toinen äiti (äiti 4) viittaa myös samaan avuttomuuteen kirjoittaessaan, kuinka hänen lapsensa on ikävöinyt kovasti isäänsä ja kärsineen silmin nähden tapaamisten peruuntumisista ja muutoksista.

Vanhempana eroamien on lähtökohtaisesti hyvin erilaista kuin lapsettomana eroaminen. Lapsettomana voi erota puolisostaan siten, ettei toisen kanssa tarvitse enää olla missään tekemisissä. Vanhempana tämä ei onnistu. Eron jälkeinen ensimmäinen haaste voi tulla eteen siinä, että ymmärtää toisen vanhemman olevan lapselleen yhtä tärkeä kuin ennen eroakin. Yksi äiti tuokin tämän hyvin kuvaavalla tavalla esiin.

Siinäkin on jo alkuun ihan sulattamista, että ihminen, jonka kanssa itse ei enää haluaisi olla tekemisissä tai kuulla hänen elämästään, on lapselle aivan yhtä rakas ja läheinen kuin ennenkin. (äiti 1)

Vanhemmuus ja sen toteuttamisen muodot voivat muuttua paljon eron jälkeen. Näin käy esimerkiksi tilanteessa, kun vanhempi muuttaa kauas lapsestaan parisuhteen päättyessä. Eron jälkeen yksi isä (isä 2) muutti toiseen kaupunkiin, jolloin elämä meni monella tavalla uusiksi. Vanhempi kirjoittaa, että lapsi jäi eron myötä asumaan äitinsä kanssa entiselle asuinpaikalle, mutta hän on saanut säilyttää hyvät välit lapseensa. Yhtenä suurista haasteista eron jälkeisessä vanhemmuudessa näyttäytyy luonnollisesti lapsesta erossa oleminen. Omasta vapaa-ajasta voi ajan myötä oppia nauttimaan, mutta eron alkuvaiheissa, se voi olla jopa ylivoimaista, kuten yksi isä on kokenut (isä 5).

Uudet ihmissuhteet

Eron myötä elämään ja vanhemmuuteen tulee monenlaisia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita. Näitä haasteita ei kuitenkaan pidä tarkastella pelkästään negatiivisten merkitysten kautta. Esimerkiksi seuraava äiti kohtaa uudenlaisia haasteita uusien ihmissuhteiden ja roolien välityksellä.

Olen nyt uuden elämänvaiheen kynnyksellä, siirtymässä uusiin rooleihin; uusperheen vanhemmaksi ja kumppanini lapsille toivottavasti yhdeksi heidän kasvuaan tukevaksi aikuiseksi, rinnalla kulkijaksi. (...) Haasteita tulee varmasti, mutta tahdon uskoa, että yhdessä me kaksi eron kokenutta olemme vahvempia, myös vanhempina. (äiti 1)

Uusperheen ihmissuhteiden rakentuminen ja arjen järjestelyt voivat tuoda monenlaisia haasteita eteen, mutta ne tuovat myös paljon mahdollisuuksia mukanaan. Edellisen aineistokatkelman äiti iloitsee myös siitä, että uuden perherakenteen myötä, hänen lapsi tulee saamaan sisarpuolia, kun biologisia sisaruksia lapselle ei ehtinyt syntyä.

Aina uusien ihmissuhteiden syntyminen ei kuitenkaan suju ongelmitta, kuten seuraava äiti tuo esiin.

Poika ei hyväksynyt ketään. Ei oikeastaan edes naispuolisia ystäviäni, hän oli todella mustasukkainen, jos juttelin edes puhelimesta ystäväni kanssa. Hän kysyikin kerran, että ”miksei me äiti riitetä sulle”? Isällä kyllä sai olla nainen, mutta äidillä ei ketään. (äiti 6)

Uusien perherakennelmien ja ihmissuhteiden syntyminen oman lapsen ympärille ei aina ole helppoa aikuisellekaan. Yksi äiti kuvaa sitä, miltä tuntui saada kuulla omilta lapsiltaan, että entinen puoliso on solminut uuden parisuhteen.

Kyllähän se toki kirpasi, kun eksäni löysi uuden naisen melko pian muuttomme jälkeen. (äiti 7)

Tämä äiti tapasi entisen puolisonsa uuden avovaimon, ja kertoo tapaamisen tuoneen mukanaan rauhan. Aina entinen puoliso ei pysty suhtautumaan toisen uuteen parisuhteeseen yhtä hyvin, mikä voi aiheuttaa lisää ristiriitoja vanhempien välille. Tämä tulee esiin yhden äidin kirjoituksessa, jossa hän kuvaa sitä, kuinka hänen entinen puolisonsa ei voinut hyväksyä uutta ihmissuhdetta kirjoittajan elämään, vaan alkoi monin tavoin vaikeuttaa asioiden sujumista.

Mutta sitten pistettiin kapuloita rattaisiin. Huomasitko, kuinka hyvin täällä lähti menemään? Siksikö sinun piti alkaa hämmentämään soppaa, sanomaan, ettei meidän säännöillä ole mitään väliä? (äiti 6)

Vapaus ja vastuu

Eron jälkeen uutena mahdollisuutena voi nähdä riitojen ja konfliktien vähenemisen ja sen, että saa yksin päättää monista asioista. Kääntöpuolena tälle vapaudelle on sitten se, että sama vapaus kuuluu myös entiselle puolisolalle. Tämä tulee esiin esimerkiksi seuraavassa kuvauksessa.

Vanhemmuus muuttuu eron jälkeen siten, että vanhemmuuteen voi vaikuttaa vain omalta osaltaan. Etävanhemman vanhemmuus on juuri sellaista, kuin hän sen haluaa olevan. (...) Itse olen joutunut kiristelemään hampaitani asioille, joille en mitään voi. Omat arvoni ja periaatteeni ovat olleet niin erilaisia etävanhemman käytäntöjen kanssa. (äiti 4)

Eron jälkeiseen vanhemmuuteen voi sisältyä uudenlaisia huolia ja pelkoja. Yksi aineistoni isä (isä 5) on alkanut pelätä sitä, että entinen puoliso muuttaa toiselle paikkakunnalle vieden yhteisen lapsen mukanaan. Näin tapaamisista lapsen kanssa tulisi hankalia. Yksi aineistoni äiti (äiti 1) on sen sijaan miettinyt itse monet kerrat toiselle paikkakunnalle muuttamista, mutta vanhemmuuteen liittyvä vastuuntunto on estänyt hänen aikeensa. Toiselta paikkakunnalta olisi voinut löytää paremmin töitä ja lisäksi siellä olisi voinut aloittaa elämän puhtaalta pöydältä. Tärkeimmäksi tälle äidille on kuitenkin noussut aina se, että hänen lapsensa saa elää ja kasvaa tutussa ympäristössä.

Eron jälkeisiä haasteita on toisellekin äidille syntynyt työelämään liittyen. Työn saanti on tällä äidillä vaikeutunut eron jälkeen johtuen siitä, ettei kotona ole enää toista aikuista, joka voisi vahtia lapsia töiden aikana. Hän kirjoittaa tuntemuksistaan, ettei kukaan halua palkata yksinhuoltajaa töihin, joka joutuu olemaan paljon pois sairaiden lasten vuoksi sekä kiirehtimään töiden jälkeen päiväkotiin.

Sillä ei ole enää merkitystä, kuinka hyvät koulutodistukset, työsuositukset ja luonteeni ovat, päädyn ei-haluttujen listalle sivareiden ja pitkäaikaistyöttömien joukkoon. (äiti 7)

Toisinaan eroprosessin pyörteissä voi käydä niin, että riitojen ja konfliktien seurauksena entisestä puolisosta kuoriutuu esiin kuin täysin vieras ihminen. Näin kirjoittaa yksi vanhempi.

Mutta muuten en tunne sinua enää. Olet kuin eri ihminen. (äiti 6)

Jos kokee toisen vanhemman eron jälkeen vieraaksi ihmiseksi, voi käytännön asioiden sopimisesta tulla vaikeampaa. Myös luottamus entiseen puolisoon ja tämän vanhemmuuteen voi joutua koetukselle samasta syystä. Eräs äiti kirjoittaa, että hyvää erovanhemmuutta on se, että

voi ja tahtoo luottaa toisen vanhemman kykyyn huolehtia lapsesta ja ottaa vastuu hänen hyvinvoinnistaan. (äiti 1)

Muuttuva vanhemmuus

Vanhemmuus muuttuu väistämättä jollain tavalla eron jälkeen. Ellei muuten, niin yhteinen aika lapsen kanssa vähenee. Eron huonoin seuraus on tutkijoidenkin näkemyksen mukaan se, mikä yhdelle aineistoni isistä tapahtui. Hän kirjoittaa, että

sekä minun vanhemmuuteni, että vanhempieni isovanhemmuus on muuttunut täysin eron jälkeen. Molemmat ovat oleellisesti loppuneet. (isä 8)

Edellisen aineistokatkelman isä kirjoittaa ohenevan isyyden diskurssin näkökulmasta. (ks. Rantalaiho 2003, 217). Vanhempi kokee, että äidin asema lapsen huollosta sovittaessa on niin vahva, että äiti voi halutessaan jopa erottaa isän kokonaan lapsestaan ja tämän elämästä. *Jos toinen vanhempi, useimmiten äiti, päättää erottaa toisen vanhemman, useimmiten isän, lapsistaan, hän voi hyvinkin onnistua tavoitteessaan.*

Sama isä on kokenut saavansa epätasa-arvoista kohtelua tavatessaan ensimmäistä kertaa lastensuojeluvirkailijan. Hän kuvaa kohdanneensa järkytyksen ilmoittaessaan halunsa alkaa lastensa lähivanhemmaksi. Isän tunnetilaa kuvaavat sanat ”kytki”, ”tykitti” ja ”painotti”.

Lastensuojeluvirkailija kytki minulta turhat luulot pois moisesta ajatuksesta. Hän tykitti minulle, että Suomessa isästä voi tulla lähivanhempi vain, jos lasten äiti on päihde/huumeongelmainen, prostituoitu tai mielenterveysongelmainen. Hän lisäksi painotti, että äidin lievät mielenterveysongelmat eivät riitä siihen, että isästä voisi tulla lähivanhempi. (isä 8)

Vaikka lainsäädännölläkin pyritään tasa-arvoisuuteen ja sukupuolineutraalisuuteen, on vanhemmuuteen liittyvä kulttuuri ollut kahden aineistoni vanhemman, sekä isän että äidin, mielestä vanhempia

eriarvostavaa. Seuraavassa katkelmassa äiti kuvaa näkemyksiään siitä, kuinka isän ja äidin vanhemmuudelle asetetaan erilaisia vaatimuksia jo biologiasta lähtien.

Isällä ja äidillä on vanhemmuudessa aivan erilaiset roolit. Nainen imettää, nainen synnyttää, mies siittää ja kasvattaa jos jaksaa! Naisen on vaan jaksettava, vaikkei jaksaisikaan. Ainakin siltä tuntuu, että yhteiskunta odottaa/vaatii sitä. Kun minä erokriisissä yritin hakea apua, en sitä saanut, mutta mies otti johonkin yhteyttä, aika saatiin samalla viikolla! (äiti 3)

Samanlainen näkemys vanhemmuuden epätasa-arvoisuudesta on myös isällä, jonka vanhemmuus on eron myötä lähes päättynyt.

Sosiaalitoimi on myös avoimen äiti-orientoitunut ja kannustaa viime vuosisadan perhemallin jatkamiseen avioeron jälkeen: Äiti hoitaa ja kantaa vastuun lapsista ja isää nähdään joskus harvoin. (isä 8)

Myös yksi aineistoni äiti kirjoittaa pelostaan, että hänen vanhemmuuteensa lastaan kohtaan ohenee tai jopa päättyy. Äiti kokee, ettei entinen puoliso tue hänen vanhemmuuttaan vaan yrittää vaikeuttaa hänen elämäänsä ja vanhempana oloaan kaikin tavoin.

Toivon, etten menetä poikaani, vaikka tällä hetkellä se tuntuu maailmanlopulta. (...) Toivon, että sinä isänä ymmärrät, kuinka tärkeä on lapsen suhde omaan äitiin. Ei sitä mikään voi korvata. (äiti 6)

5.2 Hyvän erovanhemmuuden elementtejä

Ensimmäiseen varsinaiseen tutkimuskysymykseeni vastaamista varten, olen muodostanut aineistosta viisi eri luokkaa, joita ovat *yhteistyö ja kommunikaatio, yhteiset pelisäännöt, toisen vanhemmuuden tukeminen, osallistuminen lapsen elämään sekä lapsen edun ensisijaisuus*. Alla olevan taulukon avulla havainnollistan näitä muodostamiani luokkia ja tuon esiin, millaisia esimerkkiviittauksia olen näihin luokkiin aineistostani löytänyt. Lisäksi olen taulukon reunaan laskenut frekvenssit, kuinka monessa kirjoituksessa kyseiseen luokkaan kuuluvia ilmauksia esiintyy.

Taulukko 2. Analyysin myötä syntyneet luokat ja niitä kuvaavat aineisto-otteet

Luokka	Aineisto	Frekvenssi
Yhteistyö ja kommunikaatio	<p>”Kommunikaation sujumiseen eron jälkeen kannattaisi panostaa.” (äiti 4)</p> <p>”Mistään - ei mistään voitu puhua tai sopia.” (äiti 6)</p> <p>”Nyt toivon kovasti, että saisimme (...) kasvattaa lastamme hyvässä yhteisymmärryksessä.” (isä 5)</p>	7
Yhteiset pelisäännöt	<p>”Ideaalitulanteessa vanhemmilla on samanlaiset pelisäännöt.” (äiti 4)</p> <p>”Sinä et pidä samoja sääntöjä.” (isä 6)</p> <p>”Sovimme jo alussa, että aina se vanhempi soittaa lapselle iltasoiton, jonka luota lapsi on poissa.” (äiti 1)</p>	4
Toisen vanhemmuuden tukeminen	<p>”Viisas vanhempi tukee toisen vanhemman vanhemmuutta” (äiti 4)</p> <p>”Hyvä vanhemmuus eron jälkeen, on jatkuvaa joustamista, toisen kunnioittamista, itsestä huolta pitämistä.” (äiti 3)</p> <p>”Yhdessä vaiheessa hänen äitinsä ”järjesteli” poikani käyntejä (...), niin jotain esteitä tuli aina mukaan.” (isä 2)</p>	8
Osallistuminen lapsen elämään	<p>”Minun kutsumukseni on olla läsnä vanhempana lapseni elämässä mahdollisimman paljon.” (isä 1)</p> <p>”Yritän kaikin keinoin olla jollain tavalla mukana lasteni elämässä.” (isä 8)</p> <p>”Toivon, etten menetä poikaani.” (äiti 6)</p>	7
Lapsen edun ensisijaisuus	<p>”Vanhemmuudessa eron jälkeen on yksi perusajatus ylitse kaiken muun, eli yrittää pitää mielessään aina lapsen parhaan.” (äiti 4)</p>	5

	<p>”Välimme pysyivät hyvinä, joka oli molempien hartain toive, tosin lähinnä vain lasten takia.” (äiti 7)</p> <p>”Lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa.” (äiti 1)</p>	
--	--	--

5.2.1 Yhteistyö ja kommunikaatio

Sujuva yhteistyö ja toimiva kommunikaatio nousevat esiin merkittävänä hyvän erovanhemmuuden kriteerinä kuudessa eronneen vanhemman kirjoituksessa. Yksi äideistä (äiti 3) viittaa tähän teemaan kirjoittaessaan, että kun ei ole mitään hampaan kolossa, on helpompaa sopia lapsia koskevista asioista. Näin ollen voi saman vanhemman mukaan myös soittaa toiselle vanhemmalle, jos tuntuu, ettei jaksa tai ei tiedä, mitä pitäisi tehdä.

Toisen äidin kirjoituksessa tulee esiin myös se, miksi sujuvaan kommunikaatioon eron jälkeen kannattaa erityisesti etävanhemman panostaa. Etävanhempi on usein riippuvainen lähivanhemmasta tiedonlähteenä koskien lapsen asioita, koulua ja päiväkotia. Sama vanhempi antaa toisenkin merkityksen sille, miksi eron jälkeen kannattaa panostaa kommunikaation sujumiseen. Vanhempien välinen yhteistyö jatkuu yhteisten lasten kautta vuosia.

Yhteisten lasten myötä entinen puoliso tulee olemaan omassa elämässä myös senkin jälkeen, kun lapset ovat aikuistuneet. Tulee lasten rippijuhlia, ylioppilasjuhlia, häitä ja lastenlasten ristiäisiä. Entinen puoliso on lasten vanhempi ja tulevien lastenlasten iso-vanhempi, ei pelkkä exä. (äiti 4)

Yhteishuoltoa toteuttavien vanhempien tulee sopia lastensa asioista ainakin lapsen täysi-ikäistymiseen asti, mutta myös tämän jälkeen yhteistyö jatkuu jossain muodossa. Yhteishuoltajuus edellyttää erityisesti yhteistä kommunikaatiota ja yhteistyökykyä. Pakollisen kommunikoinnin tarve kuitenkin vähenee lasten kasvaessa, kuten seuraavan äidin (äiti 4) kirjoituksesta tulee esiin. *Etävanhempi pitää yhteyttä nykyisin suoraan lapsiin.*

Eronneiden vanhempien tulisi pystyä tekemään yhteistyötä vanhemmuuteen, eli toisin sanoen yhteisiin lapsiin, liittyvien asioiden suhteen. Seuraava isä kirjoittaa vaikeuksista, joita toimimaton yhteistyö entisen puolison kanssa on aiheuttanut. Hän on ensinnäkin pitkään joutunut tekemään töitä saadakseen olla tasavertaisesti mukana lapsensa elämässä. Lisäksi:

Olen yrittänyt saada lapsen äidin ymmärtämään, että lapsella voi olla kaksi tasavertaista kotia ja rakastavaa vanhempaa, jotka rakentavasti yhteistyössä sopivat lapsen edun mukaisesti hänen kasvatuksestaan. (isä 5)

Kaksi muutakin vanhempaa kirjoittavat vaikeuksista, joita voi seurata, kun yhteistyö ja kommunikaatio eivät suju edes sen verran, että aikuiset voisivat kohdata toisensa asiallisesti.

Kielsit minua tulemasta edes tontillesi, lapset olisi pitänyt jättää tielle. (äiti 6)

Vein siksi joulun jälkeen lahjat lapsilleni uuden vaimoni kanssa. Entinen puolisoni tuli välittömästi huutamaan – lastemme kuullen tietysti - etten saa ajaa autolla hänen pihansa ja kieltäytyi lupaamasta välittää lahjojani lapsillemme. (isä 8)

Yksi aineistossani mukana olevista äideistä (äiti 4) kokee kommunikaation puutteen olleen yksi eron johtaneista syistä. Tästä nousee mieleen kysymys, miten kommunikaatioon voi panostaa eron jälkeen, ellei sitä ole ollut parisuhteenkaan aikana. Toinen äiti kuvaa kirjoituksessaan hankaluutta, kun puoliso ei suostu eron jälkeen puhumaan. Toimivaan kommunikaatioon tarvitaan luonnollisesti molemmat osapuolet ja yhteisten asioiden sopimiseen tarvitaan toimivaa kommunikaatiota vanhempien välillä. Eron jälkeen jatkunut puhumattomuus koetaan erityisen rankkana, sillä se vaikeuttaa yhteisistä asioista sopimista.

Emme voineet puhua mitään keskenämme ilman välitöntä riitelyä. Kysyessäni ja pyytäessäni, että puhuttaisiin, sanoit että ei ole mitään puhuttavaa. (...) Koska emme ole puhuneet erosta ennen eikä jälkeen, koen olevani syytetty ilman syytä. (äiti 6)

Ero on valtava kriisi ja elämänmuutos, jonka läpikäyminen voi aiheuttaa ihmisessä erilaisia kehittämistarpeita. Yksi äideistä päättikin eron jälkeen alkaa kehittää omaa kommunikointitapaansa suhteessa muihin ihmisiin.

Koen, että kommunikoin nykyisin laajemmin ja avoimemmin myös lasten kanssa. Rohkaisen ja kannustan lapsiani kertomaan tunteistaan ja ajatuksistaan. Keskustelemme paljon enemmän ja syvemmällä tasolla, kuin aikaisemmin. (äiti 4)

Vanhempien kyky yhteistyöhön on ensisijaisen tärkeää lapsen sopeutumiselle eron jälkeiseen elämään (Linnavuori 2007, 17). Tällaiseen yhteistyövanhemmuuteen kykenee Linnavuoren (2007) tutkimuksensa mukaan vain joka neljännes eronnut pariskunta heti eron jälkeen. Aineistossani mukana olleista kirjoituksista niin ikään joka neljännes kykeni sujuvaan yhteistyöhön heti eron jälkeen. Nimittäin vain kahdessa kirjoituksessa tulee selvästi esiin se, että sujuvaan yhteistyöhön on pyritty heti eron jälkeen. Tämä onkin ollut ”*alusta asti selvää*” ja ”*molempien hartain toive, tosin lähinnä vain lasten takia*”.

Ideaalitilanteessa vanhemmat pystyvät keskustelemaan lapsiin ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista sekä tekemään päätöksiä yhdessä. Peruslähtökohtana voidaan nähdä se, että eronneet vanhemmat tulevat ylipäättään toimeen keskenään. Tähän samaan erovanhemmuuden lähtökohtaan, keskenään toimeen tulemiseen, viittaa aineiston yksi äiti.

Vielä tärkeämpää on se, että on jonkinlainen perusarvostus toista kohtaan vanhempana. (äiti 1)

Tämä kaikki voi johtaa lopulta siihen, mistä hyvästä erovanhemmuudessa lopulta on kyse: lasten hyvinvoinnista. Seuraava äiti kuvaakin vanhempien yhteistyön merkitystä lasten kannalta.

Lapsen suru vanhempien erosta helpottuu, kun hän huomaa, että hänestä pidetään huolta ja että vanhemmat pystyvät yhteistyöhön hänen asioissaan. (äiti 4)

5.2.2 Yhteiset pelisäännöt

Yhteisten pelisääntöjen merkitys hyvän erovanhemmuuden toteutumiselle tulee esiin seuraavassa lainauksessa.

Tarpeettomat riidat vähenevät, kun yhteiset pelisäännöt on sovittu ja niistä myös pidetään kiinni. (äiti 4)

Yhteiset pelisäännöt ja jaetut kasvatuseriaatteet hyvää erovanhemmuutta kuvaavina tekijöinä tulevat esiin jollain tavalla jokaisessa kirjoituksessa. Yhteisiä pelisääntöjä voi pitää eräänlaisena erovanhemmuuden ideaalitulana, mihin edellisen katkelman äiti (äiti 4) viittaa kirjoittaessaan, että *lapsi kyllä ymmärtää, että isän kodissa voidaan tehdä asioita eri tavalla kuin äidin kodissa*. Sama äiti viittaa myös siihen, että yhteisten pelisääntöjen luominen voi olla vaikeaa eron jälkeen.

Eron jälkeistä vanhemmuutta on paljon vaikeampaa toteuttaa, jos toisella vanhemmalla on täysin erilaiset säännöt ja kasvatuseriaatteet. Tämä tulee erityisen hyvin ilmi yhden aineistooni kuuluvan äidin (äiti 6) kirjoituksessa, joka käsittelee suurelta osin juuri yhteisten pelisääntöjen ja hyvän kommunikaation merkitystä hyvälle erovanhemmuudelle. Yhteisillä pelisäännöillä ja niiden noudattamisella on oleellinen merkitys vanhemmille, mutta myös lapsille. Yksi äiti tuokin kirjoituksessaan esiin yhteisten pelisääntöjen ja sopimusten noudattamisen tärkeyden lasten kannalta. Lapsi puhuu etävanhempansa tapaamisesta monta päivää etukäteen ja kyselee iltaisin nukkumaan mennessä, kauanko tapaamisen vielä on aikaa.

Itku tulee aina, jos tapaamispäivä siirtyy tai yökyläily joudutaan perumaan. (äiti 7)

Seuraavassa aineisto-otteessa äiti kuvaa ahdinkoaan, minkä erilaiset kasvatuseriaatteet entisen puolison kanssa aiheuttavat. Kirjoittaja kokee vihaa, surua ja huolta lapsistaan, jotka saavat esimerkiksi pelailta konsolipelejä rajattomasti etävanhemman luona. Kyseinen äiti on yrittänyt keskustella aikuisten kesken kasvatukseen liittyvistä perusasioista, mutta toivottua tulosta ei ole hänen mukaansa tullut.

Lapset saavat elää vapaasti ja rajattomasti isänsä luona. Hampaita ei tarvitse pestä, nukkumaan voi mennä milloin haluaa. Karkkia ja välipaloja voi syödä niin paljon kuin haluaa, ruoka voi jäädä syömättä. (äiti 4)

Seuraavakin äiti viittaa siihen, että vanhemmilla on kasvatuksessaan aivan erilaiset periaatteet ja säännöt.

Avoliitossa se olin minä, joka huolehti ja piti rajat lapsilla. (...) Et totisesti ole muuttanut siinä suhteessa. (äiti 6)

Äiti jatkaa kirjoitustaan siitä näkökulmasta, mitä voi seurata, ellei yhteisiä vanhemmuuden pelisääntöjä joko ole, tai niitä ei eron jälkeen noudateta.

Pidin itseäni hyvänä äitinä. Sinäkin kehuit joskus, että äitinä olen onnistunut. Mihin se hyvä äiti hävisi avioerossa? Hyvä äiti pitää rajoja, rakastaa mutta myös rajoittaa lasta.

Mitä hyvä isä tekee? Ostaa lapsille karkkia. Ja jos ostettu pussi ei lasta miellytä, lähdetään takaisin kauppaan ostamaan sellainen, joka miellyttää! Ei ihme, että meillä meni asiat hyvin pian siihen pisteeseen, että koska sinun luona lapset saivat tehdä lähes mitä huvittaa, niin minun luona sitten riideltiin. (äiti 6)

Edellinen vanhempi kuvaa arkeaan lastensa kanssa vaikeaksi ja riitaisaksi eron jälkeen. *Kaikki piti riitelemällä elää siitä lähtien.* Syyksi tälle vanhempi esittää juuri yhteisten pelisääntöjen puuttumisen. Kun toinen vanhempi sallii lapsille rajattoman elämän, ei rutiinien noudattaminen onnistu toisenkaan vanhemman luona enää luontevasti.

Seuraavan äidin kohdalla yhteisistä säännöistä on kuitenkin sovittu heti eron jälkeen ja niistä on myös onnistuttu pitämään kiinni. Hänen kirjoituksestaan välittyy kaiken kaikkiaan sujuvan eron jälkeisen vanhemmuuden toteutuminen.

Sovimme jo alussa, että aina se vanhempi soittaa lapselle iltasoiton, jonka luota lapsi on poissa. (äiti 1)

Iltasoitto tuo kirjoittajalle levollisen olon, kun kuulee lapsella olevan kaiken hyvin. Tällainen voi tuntua pieneltä sopimukselta kaiken muun keskellä, mutta osoittaa omalla tavallaan yhteisten pelisääntöjen noudattamista ja sopimuksista kiinni pitämistä.

5.2.3 Toisen vanhemmuuden tukeminen

Räihän (1995, 71–72) mukaan se, että vanhemmat pyrkivät ylläpitämään mahdollisimman positiivista kuvaa toisesta vanhemmasta, on ensisijaisen tärkeää lapsen suotuisan kehityksen kannalta. Vanhempien katkeruus eroa ja toista vanhempaa kohtaan, vaikuttavat Räihän mielestä lapseen negatiivisesti. Se, että vanhemmat pyrkivät ylläpitämään positiivista kuvaa toinen toisistaan, tukee molempien eron jälkeistä vanhemmuutta. Seuraavassa lainauksessa vanhempi kuvaa sitä, millaista toisen vanhemmuuden tukeminen esimerkiksi on.

Viisas vanhempi tukee toisen vanhemman vanhemmuutta. Hän ei arvostele toista vanhempaa lasten kuullen. Hän myös auttaa lapsia pitämään yhteyttä etävanhempaan ja (etä)isovanhempiin. (äiti 4)

Tämä äiti mainitsee myös sen, että eron jälkeen vanhemman täytyy huolehtia lapsen välien säilymisestä myös isovanhempiin. Helposti voi uskoakseni käydä niin, että lähivanhempi pitää yhteyttä vain

oman sukunsa jäseniin ja unohtaa toisen vanhemman suvun, vaikka he ovat yhtä lailla lapsen sukulaisia ja hänelle tärkeitä ihmisiä.

Seuraava äiti kuvaa vanhemmuutensa vaikeutuneen eron jälkeen. Entinen puoliso on selittänyt lapsille eron syyksi *törkeitä juttuja* kirjoittajasta. Vähitellen äidin auktoriteetti-asema lapsiin nähden on alkanut horjua ja lasten arvostus äitiään kohtaan rakoilla, kuten seuraavasta voi huomata.

Hän karkasi luoksesi ilman minun lupaa, jota sinun mielestäsi ei tarvinnutkaan olla. Miten arkemme olisi voinut toimia, jos meidän koti on Koti silloin, kun tarvitaan rahaa tai kuljettamista harrastuksiin, ja sinun koti on Koti aina muulloin? (äiti 6)

Se, että vanhemmat tukevat toinen toistaan eron jälkeen, on tärkeää paitsi vanhemmuuden jatkuvuudelle, mutta myös lapsille.

Lapsella on oikeus säilyttää ja rakentaa mahdollisimman hyvä suhde molempiin vanhempiinsa, jos hän itse niin tahtoo. (äiti 1)

Aina lapsen tahtokaan pitää yhteyttä toiseen vanhempaan ei riitä. Toinen vanhempi saattaa pahimmassa tapauksessa alkaa joko manipuloida lapsen mielipiteitä toista vanhempaa kohtaan tai suoranaisesti estellä näiden tapaamisia. Toisen vanhemman manipuloinnista tai tapaamisten estelystä, on aineistoni vanhemmilla useammallakin kokemusta. Esimerkiksi yksi äiti (äiti 4) kirjoittaa, että entinen puoliso alkoi eron jälkeen kritisoida häntä ja hänen tapojaan toimia lasten kuullen. Kolme vanhempaa kirjoittavat, miten entinen puoliso alkoi eron jälkeen vaikeuttaa ja jopa estämään tapaamisia lasten kanssa. Entiset puoliset alkoivat ”järjestellä” vanhemman ja lapsen tapaamisia siten, että aina sovituna tapaamisajankohtana tulikin esteitä tapaamisen tielle. Entinen puoliso alkoi myös ”rajoittaa” vanhemman ja lapsen yhteistä aikaa kaikin keinoin. Lapsia jätettiin niin ikään jopa ”toistuvasti tuomatta” vanhemman luokse, vaikka niin oli etukäteen sovittu.

Toisen vanhemman hankaluus lasten tapaamisasioiden suhteen, ei näyttäydy hyvänä erovanhemmuutena tutkimuskirjallisuuden eikä aineistonikaan valossa. Toisen vanhemmuuden tukemista ei ole se, ettei anna toisen vanhemmuudelle tilaa rakentua luontevaksi eron jälkeen.

Hyvään erovanhemmuuteen ei kuulu se, että evää toiselta vanhemmalta mahdollisuuden tavata lasta tai pitää häneen yhteyttä. Lapsi tarvitsee isää ja äitiä nimenomaan erosta selvitäkseen, turvakseen ja lohduttajikseen. (äiti 1)

5.2.4 Osallistuminen lapsen elämään

Eron jälkeen vanhemmilta vaaditaan paljon omaa aktiivisuutta, jotta arki alkaisi toimia mahdollisimman sujuvasti muuttuneessa ja neuvotteluja vaativassa elämäntilanteessa. Etävanhemmalla on mahdollisuus osallistua esimerkiksi lapsen harrastuksiin ja näin kerryttää arvokasta yhteistä kokemusvarantoa. Seuraavan äidin tapauksessa näin olikin, kunnes etävanhempi jättäytyi lapsen harrastuksesta pois.

Etävanhempi osallistui alussa vanhemman lapsen harrastukseen aktiivisesti, mutta vetäytyi siitäkin pois hiljalleen vetoamalla siihen, että yläasteikäinen voi jo harrastaa itsenäisesti. (äiti 4)

Sama äiti kirjoittaa myös tarkemmin siitä, minkä takia vanhemman oma aktiivisuus eron jälkeen on oleellista. Ensinnäkin eron jälkeen ei näe lasta enää yhtä paljon kuin ennen, joten vanhemman aktiivisuutta tarvitaan pysyäkseen *kartalla lastansa koskevissa asioissa*. Vanhemman oma aktiivisuus on niin ikään merkittävää lapsen vuoksi, koska näin vanhempi *myös osoittaa omaa kiinnostustaan lapsen asioihin*. Se, ettei vanhempi kysele aktiivisesti lapsen asioista, voi näyttäytyä lapselle *kiinnostuksen ja välittämisen puutteena*.

Omassa tutkimusaineistossani mukana olevat isät kirjoittavat osallistuvansa mahdollisuuksien mukaan monin tavoin lastensa elämään. Kaksi isää kirjoittaa puuhaavansa paljon lastensa kanssa, minkä voi nähdä kuvauksena hyvän erovanhemmuuden toteuttamisesta, vaikka vanhemmat eivät sitä eksplisiittisesti tuo esiin. Eräs isä (isä 2) kirjoittaa useammassa kohtaa, että heillä on poikansa kanssa hyvät ja läheiset välit. He soittelevat usein, ja vaikka näkevät harvoin, heillä on silti *”sielujen sympatiaa”*, samanlaisia harrastuksia sekä kiinnostuksen kohteita. Isä on pystynyt myös järjestämään pojalleen työpaikan, minkä voi nähdä osaltaan vanhemman vastuunkantona ja lapsestaan huolehtimisena eron jälkeen.

Niin ikään toinen isä kirjoittaa touhuavansa lapsen kanssa monipuolisesti. Isän kirjoituksesta huokuu rakkaus lastaan kohtaan ja toisaalta kipu, mikä syntyy lapsesta erossa olosta.

Käymme yhdessä paljon uimassa, ulkoilemassa ja puistossa leikkimässä. Piirrämme, askartelemme, luemme, katselemme yhdessä lastenohjelmia ja puuhailemme kaikkea

mahdollista viikonloppuisin. (...) Meillä menee yhdessä hyvin ja olen maailman onnellisin isä, kun saan olla mukana rakkaan tyttäreni kasvatuksessa ja elämässä. Päivät, illat ja yöt ovat pitkiä ja yksinäisiä niiden viikkojen aikana kun se ei ole mahdollista.
(isä 5)

Yhdessä isän kirjoituksessa tulee esiin ainoana aineistoni kirjoituksista totaalinen yhteistyökyvyttömyys ja äärimmäinen riitaisuus vanhempien välillä. Isän erovanhemmuutta ovat vaikeuttaneet huomattavasti lukuisat oikeustaistelut sekä toisen vanhemman kyvyttömyys nähdä lasten kärsimystä ero-riitojen yhteydessä. Isä kuvaa, että

entisen puolisoni käytös on mielestäni likipitäen niin huonoa erovanhemmuutta kuin mahdollista. (isä 8)

5.2.5 Lapsen edun ensisijaisuus

Lapsen etu on kaiken lapsiin kohdistuvan toiminnan ja päätöksenteon ensisijainen tavoite. Tämä koskee viranomaistoimintaa esimerkiksi sosiaalihuollossa, terveydenhuollossa ja tuomioistuimissa, mutta sen pitäisi olla myös jokaisen vanhemman ylin prioriteetti. Lapsen edun tavoittelu hyvän erovanhemman kriteerinä tulee esiin seuraavissa aineiston lainauksissa.

Pitkälle kantaa se, että on tahto ajatella lapsen etua nyt ja tulevaisuudessa, ja että lapsen elämä muuttuisi niin vähän kuin mahdollista eron jälkeen. (äiti 1)

Vanhemmuudessa eron jälkeen on yksi perusajatus ylitse kaiken muun, eli yrittää pitää mielessään aina lapsen parhaan. Toiminko niin, että toteutan lapsen hyvinvointia, vai yritänkö kostaa entiselle puolisololleni? (äiti 4)

Hyvässä erovanhemmuudessa vanhempien tulisi näin ollen unohtaa keskinäiset ristiriitansa ja pyrkiä yhteistyössä tavoittelemaan lapsen parasta. Hyvä erovanhempi pyrkii laittamaan lapsen tunteet ja tarpeet omiensa edelle. Tähän viittaa yksi äiti kirjoittaessaan, kuinka on joutunut laittamaan lapsen tarpeet omiensa edelle, vaikka eroprosessin läpikäynti on ollut jo itsessään raskasta aikaa. Tähän päälle vielä lapsen surun näkeminen on ollut uuvuttavaa.

Vanhemmuutta ei voi laittaa kokonaan hyllylle odottamaan oman tuskan, vihan, surun tai luovuttamismielen hälventymistä. (äiti 1)

Hyvä erovanhemmuus kuin vanhemmuus ylipäättään, on lapsen edun tavoittelua ja omien elämänvalintojen miettimistä lapsen parhaan kautta. Vanhemman on pyrittävä tekemään päätöksiä, jotka tukevat lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Seuraavassa lainauksessa edellisen katkelman äiti tuo tämän esiin. Hän jopa miettii, onko uhrautunut jollain väärällä tavalla rakentaessaan elämäänsä lapsen parasta ajatellen.

Itselleni tämä peruskuvio on merkinnyt monia hetkiä ja tilanteita, joissa olen puntaroinut oman elämäni ja omien ratkaisujeni merkitystä lapsen kannalta ja hänen tulevaisuudelleen. (äiti 1)

Yksi äiti suree sitä, ettei entinen puoliso ymmärrä sitä taakkaa, minkä lapselle antaa kertomalla omasta masennuksestaan ja itsetuhoisuudestaan.

Lapsi ei ole vanhempaa varten, vaan vanhempi lasta varten! Lapsi ei ole terapeutti, vaan hänelle pitäisi pyrkiä näyttämään, että vanhempi pitää huolen ja on lapsen turvana. (äiti 4)

Lapsen edun tavoittelu näyttäytyy tämän kirjoituksen puitteissa huolenpitona ja turvallisuuden tunteen tuottamisena lapselle.

Lapsen etu on saada säilyttää hyvät välit molempiin vanhempiinsa eron jälkeen. Yksi äiti kirjoittaa siitä, kuinka välillä väsyä lapsensa kanssa yksin vanhempana ollessaan. Hän kirjoittaakin, että

todella on lapsen etu, että hän saa elää myös toisen vanhempansa kanssa, joka on erilainen kuin minä niin hyvässä kuin huonossa. (äiti 1)

Vastaavaa kirjoittaa äiti, joka kokee, ettei hänellä ole mitään oikeutta estää lastaan muodostamasta hyviä välejä myös toisen vanhempansa kanssa.

Ja kuka minä olen lapsiaan isästä erottamaan, parisuhteemme kun oli se, mikä ei kestänyt. (äiti 7)

Sen sijaan yksi äiti suree sitä, ettei entinen puoliso muista lapsen edun ensisijaisuutta tapellessaan entisen vaimonsa kanssa eron jälkeisissä kuvioissa. Lapsella on äidin mukaan aivan erityinen suhde omaan äitiinsä, mikä on nyt uhattuna vanhempien keskinäisten ristiriitojen edessä.

Toivon, että sinä isänä ymmärrät, kuinka tärkeä on lapsen suhde omaan äitiin. Ei sitä mikään voi korvata. Tulen siinä ohella onnelliseksi, haittaako se? Se ei ole sinulta pois, pysyt lastesi isänä ikuisesti. (äiti 6)

Lapsen edun ajatteluna voi nähdä myös seuraavan:

Eron jälkeen kannattaa antaa aikaa itselleen ja lapsilleen sopeutua uuteen tilanteeseen, ennen kuin tuo uuden mahdollisen uuden parisuhteen parrasvaloihin. Vaikka itse olisi jo valmis uuteen perhekuviioon, lapsilla voi olla asioiden käsittely ja sopeutuminen vielä kesken. (äiti 4)

Lapsilla on jo vanhempiensa eroon liittyen paljon käsiteltävää. Kyseinen äiti kehottaa miettimään, kannattaako lapsen elämään tuoda pian vanhempien eron jälkeen uusia ihmissuhteita, jotka eivät välttämättä ole edes kovin pysyviä.

Seuraava äiti muistuttaa, miksi vanhemman kannattaa olla mahdollisimman lapsilähtöinen päätöksissään ja toiminnassaan eron jälkeen:

Lapset erosta kärsivät. Vanhemmat kyllä selviytyvät, me olemme aikuisia ja meillä on paljon enemmän keinoja käsitellä asiaa. Lapset ovat aika lailla oman onnensa nojassa ja vanhempiensa varassa. (äiti 6)

5.3 Hyvää erovanhemmuutta tukevia tekijöitä

Toinen tutkimuskysymykseni koskee tekijöitä, jotka tukevat hyvää erovanhemmuutta. Tarkastelen seuraavaksi, mitkä asiat osaltaan mahdollistavat hyvän vanhemmuuden jatkumisen eron jälkeen. Tähän kysymykseen vastaamaan olen muodostanut aineistosta seuraavat neljä luokkaa: *hyvin hoidettu ero, viranomaisilta saatava tuki, huollosta, elatuksesta ja tapaamisasioista tehtävät selkeät sopimukset, sekä riitojen ja konfliktien välttäminen*. Alla olevan taulukon avulla havainnollistan ensimmäisen tutkimuskysymykseni tavoin muodostamiani luokkia ja tuon esiin, millaisia viittauksia olen näihin luokkiin aineistostani löytänyt. Lisäksi olen taulukon reunaan laskenut frekvenssit siitä, kuinka monessa aineistoni kirjoituksista kyseiseen luokkaan kuuluvia ilmauksia esiintyy.

Taulukko 3. Analyysin myötä syntyneet luokat ja niitä kuvaavat aineisto-otteet

Luokka	Aineisto	Frekvenssi
hyvin hoidettu ero	<p>”Yhteistä vanhemmuutta eron jälkeen helpottaa hyvin hoidettu ero.” (äiti 4)</p> <p>”Kykenimme olemaan aikuisia asiassa emmekä edes riidelleet huoltajuudesta.” (äiti 7)</p> <p>”Ehkä tämä edellyttää todella hyvin hoidettua eroa.” (äiti 6)</p>	6
viranomaisilta saatava tuki	<p>”Lastenvalvojien ja sovittelijoiden luona olemme käyneet useasti keskustelemassa näistä asioista.” (isä 5)</p> <p>”Asiat kannattaa sopia, mieluiten melko yksityiskohtaisesti lastenvalvojalla lasten huolto- ja tapaamissopimusta tehtäessä.” (äiti 4)</p> <p>”Teimme sopimuksen lastenvalvojalla” (äiti 4)</p>	6
huollosta, elatuksesta ja tapaamisasioista tehtävät selkeät sopimukset	<p>”Olen kokenut, että käytännön asioista vuoroviikko-systeemi, lapsen kulujen jakaminen (...) tukee tasa-arvoista päätöstä.” (äiti 1)</p> <p>”Lähivanhemman näkökannalta saataisi olla parempi, jos tapaamiset olisivat kiinteiksi sovittuja.” (äiti 4)</p> <p>”Tyttäreemme saa olla nyt isänsä kanssa melkein yhtä paljon kuin äitinsä kanssa.” (isä 5)</p>	8
riitojen ja konfliktien välttäminen	<p>”Itse olen joutunut kiristelemään hampaitani asioille, joille en mitään voi.” (äiti 4)</p> <p>”Jotta välttäisimme oikeusriidan, suostuin, että lapsemme jäävät entisen puolisoni lähivanhemmuuteen.” (isä 8)</p>	6

5.3.1 Hyvin hoidettu ero

Hyvin hoidetun eron myötä vanhempien ja lasten välinen suhde säilyy ja edelleen kehittyy. Erosta voidaan keskustella avoimesti vaikenemisen sijaan. Lisäksi hyvin hoidettu ero voi tuoda mukanaan inhimillistä kasvua ja vahvistaa elämässä eteen tulevien menetysten työstämisen taitoja. (Kiiänmaa 2008, 93.) Samoin Kauppinen (2013, 26) näkee hyvin hoidetun eron tuomat mahdollisuudet. Hänen mukaansa hyvin hoidettu ero voi olla huonoa liittoa parempi vaihtoehto. Onnettomassa parisuhteessa eläminen voi tuoda mukanaan esimerkiksi itsetunto-ongelmia sekä terveydellisiä – ja mielenterveydellisiä haittoja.

Hyvin hoidetun eron merkitys hyvän erovanhemmuuden toteutumiselle, mainittiin selkeästi kolmessa aineistoni kirjoituksessa, mutta sitä lähestyttiin myös kolmessa muussa kirjoituksessa niin sanotusti rivien välistä. Hyvin hoidettu ero tarkoittaa esimerkiksi:

sellaista, jossa on käyty tunnetasolla ensin vanhempien ero läpi ja sitten mietitty käytännön järjestelyt. (äiti 6)

Edellisen lainauksen vanhempi jatkaa pohdintaansa vielä seuraavasti:

Olen pohtinut, olisiko vanhemmuus voinut jatkua hieman helpommin, jos ero olisi käsitelty?

Seuraava äiti kuvaa samaa asiaa hieman eri näkökulmasta. Hänen mukaansa hyvään erovanhemmuuteen kuuluu nimittäin selkeä ero.

Eron käsittely pitkittyy, jos vellotaan jossain välimaastossa. (äiti 3)

Näin ollen hyvin hoidettu ero on edellytys hyvälle erovanhemmuudelle, mutta hyvää erovanhemmuutta on myös se, että ero vanhempien välillä on selkeä ja pysyvä. Välimaastossa eläminen ei tee kenellekään osapuolelle hyvää.

Eroamisen tavalla voi olla merkitystä sille, miten vanhemmuus rakentuu eron jälkeen. Lähtökohta on ymmärrettävästi erilainen, jos pariskunta pohtii eroa pitkään yhdessä, kaikki eri vaihtoehdot läpi käyden tai vaihtoehtoisesti, jos ero tulee parisuhteen toiselle osapuolelle täydellisenä yllätyksenä. Eron

yllätyksellisyys laittaa helposti koko perheen dynamiikan, myös vanhemmuuden, koetukselle. (Kääriäinen 2008, 82.) Tämä tulee esiin yhdestä kirjoituksesta, jossa äiti kuvaa eropäätöksen tulleen äkillisesti, yhteisen loman jälkeen.

Ero tuli nopeasti, sokkina niin kuin synnytyksenikin olivat olleet. (äiti 6)

Yksi äiti suosittelee eron ja entisen parisuhteen läpikäymistä esimerkiksi eroryhmässä tai terapiassa. Eroprosessin työstäminen vertaistuen tai ammattiavun turvin helpottaa eron hoitamista fiksusti ja vastuullisesti. Tämä on kirjoittajan mukaan tärkeää juuri siksi, että

yhteistä vanhemmuutta eron jälkeen helpottaa hyvin hoidettu ero. (äiti 4)

Hyvin hoidettu ero tarkoittaa niin ikään eron puimista loppuun siten, ettei jää mitään hampaankoloon, kuten yksi äiti (äiti 3) kirjoittaa.

Seuraavan äidin kuvausta erosta voidaan nähdä hyvin hoidetun eron malliesimerkkinä.

Kykenimme olemaan aikuisia asiassa emmekä edes riidelleet huoltajuudesta. (äiti 7)

Hyvin hoidettuun eroon eivät kuulu turhat riidat, syytökset, toisen vanhemman manipulointi, sopimusten rikkominen tai esimerkiksi asioista vaikeneminen. Eron jälkeen on pystyttävä neuvottelemaan rakentavasti monista käytännön asioista.

Yhden isän (isä 5) esimerkki valottaa sitä, mitä ei voi pitää hyvin hoidetun eron tunnuspiirteenä. Entinen puoliso alkoi vaikeuttaa kirjoittajan ja lapsen välisiä tapaamisia, mikä tuntui vanhemman mielestä kohtuuttomalta, erityisesti siitä syystä, ettei hän alun alkaenkaan eroa halunnut.

5.3.2 Viranomaisilta saatava tuki

Viranomaiset ovat monessa erossa merkittävässä asemassa. Eroavat puoliset joutuvat erovanhemmuuttaan järjestellessään monenlaisten viranomaisten kanssa tekemisiin, etenkin siinä tapauksessa, etteivät vanhemmat pääse yhteisymmärrykseen lastensa huoltajuudesta, tapaamisasioista ja elatuksesta. Eron jälkeistä elämää ja sopeutumista helpottaa, kun ei tarvitse riidellä esimerkiksi lapsen tapaamisasioista. Tämä tulee esiin seuraavan äidin kirjoituksessa.

Asiat kannattaa sopia, mieluiten melko yksityiskohtaisesti lastenvalvojalla lasten huolto- ja tapaamissopimusta tehtäessä. (äiti 4)

Jos ero aiheuttaa vaikeita ristiriitoja vanhempien välille, voi lapsia koskevista asioistakin sopiminen olla todella vaikeaa, myös viranomaisten tuella, kuten seuraava lainaus valottaa.

Sovimme yhteishuoltajuudesta, ja että lapset olisivat pidennetyn viikonlopun joka toinen viikko luonasi. Teimme sopimukset lastenvalvojan luona. Voi että se oli vaikeaa. En meinannut pystyä hengittämään. Mutta periksi en antanut, ja vein asioita eteenpäin siihen malliin, kuin ne halusin. (äiti 6)

Lastenvalvojien ja muiden viranomaisten rooli tulee esiin erityisesti erotilanteissa, joissa vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lasta koskevissa huolto- ja tapaamisasioissa. Seuraavassa tapauksessa vanhemmat etenivät lastenvalvojan luota käräjäoikeuden sovittelukäsittelyyn asti, kun toivottua yhteisymmärrystä ei muuten syntynyt vanhempien välille.

Lastenvalvojien ja sovittelijoiden luona olemme käyneet useasti keskustelemassa näistä asioista ja kun emme ole päässeet yhteisymmärrykseen niin viimeisenä keinona on ollut käräjäoikeuden sovittelukäsittely. Saimme siellä tuomarin ja lastenpsykologin yhteistyöllä vihdoin sovittua lapsen huoltoon liittyvät tapaamisoikeudet. (isä 5)

Yhden isän kirjoituksesta tulee selvästi esiin, kuinka hän on vanhempana kohdannut hyvin epätasaroista kohtelua verrattuna lasten äitiin, erityisesti ensimmäisillä asiointikerroillaan eri viranomaisinstansseissa.

Kun olimme tehneet eropäätöksen ja menimme lastenvalvojalle neuvottelemaan huoltajuus- ja tapaamisjärjestelyistä, vaati entinen puolisoni yksinhuoltajuutta. Kun en vaatimukseensa suostunut, kysyi lastenvalvoja minulta, miksen voi suostua. (isä 8)

Isän kirjoituksesta nousee erityisen hyvin esiin se, miten merkityksellistä on eri viranomaisten suhtautuminen vanhempiin tasavertaisina huoltajina sukupuolesta riippumatta. Hankalia kohtaamisia hän on kokenut myös perheneuvolassa asioidessaan, kun perheneuvolan virkailija isän kirjoittamisen perusteella on kuunnellut yksin lasten äitiä ja tämän huolia. Oikeuslaitoskaan ei ole tämän isän mukaan sen enempää hyvää erovanhemmuutta tukeva instanssi. Isä kokee, että oikeudessa pärjää se vanhempi, joka syyttää toista kovemmin ja aggressiivisemmin.

Oikeus ei ehdi perehtyä mihinkään kunnolla, ja päättää asioista mutu-perusteella. Se merkitsee, että erovanhempien kannattaa riitauttaa asioita oikeudessa, koska he voivat

saada siitä hyötyä. (...) Järkevä oikeuslaitos kannustaisi erovanhempia yhteistyöhön eikä katsoisi läpi sormien sen päätösten noudattamatta jättämistä. (isä 8)

Kyseinen isä kokee, että viranomaiset voivat jopa hankaloittaa hyvää erovanhemmuutta estämällä erovanhempia aloittamasta lasten vuoroasumista. Hänen mukaansa *myös vähäisemmälle etävanheman mitätöinnille nykysysteemi on luonut erinomaiset edellytykset.*

Aiempien lainausten isä katsoo kuitenkin, että *tasa-arvoinen vanhemmuus on varmasti mahdollista Suomessa, jos molemmat vanhemmat niin haluavat. Tasa-arvoinen vanhemmuus ei ole kuitenkaan taattua saati viranomaisten suojeluksessa.*

5.3.3 Huollosta, elatuksesta ja tapaamisasioista tehtävät selkeät sopimukset

Tällä luokalla on yhtymäkohtia edelliseen ”viranomaisilta saatavaan tukeen”. Tuon sen esiin kuitenkin omana luokkana, sillä lapsen huollosta, elatuksesta ja tapaamisasioista sopiminen ovat oleellisesti eron jälkeistä vanhemmuutta raamittavia asioita, myös lain nojalla. Eron jälkeiseen vanhemmuuteen vahvasti kytkeytyvänä, se nousee esiin myös tutkimusaineistooni kuuluvien vanhempien kirjoituksissa.

Aineistossa esiintyvissä kirjoituksissa suurimmassa osassa vanhemmuus on yhteishuoltoon perustuvaa. Vaikka huoltajuudesta on sovittu, käytännöt voivat osoittaa, ettei sopimuksista pidetäkään kiinni, kuten seuraavan isän kirjoituksessa tulee ilmi.

Olimme sopineet, että tyttäreemme on vuoroviikoin isän ja äidin luona. (...) Huomasin aika nopeasti, ettei tämäkään riittänyt lapsen äidille vaan hän ilmoitti haluavansa olla lapsen kanssa enemmän. (isä 5)

Yli puolella avioerolapsista on vanhempien yhteishuoltajuudesta tehty sopimus. Vanhimpien lasten osalta yhteishuoltajuus on yleistynyt verrattuna vuoteen 1997. Kuitenkin noin joka viidennellä avioerolapsella oli vain äiti huoltajana vuonna 2005. (Kartovaara 2007, 97.) Yhteishuoltajuus vaatii vanhemmilta yhteistyökykyä - ja halua. Vaikka vanhemmat olisivat niin sanotusti virallisilla papereilla yhteishuoltajia, voi tilanne olla käytännössä toinen, kuten seuraavan äidin kirjoituksesta tulee esiin.

Yhteishuoltajuudesta huolimatta vastaan arkielämän velvoitteista yksin. Käytännössä koen itseni yksinhuoltajaksi, joka huolehtii kodin rutiineista, lasten hoidosta ja päiväkoti- ja kouluasioista yksin. (äiti 4)

Yhteishuoltajuus ja vuoroviikko-systeemi näyttäytyvät usein tasa-arvoista vanhemmuutta tukevana sopimuksena, kuten seuraava äiti kuvaa.

Tasa-arvoinen vanhemmuus eron jälkeen toteutuu mielestäni parhaiten yhteishuoltajuudessa silloin, kun lapsen luonapito on jaettu tasapuolisesti molempien vanhempien kesken: esimerkiksi viikko-viikko-järjestelyllä. (äiti 3)

Yhteishuoltajuus ei kuitenkaan tarkoita välttämättä sitä, että lapsi viettäisi yhtä paljon aikaansa molempien vanhempiensa luona, kuten seuraavasta lainauksesta voi hahmottaa.

Sovimme yhteishuoltajuudesta, ja että lapset olisivat pidennetyn viikonlopun joka toinen viikko luonasi. Teimme sopimukset lastenvalvojan luona. (äiti 6)

Yhdellä vanhemmista on tapaamissopimustyyppinä ”sopimuksen mukaan”, jossa vanhempi näkee sekä hyviä että huonoja puolia.

Omalla kohdallani käytössä on se kolmanneksi yleisin tapaamissopimustyyppi, eli ”sopimuksen mukaan”. Tällaisella tapaamissopimuksella luodaan mahdollisuudet joustaviin tapaamisratkaisuihin. (äiti 4)

Joustavuudessa on omat etunsa, mutta sama äiti jatkaa:

Lähivanhemman näkökannalta saattaisi olla parempi, jos tapaamiset olisivat kiinteiksi sovittuja. Omien menojen suunnittelu voi käydä vaikeaksi, jos ”lapsivapaat” ajankohdat vaihtelevat suuresti ja muutoksia tulee lyhyellä varoitusajalla.

Sama äiti tuo kirjoituksessaan esiin myös sen seikan, mikä liittyy vahvasti yhteishuoltajuuden edellyttämään tai ainakin toivottuun vanhempien yhteistyökykyyn.

Yhteishuoltajuus voi joissain erittäin riitaisissa ääritapauksissa myös hankaloittaa lähivanhemman elämää ja käytännön järjestelyjä suunnattomasti. Etävanhemman allekirjoitusta ja suostumusta, kun tarvitaan mm. osoitteenmuutokseen, passihakemukseen jne. (äiti 4)

5.3.4 Riitojen ja konfliktien välttäminen

Hyvän erovanhemmuuden määrittelyssä nousee keskeisesti esiin niin tutkimuskirjallisuudessa kuin omassa tutkimusaineistossani vanhempien välisten riitojen ja konfliktien välttäminen lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Seuraava isä kirjoittaa surullista tarinaa siitä, millaiseksi hänen erokokemuksensa muodostui.

Kaikki kokemamme on päinvastaista sille, millaista hyvän erovanhemmuuden tulisi olla eli että molemmat pysyvät lasten elämässä ja ovat vetämättä heitä aikuisten mahdollisiin eron jälkeen jatkuviin riitoihin. (isä 8)

Sama isä pyrki välttämään riitoja suostumalla luovuttamaan lähihuoltajuuden entiselle puolisolleen. Se ei kuitenkaan riittänyt, vaan vanhemmat päätyivät lopulta oikeuteen taistelemaan huoltajuudesta.

Jotta välttäisimme oikeusriidan, suostuin, että lapsemme jäivät entisen puolisoni lähihuoltajuuteen, vaikka nuorin lapsistani pyysi kahdesti saada muuttaa kanssani. Puolisoni ei siitä kuitenkaan rauhoittunut vaan lähti vaatimaan juridista yksinhuoltajuutta lapsiimme. Hän kertoi mm., ettei antaisi lapsiani koskaan luokseni, jollei olisi pakko. (isä 8)

Toisinaan voi käydä niin, että vanhemmat syyttelevät toinen toistaan huonosta vanhemmuudesta lapsen oireillessa eivätkä kykene huomamaan sitä, että vanhempien väliset rajut konfliktit, jotka pahimmillaan jatkuvat vuosia, ovatkin lasten oireilun pohjalla. Toisinaan syyttelyt voivat olla hyvin rajuja ja mikä pahinta, perusteettomia. Tämä tulee esiin selvästi yhden isän kirjoituksessa. Entinen puoliso syytti vanhempaa aiheuttomasti esimerkiksi perheväkivallasta, minkä vuoksi perheneuvolan työntekijä oli lähettämässä isää ”Lyömättömälle linjalle”. Lasten kärsimys vanhempien riitojen välikappaleina voi johtaa vakaviin seurauksiin, kuten saman vanhemman kirjoituksesta voi ymmärtää.

Esikoiseni repi eron aikaan itseltään tukkaansa päästään niin, että päähänsä tuli paljaita laikkuja. Hän pissasi housuihinsa vielä 13-vuotiaana- jolloin vielä joskus kävi luonani. Tyttärelläni ilmeni depressiivisiä piirteitä eron jälkeen. Kumpikaan eivät saaneet apua ongelmiinsa, koska heidän äitinsä kiisti avun tarpeen. Sekä esikoisellani että tyt-

tärelläni on erilaisia ongelmia tänä päivänä. Parhaiten voi luonani pitkään asunut kuopus. Uskoisin sen johtuvan siitä, että pidin hänet erossa äitinsä ja minun riidoista hänen asuessaan luonani. (isä 8)

Räihä (1995, 70–71) tuo esiin, että lapsen ja isän yhdessä viettämän ajan määrän sekä avioero-oikeudenkäyntiprosessin välillä on havaittu yhteys. Isät, jotka olivat joutuneet käräjäoikeuteen avioeron vuoksi, viettivät vähemmän aikaa lapsen kanssa kuin isät, joiden ero oli hoidettu ilman oikeudenkäyntiä. Oikeudenkäyntiprosessi kärjistää niitä konflikteja, joita vanhemmat tuovat avioeroneuvotteluihin. Lisäksi oikeudenkäynnit lisäävät vanhempien keskinäistä vihamielisyyttä. Oikeudessa riitelevät vanhemmat ovat myös keskenään vähemmän yhteistyössä eron jälkeen. Juuri näin kävi useiden avioero-oikeudenkäyntien lopputuloksena aineistoni isälle. Hän tuli tahtomattaan vedetyksi oikeudenkäynteihin riitelemään lastensa huollosta aina uudestaan. Nyt tilanne on se, että isä on menettänyt yhteytensä lapseen lähes kokonaan ja samoin yhteys lasten ja lasten isän puoleisten isovanhempien välillä on päättynyt.

Seuraava äiti antaa vinkin, miten voi välttää tarpeettomia riitoja ja näin edesauttaa uuden elämäntilanteen sujumista.

Asiat kannattaa sopia, mieluiten melko yksityiskohtaisesti lastenvalvojalla lasten huolto- ja tapaamissopimusta tehtäessä. Tarpeettomat riidat vähenevät, kun yhteiset pelisäännöt on sovittu ja niistä myös pidetään kiinni. Järkevä vanhempi unohtaa entiset mahdolliset valtataistelunsa entisen puolison kanssa ja myös joustaa tarvittaessa. (äiti 4)

Eron jälkeen vanhemmat saattavat riidellä myös raha-asioista, siitä kuka maksaa mitäkin lapseen liittyvää, vaikka todellisuudessa kyseisiä menoeriä olisi syntynyt lapseen liittyen yhtä lailla myös parisuhteen jatkuessa. Seuraava äiti ei ole kyennyt toimivaan erovanhemmuuteen entisen puolisonsa kanssa. Hän on joutunut riitelemään monista asioista siinä määrin, ettei hänellä ole enää lupaa tulla edes entisen puolison uuden kodin lähelle.

Lisäksi raha-asiat hiersivät koko ajan, et suostunut maksamaan mistään ylimääräistä osuutta, vaikka näitä ylimääräisiä menoja todellakin kolmen lapsen kanssa arkielämässä tulee. (äiti 6)

Aineistossani esiintyy kuitenkin myös onnellinen tarina erovanhemmuudesta siinä mielessä, että vanhemmat ovat pystyneet sopimaan lapsiin liittyvistä asioista ilman riitoja.

Oli loppujen lopuksi helpotus kertoa lapsille, että eroamme. Kykenimme olemaan aikuisia asiassa emmekä edes riidelleet huoltajuudesta. (...) Vaikeampaa oli vastata muille aikuisille kysymykseen, miksi erosimme. Meillä kun ei ollut niitä perinteisiä ongelmia perheväkivallan, alkoholin tai pettämisen kanssa. (äiti 7)

5.4 Empirian yhteenveto

Saamieni tulosten perusteella, minun on helppo yhtyä aiempiin tutkimustuloksiin siitä, millaista on hyvä erovanhemmuus. Aiemmissä tutkimuksissa on noussut esiin esimerkiksi vanhempien välisen yhteistyön sujuvuus, hyvä keskinäinen kommunikaatio sekä toisen vanhemman kunnioittaminen. Nämä tulivat omassakin tutkimuksessani ilmi. Erityisesti vanhempien välinen kommunikaatio ja yhteistyö nousivat vanhempien kirjoituksissa vahvoina esiin. Yhtä kirjoittajaa lukuun ottamatta kaikki aineistoni vanhemmat kirjoittivat sujuvan yhteistyön ja kommunikaation kuuluvaan hyvään erovanhemmuuteen. Aineistoni vanhempien kanssa samaa mieltä on esimerkiksi Kääriäinen (2008, 116). Hän toteaa kommunikaation tärkeyteen liittyen, että mikäli vanhemmat pystyvät avoimesti keskustelemaan eroon liittyvistä tunteistaan sekä odotuksistaan yhteistä vanhemmuutta kohtaan, voi parisuhteen päättämisestä muodostua kaikkia osapuolia tyydyttävä prosessi.

Yhteiset pelisäännöt hyvän erovanhemmuuden elementtinä nousi selkeästi esiin puolissa aineistoni kirjoituksista. Hokkanen (2005, 47) toteaa väitöskirjassaan, että entiset puoliset, jotka eivät pysty noudattamaan sovittuja vanhemmuuden järjestelyjä ja pelisääntöjä, voivat olla keskimäärin kyvyttömpiä ottamaan huomioon toisen näkökulmaa ja vähemmän lapsikeskeisiä kasvatuseriaatteissaan.

Toisen vanhemmuuden tukeminen näyttäytyy tutkimukseni mukaan erittäin keskeisenä hyvää erovanhemmuutta määrittävänä asiana. Sen mainitsi jokainen aineiston kirjoittaja enemmän tai vähemmän suoraan. Neljäntenä teemana kirjoituksista löysin lapsen elämään osallistumisen. Tämä teema esiintyy yhtä kirjoitusta lukuun ottamatta kaikissa kirjoituksista. Rantalaiho (2003, 202) nostaa esiin

sen, kuinka julkisessa perhepuheessa ihannoidaan aktiivista ja osallistuvaa isää. Miehet toisaalta hoi-
vaavatkin lapsiaan aikaisempaa enemmän. Miehet ovat mukana, kun lapsi syntyy ja ottavat perheva-
paita töistä hoitaakseen lasta. He vievät lasta päiväkotiin, kouluun, harrastuksiin ja lääkäriin samoin
kuin äiditkin. Erityisesti miesten osallistuminen lastensa arkeen tulee näkyväksi puhuttaessa eroista,
huoltajuudesta ja kasvatuksesta.

Hyvää erovanhemmuutta on lisäksi yli puolien kirjoittajista mielestä se, että tavoittelee toiminnassaan
aina lapsen parasta eikä esimerkiksi mieti, miten voisi parhaiten satuttaa entistä puolisoaan. Nätkin
(2003, 37) ymmärtää lapsen edun monimerkityksisenä käsitteenä, jolle ei voida antaa mitään yhtä ja
luonnollista selitystä. Linnankoski ja Valtonen (2008, 79) katsovat, että lapsen edun voi ajatella läh-
tökohtaisesti toteutuvan silloin, kun lapsi säilyttää molemmat vanhemmat elämässään eron jälkeen.
Poikkeuksena tähän ovat tilanteet, joissa esimerkiksi vanhemman päihdeongelmat tai väkivalta muo-
dostavat uhkan lapsen hyvinvoinnille.

Toisena tutkimuskysymyksenäni on se, mikä tukee hyvää erovanhemmuutta. Kuudessa kirjoituksessa
kahdeksasta tulee esiin hyvin hoidettu ero. Hyvin hoidettu ero on luonnollisesti hyvä lähtökohta myös
hyvälle erovanhemmuudelle. Samoin kuudessa kirjoituksista tuodaan esiin hyvää erovanhemmuutta
tukevana asiana viranomaisilta saatava tuki. Sosiaalitoimen ja muiden viranomaisten tulisi tukea ja
kannustaa vanhempia äitinä ja isänä toimimiseen. Molempia vanhempia tulee kohdella tasapuolisesti
sukupuolesta, asemasta tai mielipiteistä riippumatta. (Taskinen 2001, 43–44.)

Kuudessa kirjoituksista nousee esiin myös riitojen ja konfliktien välttäminen hyvää erovanhemmuutta
tukevana asiana. Esimerkiksi Ayalon ja Flasher (1997, 43) toteavat, että eroavien vanhempien olisi
osattava erottaa omat keskinäiset kiistansa vanhempina olemisesta, jotta lasten olisi helpompi sopeu-
tua uusiin eron jälkeisiin perherakennelmiin. Harvey ja Fine (2004, 45) tuovat niin ikään esiin, että
kenties suurin murhe, minkä vanhempien ero voi lapselle aiheuttaa, on joutua keskelle vanhempien
ristiriitoja ja konflikteja. Kääriäisen (2008, 81) teoksessa nousee tarkasteluun se, että lasten kokemaan
emotionaaliseen turvallisuuteen vaikuttaa lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen lisäksi
myös vanhempien keskinäiset suhteet. Lapsi kokee turvattomuutta vanhempien välisissä rajuissa kon-
flikteissa. Auvinen (2006, 61–62) huomauttaa, että tutkimusten mukaan lapsen asioista riitelevien
vanhempien erimielisyyksien taustalla on harvoin kyse puhtaasti lapsesta. Riitelemällä huollosta, ta-
paamisista ja asumisesta vanhemmat usein jatkavat päätyneeseen parisuhteeseensa liittyvien emo-
tionaalisten, sosiaalisten, oikeudellisten ja taloudellisten ristiriitojen käsittelyä. (Valkama & Lasola
2008, 105.)

Lisäksi kaikissa aineistoni kirjoituksissa tulee esiin se, että huollosta, tapaamisesta ja elatuksesta tehtävät selkeät sopimukset tukevat hyvän erovanhemmuuden onnistumista. Selkeät sopimukset ovat osaltaan edesauttamassa vanhempien yhteistyön sujumista eron jälkeen, kun vanhemmuuteen oleellisesti liittyvistä huoltajuuksasioista ei tarvitse riidellä – ainakaan niin paljon kuin kenties ilman viranomaisen vahvistamia sopimuksia.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa vedän yhteen tutkimusprosessini alusta loppuun, pohdin saamiani tuloksia, niiden hyödynnettävyyttä sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Pohdin myös tutkimukseeni liittyvää eettisyyttä ja luotettavuutta.

6.1 Yhteenveto

Tutkielmani tarkoituksena on ollut tarkastella hyvää erovanhemmuutta. Sitä, millaista on hyvä erovanhemmuus ja millaiset asiat hyvän erovanhemmuuden toteutumista tukevat. Olen tarkastellut näitä kysymyksiä taustoittaakseni myös sitä, millaisia haasteita sekä mahdollisuuksia ero on vanhemmuuteen mukanaan tuonut. Tutkielmani teko käynnistyi syksyllä 2014 pro gradu- seminaarissa ideapaperin muotoilulla ja on nyt tulossa päätökseen, marraskuussa 2015. Tässä kohtaa on hyvä palata taaksepäin ja miettiä, mitä tässä aikavälillä on tutkimusprosessini osalta tapahtunut.

Aiheen valinta juontaa juurensa henkilökohtaiseen kiinnostukseeni perheiden parissa tehtävää työtä kohtaan sekä omaan vanhemmuuteeni. Olin kiinnostunut selvittämään, millaista on vanhemmuus eron jälkeen. Aiempiin tutkimuksiin perehtyessäni sain huomata, että eron negatiivisia vaikutuksia painottavaa tutkimusta on paljon. Näin tahdoin kääntää erotutkimuksen näkökulmaa enemmän voimavarakeskeisyyteen. Tutkimukseni aiheeksi muodostui hyvä erovanhemmuus.

Alun perin ajattelin kerätä aineistoni kirjoituspyynnön avulla, mutta yksi utelias vilkaisu Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valmiisiin aineistoihin, muutti suunnitelmani. Löysin sieltä juuri kuin omaa tutkimustani varten kerätyn aineiston. Näin aineistokseni valikoitui Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston (FSD) elektroninen aineisto ”FSD2739 Erovanhemmuuskirjoitukset 2011–2012”. Aineisto sisältää valtakunnalliseen kirjoituskilpailuun lähetettyjä kirjoituksia aiheesta ”Vanhemmuus eron jälkeen”. Kirjoituksia on yhteensä kahdeksan, viisi äitien kirjoittamaa ja kolme isien. Olin tyytyväinen, että aineistooni valikoitui sekä äitejä että isiä. Tämä aineiston määrä osoittautui myös riittäväksi pro gradu- tutkielman tekemiselle, sillä pystyin aineiston avulla vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

Analysoin aineistoni sisällönanalyttisin menetelmin Syrjäläisen (1994) kuvaaman analyysiprosessin tavoin. Aineiston analyysin kautta muodostin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamaan viisi

luokkaa, joita ovat *yhteistyö ja kommunikaatio, yhteiset pelisäännöt, toisen vanhemmuuden tukeminen, osallistuminen lapsen elämään sekä lapsen edun ensisijaisuus*. Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkastelen, millaiset tekijät tukevat hyvän erovanhemmuuden onnistumista. Tähän kysymykseen olen muodostanut neljä luokkaa: *hyvin hoidettu ero, viranomaisilta saatava tuki, huollosta, elatuksesta ja tapaamisasioista tehtävät selkeät sopimukset, sekä riitojen ja konfliktien välttäminen*.

6.2 Tulosten reflektio

Analyysini perusteella hyvää erovanhemmuutta on se, että vanhemmat pystyvät - tai ainakin pyrkivät -toimimaan hyvässä yhteistyössä keskenään eron jälkeen, jotta voivat sopia lapsia koskevista asioista. Yhteistyön sujuminen vaatii sitä, että vanhemmat voivat kommunikoida keskenään ilman välitöntä riitelyä sekä ylipäänsä ettei keskusteluyhteys päättyisi eron myötä. Keskusteluyhteyden puute näyttäytyykin yhtenä suurimmista eron jälkeistä vanhemmuutta vaikeuttavista tekijöistä. Lapset tulevat joka tapauksessa olemaan vanhempien yhteisiä lopun elämää parisuhteen päättymisestä huolimatta. Ero saattaa johtaa pahimmillaan tilanteeseen, jossa vanhempien yhteistoiminta lapseenkin liittyvissä kysymyksissä on vaikeaa tai peräti mahdotonta (Valjakka 2002, 40).

Hyvää erovanhemmuutta on myös se, että vanhemmat noudattavat yhteisiä pelisääntöjä eli toimivat johdonmukaisella tavalla kasvatustehtävässään eron jälkeenkin. Jos toinen vanhempi pitää lapsillaan tiukkaa kuria toisen olevan salliva, ei lopputulos palvele lopulta lapsia eikä kumpaakaan vanhemmista. Hyvää erovanhemmuutta on myös se, että tukee omalla toiminnallaan entisen puolison vanhemmuutta. Tämä tulee jollain tavalla esiin jokaisessa aineistoni kirjoituksessa. Toisen vanhemmuuden tukeminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei puhu toisesta vanhemmasta lapselle pahaa eikä estele toisen vanhemman ja lapsen tapaamisia.

Lapsen ja toisen vanhemman tapaamisten estelyn käänköpuolena, aineistosta nousee esiin se, että hyvä erovanhempi osallistuu lapsensa elämään. Tutkimukseeni liittyvä kirjallisuus osoittaa, että eron jälkeen vanhemmilta vaaditaan paljon omaa aktiivisuutta, jotta uusi arki lähtisi sujumaan hyvin molempien vanhempien osalta. Eron jälkeen toinen vanhemmista muuttaa yleensä pois perheen kodista, mutta tämä vanhempi säilyy lapselle yhtä tärkeänä kuin ennen eroa. Lapsen edun ensisijaisuudesta toteaa yksi aineistoni kirjoittaja (äiti 4) mielestäni hyvin kuvaavasti: *Toiminko niin, että toteutan lap-*

sen hyvinvointia, vai yritätkö kostaa entiselle puolisollesi? Lapsen edun ensisijaisuus heijastuu vanhempien kirjoituksissa esimerkiksi tietynlaisena uhrautumisena, jolloin lapsen tarpeet menevät omien tarpeiden edelle. Lapsen etua ajatteleva vanhempi pyrkii myös luomaan lapselleen mahdollisimman turvalliset ja vakaat kasvuolosuhteet. Tällöin vanhempi antaa lapselleen aikaa sopeutua eron tuomiin muutoksiin, ennen kuin tuo lapsen elämään lisää muutoksia mahdollisten uusien perheenjäsenten muodossa. Toisaalta niin aineistossani kuin esimerkiksi Harveyn ja Finen (2004, 63) tutkimuksessa tulee ilmi, että uusien läheisten ihmissuhteiden saaminen elämään, voi olla lapselle myös eron positiivinen seuraus.

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla, hyvin hoidettu ero nousee esiin kahta kirjoitusta lukuun ottamatta kaikissa kirjoituksissa analysoidessani sitä, mikä tukee hyvää erovanhemmuutta. Hyvin hoidettu ero on usein edellytys sille, että vanhemmat voivat jättää eron taakseen ja jatkaa mahdollisimman puhtaalta pöydältä yhteistä, eron jälkeistä vanhemmuutta. Tämä tarkoittaa aineistoni valossa esimerkiksi sitä, että vanhemmat käyvät ensin tunnetasolla läpi eron liittyvät asiat ja sen jälkeen sopivat käytännön järjestelyt. Hyvin hoidettu ero on myös selkeä ero. Eron käsittely pitkittyy, jos jäädytään eropäätöksessä eräänlaiselle välitasolle. Epävarmuus ei tee hyvää lapsille eikä vanhemmille.

Valjakan (2002, 41) mukaan vanhempien eron yhteydessä, lapsen asioista sovittaessa ja päätettäessä, julkisen vallan rooli on tärkeä. Viranomaisilta saatava tuki kulminoituu vahvasti lastenvalvojan luona tehtäviin sopimuksiin lasten huollosta, tapaamisista ja elatuksesta. Ellei vanhemmat pääse yhteisymmärrykseen lastenvalvojan avulla, voi seuraava askel olla sovittelumenettely tai tuomioistuin. Vanhemmat saattavat tarvita myös perheneuvolan palveluita tai lastensuojelun tukea tulehtuneeseen erotilanteeseen. Seuraava luokka *huollosta, elatuksesta ja tapaamisasioista tehtävät selkeät sopimukset*, liittyy pitkälti edelliseen *viranomaisilta saatavaan tukeen*, mutta siinä käsittelen syvemmin näitä sopimuksia, jotka ovat erovanhemmuutta vahvasti raamittavia jo lain nojalla. *Riitojen ja konfliktien välttäminen* nousee aineistosta myös keskeisesti esiin hyvän erovanhemmuuden onnistumista tukevana pyrkimyksenä. Vanhempien riitojen seuraaminen ja niiden väliin joutuminen ovat lapselle todella vahingollisia.

Tutkimustulokseni ovat pitkälti yhteneväisiä aiempien aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa. Esimerkiksi Karttunen (2010, 76) on lapsen kuulemista huolto- ja tapaamisriidoissa käsittelevässä väitöskirjassaan päätenyt johtopäätökseen, että vanhempien erosta selviytymisellä on huomattava merkitys sille, miten lapset eron jälkeiseen elämään sopeutuvat. Karttunen nostaa esiin kolme erilaista tekijää, jotka ovat lapsen erosta selviytymisen kannalta merkityksellisiä. Ensimmäinen on vanhempien sujuva yhteistyö ennen ja jälkeen eron. Toinen on se, että lapselle annetaan avoimesti tietoa erosta sekä tilaa

käsitellä omia tunteitaan. Kolmas lasta erossa suojaava tekijä on se, että lapsi saa säilyttää mahdollisimman positiivisen kuvan kummastakin vanhemmastaan. Nämä kaikki kolme tekijää tulevat esiin myös omassa tutkimusaineistossani.

Kun tutkimusprosessini oli suunnilleen puolivälissä, mietin hetken, mitä annettavaa tutkimuksellani voi olla. Tuoko se mitään uutta perheitä, vanhemmuutta ja eroja tarkasteleville tutkijakentille? Nyt koen niin, ettei tulosten vastaavuus ole negatiivinen asia. Voin tutkimukseni avulla todentaa sitä, mitä erovanhemmuudesta jo aiemmin tiedetään. Lisäksi koen tutkimukseni sisältävän myös tuoreutta sen myönteisen näkökulman sekä voimavarakeskeisyyteen pyrkivän tutkimusotteen myötä. Eroja on kuitenkin tutkittu enemmän ongelmälähtöisesti. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet erojen myönteiset vaikutukset sekä onnistuneet erokokemukset. (ks. esim. Kauppinen 2013; Koskela 2012) Silti tässäkin tutkimuksessa olen tuonut esiin myös erojen negatiivisia seurauksia, jotta myönteiset seuraukset olisivat helpommin ymmärrettävissä.

Aineistooni kuuluvien vanhempien kirjoituksista löytyi paljon samankaltaisuutta keskenään. Silmiin pistävin eroavaisuus liittyi siihen, miten vanhemmuus on eron jälkeen jatkunut. Aineistostani löytyi tämän asian suhteen molemmat ääripäät. Siinä missä yhdellä äidillä vanhemmuus ei ollut juurikaan eron myötä muuttunut, yhdellä isällä se oli omien sanojensa mukaan ”oleellisesti loppunut”. Suurimpia erovanhemman haasteita vanhemmuuteen ja sen toteuttamiseen liittyen ovat tilanteet, joissa entinen puoliso alkaa joko vaikeuttaa toisen vanhemman ja lapsen tapaamisia tai suoranaisesti estämään niitä. Näin kävi jossain määrin jokaiselle aineistoni kolmelle isälle. Koen tämän merkittävänä huomiona, jota voisi olla syytä tarkastella lähemminkin. En kuitenkaan syvenny pro gradussani tähän problematiikkaan tutkimuksen rajaamisperusteisiin vedoten. Aineistoni kahdeksasta vanhemmasta viisi kirjoittaa kohdanneensa erityisiä haasteita vanhemmuudessaan eron jälkeen. Nämä haasteet ovat liittyneet vahvasti riitoihin, konflikteihin ja ristiriitoihin, jotka ovat jääneet eroprosessissa käsittelemättä. Riidat eivät ole jääneet aikuisten välisiksi, vaan ovat heijastuneet myös molempien vanhemmuuteen.

Se, että keskityin aineistoni analyysissä hyvän erovanhemmuuden tarkasteluun, tarkoittaa sitä, että jotakin muuta jäi myös analysoitavan ilmiön ulkopuolelle. Ulkopuolelle jäi esimerkiksi tässä tutkimuksessa sen tarkastelu, miten lapset ovat suhtautuneet vanhempiensa eroon. Tätä tematiikkaa olen kuitenkin lähestynyt teoriaosuudessa sekä myös hieman tutkimustuloksissani, sillä lapset kuuluvat niin oleellisena osana vanhemmuuteen ja sen tarkasteluun. Puhuttaessa vanhemmuudesta ja vanhem-

pien parisuhteen päättymisestä, lapsia ei voi sivuuttaa, vaikkei heistä olisikaan omaa aineistoa (Hokkanen 2005, 172). Mielenkiintoista olisi tutkia hyvää erovanhemmuutta myös pitkittäistutkimuksen keinoin. Omassa aineistossani erosta oli kulunut verrattain vähän aikaa. Muuttuisiko näkemys esimerkiksi eron tuomista haasteista sekä mahdollisuuksista omaan vanhemmuuteen sen jälkeen, kun erosta on kulunut pidempi aika ja tunteet sen suhteen kenties pehmenneet. Tutkimuksessani esiintyy vanhemman kokemus sosiaalitoimen vahvasta äiti-orientoituneisuudesta. Mielenkiintoinen tutkimus olisi myös se, syntyykö tällainen kokemus myös silloin, kun sosiaalityöntekijänä olisikin mies.

6.3 Tutkimusprosessin reflektio

Kaikessa tutkimustoiminnassa on pyrittävä virheettömyyteen, joten tutkimuksen luotettavuuden arviointi on tärkeää (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134). Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa on otettava huomioon rajoitukset, joita aineisto tuo mukanaan. Aineistooni kuuluvat tietyt kahdeksan kirjoittajaa, jotka ovat päättäneet osallistua kirjoituskilpailuun. Kyseessä on heidän näkemyksensä ja kokemuksensa asiasta. Jotkut toiset kirjoittajat olisivat kenties kirjoittaneet aivan toisenlaisia kuvauksia erovanhemmuudesta. Kirjoittajan tunnetila on myös voinut vaikuttaa osaltaan kirjoituksen sisältöön samoin kuin aika, joka omasta erosta on kulunut kirjoittamisen hetkellä. Aineistossani mukana olevien erosta on kulunut aikaa yhdestä vuodesta vuosikymmeniin. En koe tällä olleen oman tutkimukseni kannalta erityistä merkitystä, mutta se olisi voinut vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Uskon myös, että nyt aineistooni valikoituneet kuvaavat erokokemustaan, josta voi löytää paljon yhtymäkohtia monen muun eron kokeneen vanhemman tarinaan. Vastaavanlaisia kysymyksiä vanhemmat joka tapauksessa pohtivat erotessaan, olivatpa eron syyt ja seuraukset millaisia hyvänsä.

Hokkanen (2005, 48) tuo esiin mielestäni huomionarvoisen näkemyksen, että on syytä pohtia, missä määrin kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa puolisoihin liittyviä puolia silotellaan ja taas kirjoituksissa mahdollisesti liioitellaan. Hokkanen teki sellaisen havainnon omassa tutkimuksessaan, että hänen haastattelemansa henkilöt kertoivat entisten puolisoitten väkivaltaisuudesta ja alkoholismista tavalla, joka ei kuitenkaan tehnyt puolisoista hirviötä tai saattanut heitä huonoon valoon. Määttä (2002, 17) on sen sijaan tarkastellut tutkimuksessaan eronneiden naisten kirjoittamia selviytymistarinoita, joista taas tutkija olisi helposti saanut entisistä puolisoista hyvin negatiivisen kuvan.

Tutkimusta tehdessä tulee eteen monia eettisiä kysymyksiä ja näkökulmia (Laitinen 2008, 24). On pohdittava erityisesti sitä, onko tutkimuksesta saatava tieto totuus, mikä on tutkijan rooli suhteessa

tutkittavaan kohteeseen, millaisia arvoja tutkimukseen liittyy ja millaisia arvoja tutkijalla on. Kaikki tieteellinen tutkimus sisältää aina eettisten kysymysten pohdinnan. Tieteellisen tutkimuksen on oltava vastuullisesti toteutettua, tutkimukseen kuuluvien yksilöiden ihmisarvoa kunnioittavaa, oikeudenmukaista ja vahinkoa tuottamatonta. (Laitinen 2008, 96.) Rajavaara (1999, 32) huomauttaa myös, ettei tieteellistä tutkimusta tekevä voi milloinkaan olla vapaa tietoperustallisista tai eettis-moraalisista haasteista ja kysymyksistä. Koen, että ero on jo tutkimusaiheena eettis-moraalisia kysymyksiä herättävä, sillä ero voi olla hyvin kipeä sen läpikäyneille asianosaisille.

Hakiessani lupaa käyttää Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valmista aineistoa, olen sitoutunut ilmaisemaan aineistoni alkuperän tutkimusraportissani ja tutkimukseni valmistuttua, hävittämään tutkimuskäytössäni olleen aineiston. Aineistoni käyttöön ei sinänsä liity suurempaa eettistä problematiikkaa, sillä aineisto on arkistoitu juuri myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Tämä on kirjoituskilpailuun osallistuville vanhemmille ilmaistu selkeästi alusta alkaen. Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon on jo valmiiksi muokattu kirjoitukset anonymiksi. Minä en ole esimerkiksi saanut tietää missään tutkimusvaiheessa kirjoittajien todellista henkilöllisyyttä. Jokaisen kirjoituksen yläreunassa on seuraavat tunnisteet: sukupuoli, ammatti (luokiteltuna), asuinpaikka (luokiteltuna) ja nimi-merkki, jota on halutessaan saanut käyttää. Ammattiakaan ei ole jokaiselle kirjoittajalle merkitty. Tutkimustuloksien kuvaamiseen olen käyttänyt apuna lyhyitä katkelmia aineistoni teksteistä, ettei kukaan kirjoittajaa tunteva pystyisi identifioimaan tätä.

Kuula (2006b, 124–125) kirjoittaa, että ihmisten yksityisyyden kunnioittaminen on yksi tärkeimpiä tutkimuseettisiä normeja. Tutkimusetiikan lisäksi siihen velvoittavat kansainväliset sopimukset ja Suomen lait. Usein yksityisyydeksi ymmärretään vain tutkittavien anonymiteetin turvaaminen tutkimusjulkaisuissa. Se on kuitenkin Kuulan mukaan vain yksi osa yksityisyyden kunnioittamisesta tutkimuksessa. Yhtä tärkeää on tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä tietojen luotamuksellisuuden turvaaminen hyviä tietosuojakäytäntöjä noudattaen. Yksityisyyden rajat määrää tutkittava itse päättäessään, mitä itsestään ja ajatuksistaan haluaa tutkimuksen käyttöön antaa. Kuulan mukaan Itsemääräämisoikeudessa oleellista on, että tutkittavalla säilyy mahdollisuus kontrolloida sitä, kenelle ja missä tarkoituksessa hän omaa yksityiselämänsä valottaa. Näin tulkiten ihmisten tutkiminen salaa on heidän yksityisyytensä loukkaamista, vaikka heidän tunnistamisensa tutkimusteksteistä estettäisiinkin. Tämä kävi myös itselläni mielessä, kun latsin aineiston Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta. Tutkittavani ei ole voineet päättää, osallistuvatko juuri minun tutkimukseeni. Toisaalta heille kerrottiin kirjoituskilpailun kutsussa, että kirjoituksia voidaan käyttää tutkimuskäyttöön myöhemmin.

6.4 Tutkimuksen rajoitukset

Pohtiessani tämän tutkimuksen rajoituksia, ajatukseni kääntyivät ensimmäisenä aineistoon. Aineiston koostuessa kirjoituksista, on syytä tiedostaa, että tarinalla voi olla myös toinen puoli. Millainen erokokemus olisi aineistooni päätyneet, jos kirjoittamassa olisikin ollut jokaisen kirjoittajan entinen puoliso? Toinen rajoitus liittyy siihen, että en ole itse kerännyt aineistoa. Toki tämä on myös omalla tavallaan vahvuus. Kuitenkin, koska aineistoa ei ole suoraan tätä tutkimusta varten, oli tutkimusta vasta käynnistellessä otettava huomioon, ettei kirjoituksista välttämättä löytyisi tutkimuskysymyksiäni ajatellen tarpeeksi tarttumapintaa. Mahdollisuutta esittää tutkittaville tarkentavia kysymyksiä ei valmiissa aineistossa luonnollisestikaan ole. Varauduin siihen vaihtoehtoon, että joutuisin hankkimaan lisää aineistoa itse tai vaihtoehtoisesti muotoilemaan tutkimuskysymysten sisällöt uudella tavalla. Aineisto osoittautui kuitenkin lopulta riittäväksi, sillä siinä käsiteltiin hyvää erovanhemmuutta monipuolisesti. Kuten jo totesin, se, etten kerännyt itse aineistoa, on myös tutkimukseni vahvuus. Aineisto on täysin tutkijan omista vaikutteista vapaa, kun sitä ei ole juuri tämän tutkimuksen tarkoituksiin tuotettu.

Tutkimuksen ideointivaiheessa tarkoitukseni oli kerätä aineisto esimerkiksi kirjoituspyynnön avulla. Näin ollen valmiin aineiston löytyminen Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta oli todella positiivinen sattuma. Ajattelin, että tulen säästämään valtavasti aikaa sekä vaivaa valmiin aineiston avulla. Valmis aineisto ei kuitenkaan elä samalla tavalla sen keruuvaiheessa kuin esimerkiksi itse hankittu haastatteluaineisto. Olen tutkimusprosessin aikana sekä iloinnut valinnastani käyttää valmista aineistoa, että harmitellut sitä. Nyt tutkimusprosessini ollessa lopussa, totean kuitenkin, että olen tyytyväinen valintaani.

6.5 Tutkimuksen hyödynnettävyys ja merkitys sosiaalityön ammattikäytännöille

Tehdyissä tutkimuksissa tutkimustiedon hyödyntäminen on nähty tavoiteltavana normina. Tällöin hyödyntämätöntä tutkimustietoa pidetään poikkeamana, jolle täytyy etsiä selitys. Hyödyntämisprosesseja koskevan ymmärryksen kehittyessä, tiedon hyödyntämistä ei kuitenkaan nähdä enää näin itsestään selvänä tavoitteena. (Rajavaara 1999, 33.) Tutkimustiedon hyödynnettävyyttä on kuitenkin syytä arvioida myös minun tutkimukseni kohdalla.

Toivon, että eroa harkitsevat tai jo eronneet voivat löytää tutkimukseni kautta itselleen eräänlaista vertaistukea. Koen, että tutkimuksestani voi olla hyötyä niin sosiaalityön kuin muiden alojen ammatikäytäntöihin, asiakasprosesseihin sekä kehittämistyöhön. Saamieni tutkimustulosten avulla voitaisiin kehittää esimerkiksi eroneuvontapalveluja sekä erilaisia eropalveluiden työmenetelmiä. Erityisesti uskon, että perheneuvolan työntekijät ja kunnan lastenvalvojat voisivat hyötyä tutkimustuloksistani. Lastenvalvojat ovat päivittäin tekemisissä eroavien tai jo eronneiden vanhempien kanssa. Nämä vanhemmat sopivat lapsen huollosta, elatuksesta sekä tapaamisasioista mahdollisesti hyvin vaikeiden ristiriitojen ja konfliktien äärellä. Ammattilaisilla on oltava keinoja ja välineitä tukea eronneita vanhempia. Tutkimukseni voisi olla osaltaan, yhdessä muun tutkimustiedon kanssa, kehittämässä työvälineitä vaativille sosiaalityön toimintakentille.

7 KIRJALLISUUS

- Afifi, T. & Huber, F. & Ohs, J. (2006) Parents' and Adolescents' Communication with Each Other About Divorce-Related Stressors and Its Impact on Their Ability to Cope Positively with the Divorce. *Journal of Divorce & Remarriage* 45 (1-2), 1-30.
- Alasuutari, P. (2011) *Laadullinen tutkimus. 2.0* Tampere: Vastapaino.
- Amato, P. & Kane, J. & James, S. (2011) Reconsidering the "Good Divorce". *Family Relations* 60 (5), 511-524.
- Arkes, J. (2015) The Temporal Effects of Divorces and Separations on Children's Academic Achievement and Problem Behavior. *Journal of Divorce & Remarriage* 56 (1), 25–42.
- Auvinen, M. (2002) *Huoltoriidat. Teoksessa M. Litmala (toim.) Lapsen asema erossa.* Helsinki: WSOY Lakitieto. 113– 118.
- Avioliittolaki 3. §, 25. §, 26. § <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>. Luettu ja viitattu 1.8.2015.
- Ayalon, O. & Flasher, A. (1997) *Ketjureaktio. Lapset ja avioero. (Alkuperäisteos On Children and Divorce ilmestyi 1987.)* Suomentanut Jorma Penttinen. Tampere: Vastapaino.
- Bailey, S. (2003) Challenges and Strengths in Nonresidential Parenting following Divorce. *Marriage & Family Review* 35 (1-2), 29-44.
- Bemiller, M. (2010) Mothering from a Distance. *Journal of Divorce & Remarriage* 51 (3), 169–184.
- Craig, E. (2013) *Children of divorce: developmental and clinical issues.* New York: Routledge.
- Crowell, J. & Treboux, D. & Brockmeyer, S. (2009) Parental Divorce and Adult Children's Attachment Representations and Marital Status. *Attachment & Human Development* 11 (1), 87-101.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Tampere: Vastapaino.
- Finzi-Dottan, R. & Cohen, O. (2014) Predictors of Parental Communication and Cooperation Among Divorcing Spouses. *Journal of Child & Family Studies* 23 (1), 39-51.

- Gerris, J. (1994) Perhearvot vanhempien silmin: perhe-elämän ja lasten kasvatuksen arvoperusteiset mallit. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY. 144-162.
- Gottberg, E. (2008) Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden sarja A:117. Turku: Turun yliopisto.
- Harvey, J. & Fine, M. (2004) Children of Divorce. Stories of Loss and Growth. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Helminen, M.-L. (2001) Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Hokkanen, T. (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajuusvanhemmuus arjen kokemuksena. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Holsti, O. (1969) Content Analysis for the Social Sciences and Humanities. Department of Political Science. University of British Columbia.
- Jallinoja, R. (1985) Johdatus perhesosiologiaan. Porvoo: WSOY.
- Janhonen, S. & Nikkonen, M. (2001) Laadulliset tutkimukset hoitotieteessä. Juva: WS Bookwell.
- Jokinen, K. (2014) Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa R. Jallinoja & H. Hurme & K. Jokinen. Perhetutkimuksen suuntauksia. Tallinna: Gaudeamus. 167-191.
- Kaffman, M. (1993) Divorce in the Kibbutz: Lessons To Be Drawn. Family Process 32, 117-133.
- Kartovaara, L. (2007) Lapset hajoavissa perheissä. Teoksessa Suomalainen lapsi 2007. Helsinki: Tilastokeskus Stakes. 93–108.
- Karttunen, R. (2010) Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaa-misriidoissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto.
- Kauppinen, N. (2013) Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkinto. Turun yliopisto.
- Keurulainen, A. (2014) Muuttuva suomalainen perhe. Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.
- Kiianmaa, K. (2008) Hyvä ero. Uusi elämä. Helsinki: Multikustannus.

- Kiiski, M. (2015) ”En kyllästy auttamiseen koskaan” Sosiaalityön motiivit ja niiden suhde työhyvinvointiin ammattilehdessä julkaistuissa haastatteluteksteissä. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Kiviniemi, K. (2001) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus. 68-84.
- Korhonen, M. (1994) Keski-ikäisten naisten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopiston psykologian tutkimuksia 15.
- Koskela, J. (2012) Avioero suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipuminen prosessina. Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.
- Koski, M.-L. (1995) ”Riittävän hyvän vanhemmuuden” arvioiminen. Teoksessa S. Aho & U. Kulmala & H. Räihä & S. Porkka & T. Timlin (toim.) Lapsen etu. Turku: Painosalama. 3-14.
- Kronqvist, E.-L. & Pulkkinen, M.-L. (2007) Kehityspsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Kuivakangas, J. (2002) Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-Kustannus. 30-50.
- Kuronen, M. (2003) Eronnut perhe? Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus Kirja. 103-120.
- Kuula, A. (2006a) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, A. (2006b) Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa J. Hallamaa & V. Launis & S. Lötjönen & I. Sorvali. Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 124-140.
- Kähkönen, P. (1995) Lapsi lastensuojelun asiakkaana. Teoksessa S. Aho & U. Kulmala & H. Räihä & S. Porkka & T. Timlin (toim.) Lapsen etu. Turku: Painosalama. 15- 28.
- Kääriäinen, A. (2008) Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo-projekti. Helsinki: Libris.

- Kääriäinen, A. & Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (2009) Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteina. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto/ Neuvo- projekti.
- Lagraft, M. & Stoltz, H. & Brandon, D. (2015) Longitudinal Program Evaluation of “Parenting Apart: Effective Co-Parenting” Journal of Divorce & Remarriage 56 (2), 117–136.
- Laitinen, I. (2008) Autenttinen evaluaatioetiikka. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Lanne, V. (2015) Muuttuva isyys, erovanhemmuus ja sukupuoli- diskurssianalyttinen tutkimus etäisyyden ja sosiaalityön kohtaamisesta internetin keskustelupalstalla. Pro gradu- tutkielma. Turun yliopisto.
- Linnavuori, H. (2007) Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Linnankoski, J. & Valtonen, M. (2008) Erosta elossa. Ero-opas miehille. Miessakit ry:n julkaisuja 2008:2. Helsinki: Edita Prima.
- Litmala, M. (2002) Muuttuva perhe - parisuhteen hajoaminen. Teoksessa M. Litmala (toim.) Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY Lakitieto. 3-6.
- Madden-Derdich, D. & Leonard, S. (2002) Shared Experiences, Unique Realities: Formerly Married Mothers’ s and Father’ s Perceptions of Parenting and Custody after Divorce. Family Relations 51 (1), 37-45.
- Malcore, S. & Windell, J. & Seyuin, M. & Hill, E. (2010) Predictors of Continued Conflict After Divorce of Separation: Evidence from A High-Conflict Group Treatment Program. Journal of Divorce & Remarriage 51 (1), 50-64.
- Marin, M. (1994) Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY. 10-23.
- Metsämuuronen, J. (2006) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Mitterauer, M. & Reinhard, S. (1988) The European Family. USA: Basil Blackwell Ltd.
- Määttä, K. (2002) Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.

- Nätkin, R. (2003) ”Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä”. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 16-38.
- Panttila, R. (2005) Kahden kodin lapsuus. Katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen. Helsinki: SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 1.
- Patton, M. Q. (2001) *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Sage Publications, Inc.
- Pierret, C. R. (2001) The effect of family structure on youth outcomes in the NLSY97. Teoksessa R. T. Michael (toim.) *Social awakening: Adolescent behavior as adulthood approaches*. New York: Russell Sage Foundation.
- Rajavaara, M. (1999) Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa R. Eräsaari & T. Lindqvist, M. Mäntysaari & M. Rajavaara (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Tampere: Tammer-paino. (31–53).
- Rangell, S. (2015) Eron jälkeistä vanhemmuutta tukemassa. Vapaaehtoistyöntekijöiden kokemuksia perhetapaamistoiminnasta. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Rantalaiho, M. (2003) Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 202-230.
- Raudaskoski, L. (2000) *Ammattikorkeakoulun toimintaperustaa etsimässä*. Jyväskylän yliopisto.
- Ritala-Koskinen, A. (2003) Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 16–38.
- Räihä, H. (1995) Avioeron hoito kannattaa. Teoksessa S. Aho & U. Kulmala & H. Räihä & S. Porkka & T. Timlin (toim.) *Lapsen etu*. Turku: Painosalama. 69–72.
- Smart, C. & Neale, B. & Wade, A. (2001) *Changing Experience of Childhood. Families and Divorce*. Cambridge: Polity Press.
- Strohschein, L. (2007) Challenging the Presumption of Diminished Capacity to Parent: Does Divorce Really Change Parenting Practices? *Family Relations* 56 (4), 358-368.
- Strömberg, J.-P. (2013) Eroisän kadotettu sosiaalinen kansalaisuus. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto.

- Syrjäläinen, E. (1994) Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 68-112.
- Taskinen, S. (2001) Lapsen etu erotilanteessa. Opas sosiaalitoimelle. Helsinki: Stakes.
- Tilastokeskus (2011) Perheet 2010. Väestö 2011: 12. Helsinki.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valjakka, E. (2002) Hajoava perhe. Teoksessa M. Litmala (toim.) Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY Lakitieto. 37–40.
- Valkama, E. & Lasola, M. (2008) Lasten huoltoriidat hovioikeuksissa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja.
- Valkonen, L. (2006) Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Viry, G. (2014) Coparenting and Children's Adjustment to Divorce: The Role of Geographical Distance from Fathers. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55, 503–526.
- Wallerstein, J. & Blakeslee, S. (1991) Avioeron jälkeen. (Alkuperäisteos *Second Chances. Men, Women and Children a Decade After Divorce. Who Wins, Who Loses- and Why* ilmestyi 1989.) Suomentanut Ritva Lassila. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Warshak, R. (2015) Securing Children's Best Interests While Resisting the Lure of Simple Solutions. *Journal of Divorce & Remarriage* 56 (1), 57–79.
- Wesolowski, K. & Nelson, W. & Bing, N. (2008) Relationship Components and Nature of Postdivorce Parenting Responsibilities among Individuals Going Through a Divorce. *Journal of Divorce and Remarriage* 49 (3-4), 258-271.
- Willen, H. (2015) Challenges for divorced Parents: Regulating Negative Emotions in Post-Divorce Relationship. *Australian & New Zealand Journal of Family Therapy* 36 (3), 356-370.
- Winnicott, D.W. (1987) *The Child, the Family and the Outside World*. Penguin Books.
- Öberg, B. & Öberg, G. (1979) *Elämä jatkuu eron jälkeen*. Keuruu: Otava.

LIITTEET

Liite 1. Aineisto

Erovanhemmuuskirjoitukset 2011-2012 [elektroninen aineisto]. FSD2739, versio 1.0 (2012-07-12). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kansanrunousarkisto & Helsinki: Hyvä erovanhemmuus ry [tuottajat], 2012. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2012.

Liite 2. Kirjoituskilpailun kutsu

Vanhemmuus eron jälkeen –kirjoituskilpailu

Hyvä erovanhemmuus ry järjestää "Vanhemmuus eron jälkeen" -kirjoituskilpailun ajalla 1.9.2011–15.3.2012. Miten avio- tai avoero on muuttanut vanhemmuuttasi tai vanhempiesi vanhemmuutta? Millaista sinusta olisi hyvä erovanhemmuus?

Kirjoituksia toivotaan niin aikuisilta kuin lapsilta. Kirjoitukset arkistoidaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon ja sähköisessä muodossa saapuvat kirjoitukset lisäksi Yhteiskuntatieteelliseen tietöarkistoon tutkimus- ja opetuskäyttöön.

Kilpailun tulokset julkistetaan syksyllä 2012. Hyvä erovanhemmuus ry palkitsee parhaan aikuisen ja lapsen kirjoituksen 50 eurolla. Julkaistut kirjoitukset saavat myös pieniä palkintoja. Lisäksi SKS arpoo kaikkien osallistujien kesken kirjapalkintoja.